Anul XXIV
43
(1017)
Simbătă
24 octombrie
1981
8 pagini
1 leu

Proletari din toate țările, uniți-vă !

Luceafărul

Săptămînal editat de Uniunea Scriitorilor
din Republica Socialistă România

Realitatea sau tot ceea ce ne implică

formația tînărului scriitor — iată un aspect al unei posibile dezbateri care ar putea trezi nemdoielnic un viu interes. Problema nu este nici nouă, nici veche, ea începe odată cu fiecare promoție literară și rămîne deschisă în pragul afirmării alteia, ceea ce într-un anume fel poate să însemne însăși ideea de permanență și însuși reflexul ei prompt în actualitate dacă nu chiar un indiciu al stării noastre de sensibilitate și al capacității de a ne asuma un destin propriu, creator. Criterille care concură la formarea tînărului scriitor sînt implicate climatului politic, moral și social, sînt implicite muncii și vieții întregii societăți iar formația sa depinde în cea mai mare măsură de însuși talentul său. Și de opțiunea sa profesională, de gradul său de instrucție.

După cum deseori s-a spus, și nu numai metaforic, viața rămîne profesia principală, marea profesie a oricărui talent autentic. Ea poate fi mimată, ea poate fi *pasticată*, s-ar putea spune, dar rezultatul unei astfel de încercări nu poate avea nume de creație și abia dacă poate împărtăși secunda unei sclipiri de efemeridă. Contactul direct, responsabil cu actualitatea, cunoașterea și înțelegerea realității în toate determinările și dimensiunile ei, cunoașterea și asumarea problematicii muncii și vieții poporului tău, a muncii și vieții patriei tale, în timpul tău concret — și prin aceasta în mod firesc definit și marcat istoric, — rămîn date esențiale ale spiritului nu numai cultural sau artistic ci și cetățenesc și moral. Despre nevoia permanentă și în permanență regeneratoare a acestui contact s-a vorbit deseori, de la declarații și mărturisiri de credință ale autorilor înșiși și pînă la formulări de principiu, în termeni programatici, de referință, în unele dintre cele mai importante documente de partid și de stat. Expresie a unui îndemn și în același timp a unei dorințe, problema a dobîndit cu timpul și o semnificație majoră de ordin estetic. În ce chip luăm contact cu această realitate, către ce aspecte ne îndreptăm observația și în care mod, sub care raport sensibilitatea și capacitatea noastră se transformă în senzori ai acestei realități, cum o exprimăm, în ce cîmpuri de forță ale acesteia ne înscriem și în fond ce exemplificăm, ce experimentăm de fapt decît propria conștiință în continuă afirmare și realizare de sine ? Pentru talentul autentic, pentru talentul profund care nu cunoaște totuși un criteriu de vîrstă ci doar experiențe, succesive trepte de maturizare, contactul acesta cu datele realității tinde să se constituie într-un act prin esență creator. Și aici formația scriitorului, a tînărului scriitor intervine în cel mai înalt grad. O formație văzută în sens larg, de proces, de opțiune politică și profesională, de angajare și spirit adînc, solidar, responsabil în toate demersurile și motivațiile sale.

Definiția omului de cultură a dobîndit azi tenuri noi de referință și îmbracă domenii pînă mai ieri prin tradiție socotite speciale. Realitatea însăși forțează în mod curent această definiție și o deschide mereu altor orizonturi, reîntregind-o substanțial. Astfel că o definiție cît mai cuprinzătoare a timpului tău nu poate fi încercată decît luînd în permanență în seamă întreaga această complexă și uneori atît de originală și surprinzătoare realitate încît, potențial, ea poate fi previzionară actului artistic. Totul e ca sinceritatea și limpezimea observației să funcționeze cît mai profund iar relația nemijlocită cu viața, cu acele cîmpuri de forță ale realității să se definească în sensul nemijlocit al unui contact cît mai responsabil și, prin finalitatea sa, creator. În definirea formației tînărului scriitor, realitatea trăită și asumată poate deține astfel un rol precumpănitor.

Luceafărul

Teodor Bogoi : „Flori"

Domnul Tudor

Coboară Domnul Tudor
prin neamul arș de sete,
purtînd în el răcoarea izvoarelor întregi.
netulbure să ardă făclia trudei noastre,
chezaș ne este brațul preadreptei sale legi.

Coboară voievodul, ducînd pe umăr spada
precum țăranii coasa în vreme de belșug,
amețitor cuvîntul din gura lui se naște,
rodind în noi ca grîul străfulgerat de plug.

Și nicăieri lumina iubirii lui de țară
n-ar fi cuprins mai trainic
și ceruri și țărînă,
decît prin ape limpezi
alunecînd spre Mare,
ca orice ctitor, Tudor,
schimbat într-o fîntînă.

Gabriel Cheroiu

Prezentul necesar

dacă literatura te apropie uneori de veșnicie, îți dă uneori acel sentiment al plenitudinii peste care nu se poate mai mult, faptul e cu atît mai miraculos cu cît ea nu se îndepărtează totuși de prezent și de cele trecătoare. Trăim într-o cultură, o altă existență nu se mai poate concepe astăzi. Cultura a devenit unul din simțurile care ne oferă certitudinea lumii concrete — un simț colectiv, cu atît mai sigur și controlabil. Dar tot în cultură se ascunde și una din primejdiile epocii contemporane, care mi se pare a fi îndepărtarea de concretul istoric și social. Afirmația poate să pară ciudată într-o epocă în care tocmai informația, evenimentul, par a ne covîrși sub presiunea lor, dar văd în această foame de informație tocmai formația noastră prin cultură. Viața concretă a operei literare, cordonul ombilical cu care e legată de concret, nu durează mult ; cu trecerea timpului, opera se desprinde din legăturile sale, rămînînd să-și trăiască o viață numai a sa, prinsă în legăturile sale interne, în coeziunea sa intimă, ca o planetă care iese din cîmpul de gravitație al prezentului întrînd pentru totdeauna în sistemul galaxiei literare — acolo unde timpul contează mai puțin, fiecare clipă care trece făcînd doar să confirme încă o dată rezistența tulburătoare a spiritului uman în fața eternității. Cu această galaxie impresionantă ne întîlnim apropîndu-ne de cultură, cu aceste monumente incremenite în timp dăm ochii mai întîi și putem să rămînem pentru totdeauna cu impresia că această literatură a fost întotdeauna la fel ; ne lipsește celălalt termen al comparației și istoria nu ne oferă decît foarte puțin din ceea ce ne-ar putea ajuta să reconstituim concretul unei epoci ; în adolescență mă uimeau contemporanii mei scriitori, atît de pragmatici, preocupați, mi se părea, prea puțin de universalitate și prea mult de viața de toate zilele. Sînt cititori și chiar scriitori care rămîn o viață întreagă la această virstă a înțelegerii literaturii, îndepărtîndu-se cu oroare de tot ceea ce ar putea să pună în primejdie accesul la eternitate. În ceea ce mă privește, mă înverșunez să cred că veșnicia nu poate fi cîștigată decît prin prezent — singura certitudine pe care o avem de fapt. Căci, dacă ideile intră în competiție și apun la umbra altor idei care răsar, prezentul e incomparabil și verifică trăinicia unei opere tot atît cît o face și cea mai profundă analiză critică. Datoria scriitorului față de prezent este, sînt convins, nu numai o datorie față de contemporanii noștri care s-ar vrea răsfățați și fixați în eternitate, ci mai ales o datorie față de propria operă. Revelația prezentului, a lumii schimbătoare, am avut-o datorită reportajului fără de care căile mele literare ar fi fost în orice caz mai lungi, dacă nu cumva m-ar fi făcut să rătăcesc de la ceea ce astăzi cred cu tărie a fi literatura. Dispretul pentru aici și pentru acum, pentru locul comun, pentru plinea cea de toate zilele care se cîștigă în trudă și anonimat, nu vine decît din ignoranță — o ignoranță superioară, e adevărat, care poate fi luată uneori drept rafinament și elevație spirituală. Adevărata noblețe a spiritului nu stă însă în retragerea sa din fața intemperiilor timpului, ci din înfruntarea cu ele. Și dacă lupta aceasta este să se încheie cu o victorie, apoi va fi o victorie cîștigată în fața unui adversar și nu doar o neconvingătoare desfășurare de forțe pe un poligon gol. Duelul spiritului cu sine însuși aduce a sinucidere și dacă vrem cu adevărat ca literatura să trăiască și să rămînă în drepturile sale, apoi nu ne rămîne altceva decît să-i dovedim virtutile, demonstrate de atîtea ori, dar obligatoriu de demonstrat israș și israș. Literatura și-a cîștigat odată pentru totdeauna un loc între cele omenești numai dînd mereu și mereu asigurarea că e prezentă și că nimic nu se întîmplă fără știința sa.

Nicolae Mateescu

RODITOAREA FRUMUSEȚE

Jurnal de poet

atelierul lui Paul Gherasim, ce dă cu fereastra spre Curtea Veche de lîngă Hanul lui Manuc, este un loc al liniștirii. De ani de zile vin din cînd în cînd în acest atelier să-i văd pînzele, mai multe începute, care treptat se împlinesc prin culoare pe calea anevoioasă a muncii sufletului în vederea renașterii transfigurate a imaginii. De mai mulți ani, Paul Gherasim caută să facă transparent satul românesc prin imaginea țăranului nostru îmbrăcat în alb pentru care pămîntul e prea mic și cerul neîncăpător, statura sa fragilă dar uriașă în noblețea ei spir tuală iradiază putere, impunînd spațiului putința transfigurării. Ceva din arhaicul olărit, din scoarța strînsă a țesăturilor, din albul pridvoarelor patinate de vînturi, din aura frescelor, din neistovitul nostru dor după un pămînt transformat, transpare în lucrarea aceasta adevărată a pictorului român aproape de zugravul lui Luchian. Față de pictura tradițională, Paul Gherasim vede satul ca simbol, lumea satului nu-i cuprinsă în etnograficul ei ci în ceea ce rămîne ca parte nesupusă vremuirii pentru a participa la întregul simbolului. Așa se face că nici portul țăranului nu-i exprimat aici, nici o zidire văditâ. Este făptura omului atins de focul însuflețirii, unde bruma de veșmînt alb e sorbită de văpaie. Mîinile strînse pe piept ca niște cuiburi de aur, vrejuri și rădăcini născătoare de stabilitate, să potențeze și verticalizeze marșul făpturii, în ordinea spirituul. Natura e absorbită și ea, împuținată ca o mare moartă, colină sau vale, amurg și răsărit se pierdă ca un cearcăn în jurul acestui sanctuar rostitor care este omul cu destinația precisă de a consacra cosmosul spiritului nepieritor.

Toată această lucrare se împlinește pe calea culorilor și ele în semnificația lor simbolică, dobîndită în timp : ceara, culoarea aurului, fumuriu, argintiu, albul neprihănit, simbolul statorniciei, purpuriul dragostei, strînsul lor măresc făptura ce o exprimă în ceea ce am putea numi puterea de captare a luminii spirituale. Fie că îmbracă, se revarsă aceste culori ca mirasma de pe osatura trandafirului, de pe chipul omenesc, fie că întrupează geometria bolților și octogonului din pictura sa, culorile potențează Logosul exprimat, vrejul ciung și rece devine ancoră care se dăruiește în puterea iubirii izbăvitoare. O asemenea lucrare cere însă timp pentru a-și desfolia deplin roditoarea frumusețe și Paul Gherasim poartă cu răbdare această povară a lucrării în care clipa este supusă unei cenzuri transcendentale pentru a-și dărui febra aurei dăinuiri.

Ioan Alexandru

Drum bun

Pentru noii consacrați, debutantul este o ființă ciudată, uneori, cînd are prea mult talent. Chiar primejdioasă, care vine să se înghesuie într-un spațiu și așa prea mic pentru toată lumea. Servitutea trecerii mai întîi prin furcile caudine ale unui concurs apare, în cazul poeților tineri, mai mult un mod de a-i descuraja, decît ca o măsură prin care editurile caută să-și manifeste existența. Această impresie e sporită și de tipărirea volumelor colective la doi-trei ani de la ținerea concursului, cam în silă s-ar putea spune.

Din fericire, nu acesta este și cazul Caietului debutanților 1979. scos în toamna aceasta de Editura Albatros, lector **Gabriela Negreanu. Un volum de 280 de pagini, elegant, poate nițeluș prea sobru, ne aduce în atenție creația a nouăsprezece poeți, mai mult sau mai puțin tineri : cîțiva sînt trecuți de 40 de ani, unul are chiar 46 ; trei au apărut și în alți ani în** Caicte ale debutanților !; **alții au cîte trei sau patru premii la diferite festivaluri naționale și regionale (ne întrebăm deci care este forța de convingere a acestora). Sare în ochi, în** Caietul 1979, **stacheta înaltă a poeziei, meritul revenind în întregime Onoratei comisii prezidate de scriitorul Mircea Sănțimbreanu, directorul editurii.**

Înainte de a trece la laudele pe care culegerea le merită din plin, ne reținem atenția cîteva disonanțe care ar fi putut lipsi. Se pare că poezia prozaică, sau antipoezia, nu a dispărut încă. Nici mult nu mai are. Iată și teribilisme, exprimări greșite, rizibile chiar... Trupu-mi s-a oprit la vînturi... lătratul de la cîini... pămîntind în bunătate... pleată (în loc de plete), parău (în loc de piriu)... să-mi bată doina lată... nasul ierbii lungi cade prin bulboane... atîta naturalism ce-mi încape arterele... omplatul nostru singular... în Poemele truverului, **formulările absurde și incorecte abundă : ... unghia prea castă... apa statuii învie în regn... maur stors... morbidă și fatală, femeia răsărise-n stradă goală... cînd răspîntia e semn, mă îmbrac în odoarcu (!) ... răul lucrului etern este peștele cu stern ! ! Astfel de „perle" se pot găsi și la alții, dar noi întrerupem aici lista.**

Cu o reală chemare pentru poezie ni s-au părut următorii : Marian Barbu, Nicolae Mircea Benu, Elena Indrieș, Ion Istrati, Alexandru Musina, Olimpiu Nușfelean, Mircea Ioan Popp, George Vulturescu. Sîntem siguri că-i vom mai întîlni în publicații, căci merită din plin acest lucru și măiestria lor este perfectibilă.

Din plutonul destul de omogen al poeților prezentați de Ed. Albatros în Caietul debutanților 1979 **se detașează cu hotărîre : Viorel Dinescu, Rodian Drăgoi, Ion Oltean și Nicolae Sirius. Patru nume — patru personalități artistice bine conturate. Nicolae Sirius scrie o poezie meditativă plină de o secretă fervoare (Tărm imaginar, Sufletul meu vorbea) ; Ion Oltean** (Riul în cerc, Secvența de mare cu val, Frunze) **e un intelectual care se dăruie, versurile sale poartă pecetea unei melancolii filozofice și, în același timp, a unei ciudate prospețimi : Rodian Drăgoi** (Cît m-ai rugat, Scrisoare, Tot mai frig) **este un liric de factură eseniană, inspirat și bun creator de imagini plastice turburătoare : „Cît m-ai rugat iubito să nu impușe zăpada ! Stau ochii mei la pîndă ca două animale"... sau, în poezia** Scrisoare, **dedicată lui Dimitrie Stelaru : „aș vrea să deschid ușa dar nu mai pot să intru ! o namilă de greier s-a așezat în prag".**

Cel mai interesant dintre autorii propuși de Caietul debutanților 1979 **ne pare a fi profesorul de matematică Viorel Dinescu, un mai vechi constant colaborator al revistei noastre. Grupajul său, intitulat sugestiv** Curs despre spațiu, **arată un spirit cercetător, modern dublat de o fină intuiție poetică. Viorel Dinescu ne convinge și printr-o nobilă orientare umanistă, printr-o viziune de perspectivă nu lipsită de îngrijorare. Și, de asemenea, printr-o sinceritate care ni se pare nouă a fi condiția adevăratei arte. Reținem poeziile :** Curs despre spațiu, Anacreontica. Anul 2000, Formule exacte). **Îi dăm cuvîntul : „Un clinchet de pahare ne mai ține, / Intrăm fluizi în ziua cea de mîine / Dincolo de ceas pierduți în presupuneri / Ne prăbușim ținîndu-ne de umeri / Mințindu-ne mereu cu-nfiorare / Că vom renaște-n altă sărbătoare" (Viorel Dinescu,** Anacreontică)

Drum bun, tineri și temerari navigatori !

Eugen Barbu

● În acest număr : Cronica literară ● M. Ungheanu despre romanul „Însoțitorul" de Constantin Ioiu ● Colocviile „Luceafărului" – Generația literară – un concept deschis (II) ● Participă : ● Al. Piru ● Radu Săplăcan ● Elena Ștefoi ● Patrel Berceanu ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Mapamond ● Sport de Fănuș Neagu

Fișe eminesciene

În jurul biografiei intelectuale (IV)

referindu-se la traducerea eminesciană din Rotscher, Perpessicius se consideră obligat, de fiecare dată, să elogieze contribuția lui D. Caracostea în relevarea semnificațiilor acesteia, intrucît : „Semnalînd într-o substanțială notă din **ARTA CUVÎNTULUI LA EMINESCU** prezența acestei tălmăciri, prof. D. Caracostea afirma că cea mai temeinică parte din cultura umanistică și teatrală a poetului se datorește acestui tratat..." Menționea fiind justificată, remarcăm că Perpessicius, potrivit obiceiului său de a diminua, în chip voit, rolul propriei persoane, se servește de frazele gratulante la adresa lui D. Caracostea pentru a-și exprima, în fond, punctul său de vedere, întrucît autorul citat rămîne strict între granițele temei abordate, neinteresîndu-l, ca atare, traducerea decît sub raportul „acestei inițieri a lui Eminescu în arta cuvîntului".[1])

Cel care însă pornind de aici ajunge la formulări generalizatoare privind consecințele acestei tălmăciri sub unghiul înălțării orizontului cultural și spiritual al tînărului Eminescu, ei bine, acesta nu este altul decît Perpessicius. În alt articol — **Eminescu și teatrul** — va relua teza, neuitînd, cu probitatea-i caracteristică, să noteze că ea a mai fost „subliniată în timp", scriind apăsat că „în momentul cînd Eminescu se pornește la studii în Viena, el stăpînește nu numai problemele teatrului, dar și o vastă inițiere literară și umanistă, captată, între altele, și în tratatul întocsat de știință a lui Rötscher".

A fost traducerea „comandată" de Pascaly, care auzise de cartea lui Rötscher în timpul turneului din Transilvania ? Eforturile lui Eminescu vor fi avut și un scop practic, gîndindu-se să tipărească lucrarea ? Iată întrebări care-și au însemnătatea lor dar nu hotărîtoare, esențial fiind că tînărul de 18 ani, cu un curaj ingenuu, „atacă" una dintre lucrările fundamentale peatunci în acel domeniu și, deși e conștient de dificultăți — lui Ștefan Cacovean îi mărturisește cît de greu îi merge travaliul „mai cu seamă

Al. Oprea

Continuare în pag. 7-a

● ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»
● Ialomița ● „Poeți din Cîmpie"
● Bistrița Năsăud ● „Istoria ca viață de fiecare zi" (paginile 4 și 5)

Eugen Lovinescu și critica simpatetică

aprehendarea operei prin „metoda" simpatiei n-a fost o invenție lovinesciană, fiind împrumutată de la impresioniștii francezi, iar mai înainte — prezentă ca einfuhlung în estetica germană, la un R. Vischer, Th. Lipps, Volkelt etc, Chiar în spațiu românesc, ideea criticii simpatetice apare mai întîi în articolele lui Ștefan Petică, bine avizat în literele franceze, care însă o primește prin filieră italiană, de la Angelo Conti, autorul unor eseuri de tip simpatetic despre Giotto, Tintoretto, Michelangelo... „Caldă și palpitantă e arta, caldă și palpitantă trebuie să fie critica", declară simbolistul român. Despre „o bătaie caldă a inimii", „o adîncă simpatie, cordialitate", „apa înțelegerii simpatetice", „comprehensiune simpatetică" etc. vorbește și Lovinescu pretutindeni. Aproape inedită este însă, la Eugen Lovinescu, relația dintre simpatie, gust, și o anume morală a criticii : „Gustul și moralitatea noastră cîntăresc mai greu decît forma frumoasă sub care ne exprimăm convingerile... Nevoia de a spune frumos trebuie înlocuită prin nevoia de a spune cinstit". Moralitate, morală, terneni dezavuați în critica veacurilor din urmă. E drept, aici e vorba de moralitatea criticii, dar vom vedea nu fără afinități cu morala în sine.

Să ne amintim de Platon (**Banchetul**). Avem acolo o cunoaștere prin iubire a esențelor universale: „Dar ce să zicem... despre omul căruia îi e dat să contemple frumusețea luminoasă, curată, neorihănită, iar nu pe cea plină de carne și coloratie omenească, sau de cită altă zgură a firii muritoare. Ce să mai zicem cînd el ar putea zări însuși frumosul divin, cel cu înfățișarea unică". Dar ce legătură poate fi între iubirea platonică și critica literară? Una singură, întrucît și critica modernă devine o formă de eros. Opera ajunge să fie cunoscută prin simpatie, prin iubire. Așa, de pildă, Lovinescu vorbește de „simpatia înțelegătoare" a criticii, termen ce implică o morală și o cunoaștere totodată. Deosebirea dintre cele două tipuri de eros este însă mai mare și mai semnificativă. Aici (în raportul dintre critică și operă) iubirea, simpatia se îndreaptă spre un obiect înțeles nu ca esență, ci ca fenomen particular, iar particularul este investit cu valoare și încă, în ce privește arta, chiar cu o valoare supremă. Avem, așadar, o morală a originalităților artistice, un ethos al diversității. Operele sînt unicate, monade, iar criticul o conștiință deschisă tuturor acestora. S-a precizat însă, că o asemenea înțelegere a simpatiei critice e departe de senzualismul sau „impresionismul voluptuos" al lui Jules Lemaitre, de pildă, care a avut drept consecință declanșarea unui val de relativism și psihologism arbitrar în critica europeană. Simpatia lovinesciană presupune, dimpotrivă, „o uitare de sine a criticului" și o „contopire dezinteresată" cu obiectul. Ceea ce e contrar oricărui psihologism. Fa s-ar putea numi „obiectivitate morală" sau „impersonalitate" (cum tălmăcește Florin Mihăilescu în **Eugen Lovinescu și antinomiile criticii**) dacă n-ar fi mai mult decît atît : o depersonalizare a criticului pentru a se lăsa invadat de personalitatea „Celuilalt", a scriitorului, a operei. Dar

Marian Vasile

Continuare în pag. a 3-a

REFLEX

Tașcu Gheorghiu

neori, toamna îi adună pe bărbați. Unul cite unul și acum pe Tașcu Gheorghiu, o lacrimă rănită și sever ascunsă, purtată cu demnitatea unui suris regal. Căci în toate părea a-și fi zidit un fel de a fi ultimul. Tașcu, nea Tașcu sau Șuli cum le îngăduia celor apropiați să îi spună — Șuli cu i sau y ? — îl necăjeam și eu citeodată și — fii atent, Zăinescule, ai putea să-mi fii copil, mă amenința el cu degetul arătător, punctînd mai ales în sus — distant și savant totodată, politicos, de o eleganță desăvîrșită și prieten, prieten pînă la repetate și lungi confesiuni pe străzile inserate ale orașului unde avea parcă întîlnire cu Craii de curtea veche ai lui Mateiu Caragiale. Îl iubea nespus de mult pe acest autor și-i recita cartea ore întregi lîngă o cafea. Așa de fapt l-am și cunoscut, mi l-a prezentat într-o seară Miron Radu Paraschivescu. Te izbea de la început asemănarea vocii lor, un timbru moale și calm, șoptit aproape, confidențial și complice ca o invitație la taină parcă ori ca un apel la mister. Și cînd rideau, rideau tot la fel. A suferit mult cînd M. R. P. a dispărut. Vedea asta aproape ca pe un reproș al naturii sau ca pe o eroare nemeritată la adresa oamenilor cu suflet frumos și chinuit. Într-ascuns îl trecuse printre craii săi și cînd recita pasaje întregi sînt sigur că se gîndea la autorul Cinticelor țigănești.

Era o întreagă bibliotecă, avea marile sale cărți preferate iar multe, multe din amintirile sale cu oameni de cultură, fapte și întîmplări ale tinereții sale le trecuse, inteligent și rafinat, printre operele pe care numai el singur le frecventa. Cînd povestea parcă citea. Și citea cît sute de inși n-au putut citi la un loc. Ar fi putut să se stringă mulți tineri scriitori în jurul lui, ar fi avut ce învăța, memoria sa exemplară poate îi va aduna de acum înainte și ei ar avea suficiente motive spre a i-o cinsti.

Una dintre cele mai exacte și mai deschise constînțe ale profesionalității scrisului, Tașcu Gheorghiu a renunțat să mai scrie, în favoarea traducerilor. Era și aici tot un fel de a fi ultimul. Cultura noastră îi datorează mult și e greu de imaginat cum ar fi arătat ea azi fără truda atîtor mii de nopți care l-au acaparat total pe acest ilustru om de litere și i-au croit un destin aparte printre toți ceilalți. Dormea ziua și lucra noaptea, serile și le re-crea, matematic, ca un ceas electronic cu secundar în care își numără precis pașii și locurile unde poposea, atît isi îngăduia doar și nimic altceva, un auster elegant și desăvîrșit în toate celelalte și un spirit de o prodigioasă și caldă libertate în orele sale de studiu și de creație, ca un permanent omagiu adus celor mai de seamă valori. Acesta a fost nea Tașcu, Șuli pe care nu mai am ascum cum să-l necăiesc și să-l întreb dacă Șuli cu i sau cu y ?

Uneori toamna îi adună pe bărbați, unul cîte unul, și, acum, l-a adunat și pe el.

A.I. Zăinescu

Cine?

...Cine a umblat dimineața cu picioarele goale prin rouă, cine a tremurat de bucurie rezemat de tinerețea unui mesteacăn, cine a lăcrimat pe malul răcoros al riului, cine a tăinuit cu arborii, cu FLUTURII, cu firele de iarbă, cine a privit (aburit de poesie și cîntec) fuioarele de păsări desenînd hieroglife dulci de vis deasupra pădurii, cine a rupt în dinți frunze de fag și a cules cu gura trandafiri, cine l-a ascultat pe Tudor Gheorghe cîntînd POESIA unui mare poet român — l-am numit astfel pe Cezar Ivănescu —, POESIE din care transcriem cîteva chinuitor de frumoase versuri : „Cînd eram mai tînăr și la trup curat / Într-o noapte floarea mea eu te-am visat ; / Înfloreai fără păcat într-un pom adevărat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat. // Nu știam că ești femeie — eu bărbat / Lîngă tine cu sfială m-am culcat. / Și dormind eu am visat, tu visînd al lăcrimat / Cînd eram mai tînăr și la trup curat." Cine-și amintește de geniul Mariei Tănase, cine a tăcut cel mai frumos, mai minunat și mai adînc pentru a putea reflecta acum cu prilejul sărbătoririi muzicianului de valoare universală George Enescu. Cine crede cu străsnicie de zefir și candoare nebună în afinitățile dintre POESIA lui Cezar Ivănescu și muzica celor doi titani Gheorghe Zamfir și Tudor Gheorghe, cine a muscat dintr-un măr ionatan și a simțit pirjolul copilăriei și nostalgia cea atît de dureroasă a pierderii copilăriei, cine s-a dat rostogolul prin frunzișul toamnei (cum face — cu o luciditate maximă, evident ! — autorul acestor nebunatice rînduri mai în fiecare toamnă, pentru că toamna, crede el și viezurii, e cel mai frumos anotimp

Dan David

Continuare în pag. 7-a

CRONICA LITERARĂ

CONSTANTIN ȚOIU: «Însoțitorul»

Orice încercare de a povesti **Însoțitorul**, ultimul roman al lui Constantin Țoiu, este sortită eșecului. Episoadele se succed împotriva regulilor epice tradiționale și a formula o judecată de valoare din acest punct de vedere înseamnă a aplica acestei cărți o măsură care n-a intrat în vederile autorului. Romanul descinde în mediul rural cu prilejul unui spectacol dat de o echipă de amatori bucureșteană aflată în turneu și are ca mijloc de captație a atenției cititorului un viol asistat involuntar de un martor nevăzut. S-ar părea că autorul ne invită să urmărim pe eroii întîmplării, o femeie și trei bărbați, plus martorul, dar scriitorul face numai din martor eroul romanului său, cel puțin acesta e ținut insistent sub obiectiv. Martorul involuntar se adresează unui fel de arbitru local al litigiilor, Pavelescu, care-l introduce rapid într-un scenariu personal. Orizontul cărții se lărgește brusc. Personajul central pare a deveni acest Pavelescu, Mega, figură de specialist înțelept claustrat cu bună știință în cimpie. Apar figuri noi fără legătură cu intriga inițială, care devine odată cu înaintarea romanului un incident fără urmările așteptate. Cititorul poate fi deconcertat și se pare că acest lucru l-a urmărit și autorul, fel de a spune că epicul pur, materia senzațională a faptelor nu-l interesează. Mai departe romanul evadează într-o povestire despre un inginer agronom aflat în S.U.A. la specializare, figură mitizată în povestirea lui Mega, pentru a reveni treptat la realități șocante, fără legătură cu premiza epică, dar de aspect și ele senzațional : sinuciderea în masă a unor sectanți în America, o moarte suspectă iarna la munte, o moarte produsă de cutremur și așa mai departe. Efortul principal merge în direcția depășirii și sublimării epicului într-o compoziție ostentativ modernă. Metoda autorului pare a fi aceea de a produce în locul continuării epice firești, o altă surprinzătoare. Cerebralitatea procedeului nu poate să scape, după cum nici consecințele acestuia asupra înfățișării globale a cărții. Cartea se constituie dedalic, figura ei caracterizantă fiind labirintul compozițional. Ductul autorului sugerează mereu o semnificație ascunsă a cărții.

Oricită inteligentă deliberare am acorda acestui mod de a concepe și scrie un roman ea se poate întoarce, așa cum se întoarce în **Însoțitorul**, împotriva romanului. Scriind roman nu avem în vedere o definiție rigidă căreia **Însoțitorul** nu s-ar conforma. Este vorba chiar de logica internă a acestei cărți, care nu decurge din sine ci este impusă dinafara cărții. Episoadele au o natură căutată, senzațională, iar regia lor este prea evidentă. Aglomerarea lor nu reușește să sugereze altceva decît ceea ce spun, ele înundînd ecranul romanului și orbind fiecare în parte pe cititor cu strălucirea lui particulară. Romanul nu mai are un singur centru de interes ci mai multe. Spectacolul violul, Mega Pavelescu, momentul amoros al lui Cristea Georgescu cu doamna Floasu, istoria agronomului care-i uimește pe americani sinuciderea sectanților, „banchetul" de la Pavelescu etc. toate fac o serie de egală importanță și semnificație pentru cititor. Din dorința de a le aureola și fetișiza semantic aceste momente romanești se autonomizează și produc un efect invers celui scontat. În campania de sublimare a anecdoticului romancierul se reîntoarce practic la anecdotic. Obiectul contemplației se pulverizează și în loc de a avea pe întreg spațiul cărții un singur obiect de contemplație, cititorul sfîrșește prin a avea mai multe. Impresia de unitate dispare și firul roșu secret, pe care construcția îl sugerează nu-și afișează culoarea. Convenția este puternică în **Însoțitorul**, dar nu în avantajul semnificației totalizatoare. Talentul romancierului stă de multe ori în abilitatea de a-și ascunde talentul cînd și unde este nevoie. Nu întîmplător marii creatori în materie de roman se abstrag în întregime din pagină, refuzîndu-și propriul spectacol. În **Însoțitorul**, C. Țoiu nu dovedește întotdeauna această abilitate.

Condițiile creației există în acest roman al lui Constantin Țoiu ca și în precedentele lui cărți : percepția realului are intensitate, iar capacitatea de analiză a senzațiilor este reală. Nenumărate pasaje, episoade se pot citi cu satisfacție în sine. Scenele au o autenticitate filtrată, fără desen violent, care cer o pupilă mărită, dar coeficientul lor de suspans nu se justifică ulterior. Primirea oaspeților de notabilitățile intelectuale locale are aculitate ironică. Descrierea violului, piatră de încercare prin pericolul vulgarității, depășește riscurile printr-o notație psihologică subtilă. Pedepsirea tractoriștilor vinovați de către Pavelescu, promitea o carte care n-a fost scrisă. Este personajul memorabil al romanului și întrebarea este de ce nu s-a sacrificat întreaga construcție în vederea transformării lui în solist al cărții, fără concurența altor personaje, care-i umbresc silueta și semnificația disparentă. „Talentul" autorului este în afara discuției, dar în discordanță cu factura romanului.

Însoțitorul este o carte paradoxală : structura artistică a prozatorului intră în conflict cu proiectul romanesc pe care și-l impune. Dacă luăm în considerație suita de piste epice false pe care le afișează **Însoțitorul** bănuim în spatele lui o discretă „estetică" a exasperării cititorului. Datele scriitorului probate în direcția creației de personaje și situații epice valabile și viabile dezvăluie însă un scriitor la antipodul acestei „estetici". Indiferent de suplețea pusă în joc această structură intră în cele din urmă, după noi, în conflict, așa cum se și întîmplă în **Însoțitorul**, cu proiectul impus. Înzestrarea amintită conferă momentelor și episoadelor discontinui ale cărții o anume masă și semnificație independentă care le autonomizează în chiar contextul cărții. Disponibilitățile acestor nuclee epice subliniază și mai mult efortul bovaric al prozatorului de a, se pare, construi împotriva propriei sale structuri.

Cu toate acestea, fiind cea mai voluntară scriere a lui C. Țoiu, **Însoțitorul** este și cea mai personală. Toate celelalte s-au realizat în cadrele mai mult sau mai puțin largi ale tiparelor de epocă. Sentimentul de deja văzut ne urmărește la lectura lor. **Moartea în pădure** (1965) — titlul chiar este împrumutat de la Sherwood Anderson — un roman astăzi uitat, cu o intrigă grosieră conform rețetelor de epocă nu l-a impus pe autor în ciuda vizibilelor calități, din pricina mimetismului vizibil. **Duminica muților** (1968) care afirma plenar calitățile prozatorului, percepția puternică, prospețimea analizei psihologice, lirismul difuz, nostalgia, are și el culoarea prozei vremii cu serenade la trompetă, cu indivizi anxioși și buimaci, lirici și nostalgi așa cum îi livrase proza scurtă americană literaturii române. Remarcabila execuție din **Galeria cu viță sălbatică** (1976) se înfăptuiește pe un scenariu care combină ingenios elemente ale celor mai bune proze ale momentului. Chiar și „Doamna de fier" de aici, elementul de inedit al cărții, are un precedent în Anca Vogel din **Pe strada Mîntuleasa** a lui Mircea Eliade. C. Țoiu rescrie de fapt în registru propriu romanele momentului cu un plus de acuratețe la care se adaugă pagini foarte personale de evocarea lumii lipovenești și nota de fantastic care redimensionează introoga realitate despre care ni se vorbește. Calitățile scriitorului au aici cel mai propice teren de realizare. Deși cea mai independentă ca proiect pe un fundal de experiențe moderne care și-o poate revendica, **Însoțitorul** n-a scăpat nici el complet de influențele literare ale momentului. Sub calofila scriitură a lui C. Țoiu se distinge mîna lui Nicolae Breban din **Bunavestire**. Aceleași colocvii de oameni în vîrstă, cu același mod discontinuu de a rememora sau comenta, pînă chiar la ticuri de expresie, împrumută romanului **Însoțitorul** în anume părți ale lui un aer comun cu al romanului **Bunavestire**. Capacitatea lui C. Țoiu de a se reîmprospăta esteticeste este indubitabilă.

Căutarea meritelor estetice ale cărții în altă parte decît acolo unde sînt este de natură să creeze o perspectivă greșită asupra structurii și vocației prozatorului. **Însoțitorul** impune prin salba de pînze de atmosferă, de portrete, prin sugestia analizei. Fiecare în parte dau măsura realizării maxime a scriitorului. Întrunite în convenția creată de romancier efectul nu mai e același. Decupat de pildă din **Însoțitorul**, romanul lui Mega fără anume stufozități ar cîștiga în semnificație. Obiectul contemplației nu este unic și aglutinarea de episoade nu conduce către sensul unic promis, chiar dacă el există în intenția autorului. Încercarea de a subordona epicul, de a controla anecdoticul se convertește într-o acțiune în sine. Mai mult decît atît anecdoticul care mai are încă o secretă seducție asupra prozatorului român se răzbună. Avalanșa de romane cu cheie sau cu modele evidente în realitatea imediată este una din caracteristicile romanului românesc de astăzi. Faptele și personajele realității imediate trec în romanul actual cu retușuri, uneori minime, alteori cu brutalitate. Proza devine un jurnal al realității, fără capacitatea de transcendere, fără „filozofie". Acest tip de proză caută a-l lăsa C. Țoiu în urmă prin **Însoțitorul** ca și prin **Galeria cu viță sălbatică**. Dar chiar și aici anecdoticul se infiltrează sub diverse forme. Mai întîi el birute, am spus, prin autonomie sufocînd sensul general al cărții. În al doilea rînd e recognoscibil chiar ca anecdotă atunci cînd în roman este introdus personajul Pipoton în liniile căruia poate fi bănuit un prototip actual. Presiunea realului brut asupra cărții rămînind puternică. Sensul secund nu se degajă, iar intelectualitatea ține de gesticulație. Anecdoticul alungat pe ușă intră înapoi pe fereastră.

M. Ungheanu

CARTEA DE DEBUT

UN ROMAN DESPRE PARACELSUS

Autor al unor piese de teatru în care se află exprimată o nuanțată vocație comică, semnatar al unor cărți de medicină pe înțelesul tuturor, filatelist emerit (ilustrat editorial), om a cărui imprevizibilă cultură cuprinde domenii despre care nu puțini oameni de pretenție oasă formație umanistă nu posedă decît foarte sumare noțiuni, medic policalificat și filozof colocvial al medicinii, specialist universitar în deontologie medicală, Mihai Neagu Basarab debutează în roman cu o solidă narațiune istorică: **Paracelsus, călătorie neîntreruptă** (Editura **Sport-Turism**, 1981).

Figura enigmaticului Paracelsus (1493—1541) corespunde întrutotul parametrilor pe care îi recomandă Georg Lukács. Cel aflat în nucleul unui roman istoric, scrie teoreticianul, este bine să nu facă parte nici din rîndurile anonimilor, dar nici din cele ale elitei. Recomandabil este ca el să fie componentul unei categorii sociale intermediare, avînd astfel posibilitatea de a stabili contacte cu ambele extremități ale societății. În acest fel, flexibilitatea lui epică este considerabilă, iar romancierul reușește să construiască episoade dintre cele mai diferite, fără riscul eșuării în neverosimilitate. Medic și magician, ateu cutreierat de revelații ale unor conexiuni ce scapă înțelegerii omenești și tentat, din acest motiv, să accepte ideea de forță divină, spirit faustic, necunoscător al mulțumirii de sine, dar resimțind tentații gregare, pricepător profund al naturii umane, dar, în același timp, incapabil să obțină seninătatea celui care știe să se oprească și să renunțe — Paracelsus, așa cum îl propune Mihai Neagu Basarab, este un personaj de o frapantă modernitate.

Modalitatea la care recurge prozatorul ocolește orice piruetă formală. Este preferată relatarea foarte sobră. Din evoluția sinuoasă a lui Theophrastus Bombastus von Hohenheim, zis Philippus Aureolus Paracelsus sînt alese o serie de episoade caracteristice, pe marginea cărora sînt imaginate unele complicații epice, de natură să precizeze profilul personajului.

Specificul romanului este eseistic. Departe de a fi un **picaro**, pentru care drumeția înseamnă o însumare de episoade menite să astimpere o sete elementară de trăiri, Paracelsus practică în permanență călătoria problematică, el nu cutreieră lumea, ci o citește, se îmbibă de informații. Este deci firesc ca viața lui să nu fie aproape deloc spectaculoasă în planul aparențelor sociale. Ca și alți oameni de geniu, Paracelsus apare transformat aproape pe deplin într-o făptură unilaterală, care sclipește atunci cînd este să pună un diagnostic, să recomande un tratament sau să rostească mari adevăruri cu privire la natura umană, dar care, atunci cînd este privit în sine, despărțit de forma sa de exprimare, se ivește sub chipul unui omuleț chel, cu picioarele strîmbe, împopoțonat cu o sabie prea lungă pentru statura lui. Drumul său este pur spiritual ; mai mult decît personaj de roman, Paracelsus se arată a fi fost „autor" de roman, într-așa măsură tenacitatea cu care s-a informat, a sintetizat și s-a construit pe sine seamănă cu sîrguința iluminată cu care un autor își înalță romanul. Metafora unui „autor" de roman este sugerată și de marca coerență a existenței, de simplitatea cu care fiecare etapă a vieții sale s-a însumat celorlalte, fără vreo contradicție, armonic, ca și cum planul ar fi fost bine știut de la început, problema fiind numai transpunerea lui în practică. O profesionalizare tot mai deplină, redactarea unor cărți, care să spună viitorului că autorul lor cunoștea tot ce se putea cunoaște în domeniile sale predilecte. Atît. Calea perfecționării este formată nu atît din rafinarea artei medicale, obscurată pentru nespecialist și, în definitiv, interesantă mai ales prin rezultatele ei, cît mai ales dintr-o filozofie a vindecării, a cărei evoluție este construită de către romancier într-un mod magistral. Nu este o filozofie ale cărei propoziții esențiale pot fi reproduse cu ușurință, este mai degrabă vorba despre o înțelepciune a sacrificării de sine, a renunțării la sterpele plăceri ale vanității. Un mare medic nu poate să nu fie și un moralist.

De un cert interes sînt observațiile psihologice, rostite de personajul principal sau, cel mai adesea, de narator. În cuvinte de șlefuită simplitate sînt formulate observații pătrunzătoare. Iată cum este comentată „frumusețea banalității", care este în stare să împodobească viețile celor care au ieșit pentru totdeauna din tinerețe: „Pricepea, în această seară, frumusețea banalității, înțelegea semnificația umană a lucrurilor lipsite de importanță. Simțea că această lărgire a orizontului său îndepărtează idealurile, dar conferă vieții lui, în schimbul unei autenticități arzătoare răpite, o realitate călduță, confortabilă. Această umanizare, care îl liniștea, era expresia maturizării împotriva căreia trebuia să lupte pentru a-și putea continua drumul". Iată și o observație cu valoare generală, dar care, fără voia autorului, se potrivește parcă cel mai bine unor critici literari : „Teofrast cunoscuse astfel de oameni care cresc, adică, de fapt, se ridică prin negare, prin condamnarea unor concepții, bune sau rele, dar de elaborarea cărora ei sînt incapabili". Aflăm și cîteva observații interesante în legătură cu mentalitățile dominante la diferite popoare, pe care Paracelsus le întîlnește în timpul peregrinărilor sale. Printre valahi celebrul medic și magician simte un inedit sentiment de nesiguranță, provenit, i se pare, din siguranța de sine a celor printre care a nimerit: „Aici, se părea că nimeni nu dă o ceapă degerată pe cunoștințele lui medicale, pe valoarea lui. Românul împarte lumea în două: oameni cu care poți să stai de vorbă, majoritatea, și oameni cu care nu puteai să stai de vorbă. Dar faptul că te aflai în prima categorie nu-ți dădea nici un drept, nu-ți consfințea nici o autoritate".

Un roman plăcut la lectură, limpede, profund.

Voicu Bugariu

VIAȚA CĂRȚILOR

«CONTRATIMP»

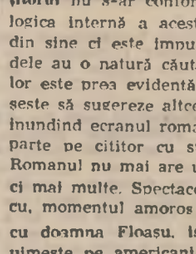

Înaintarea către o proză de moravuri cu numai o aparență de jovialitate stilistică, detectabilă încă din „Extravagantul „Conan Doi" este la Vlad Mușatescu *) fapt împlinit. „Contratimp" este, precum înțeleg, întîiul volum dintr-un diptic, un roman cu à suivre, episodic ca un foileton săptămînal, unde cantitatea de observație socială și caracterologică pare a fi totul. Vlad Mușatescu a descris pînă aci pe bișnițarii de a doua mînă, pe feluriți inși dubioși și în fond „găinari" simpatici și lipsiți de violența infractorului înconjurîndu-i pe toți cu o mie de expresii protocolare, care sînt ale autorului, creator de „poante" spectaculoase și de vorbire în doi peri, barocă prin aceea că stilizează un limbaj argotic și îi dă un aspect de literatură codificată.

Cu mult mai puțin e aici Vlad Mușatescu un prozator al spectaculosului lingvistic, cu ușurință de anticipat, căci originea obiectivă a unui astfel de limbaj ornamentat este ea însăși limitată. Accentul cel mai temeinic cade acum pe observația socială și de moravuri, pe caracterologie și mai cu seamă pe mediile literare, descrise en connaisseur, cu un ochi expert și cu o maliție cordială care e a unui om tolerant.

„Contratimp" e un roman cu aparență heterogenă prin aceea că iese din combinația a două cronologii. Un autor necunoscut, Bazil Avaru, publică un roman cu înfățișare de „best-seller", și care în optica turburentului Al.Conan Doi, e furat din jurnalul unui strămoș al detectivului amator, numit „Tatapetre". Moment esențial, căci de aci pornește mașinăria complicată a „contratimpului", constînd în comparația biografiei lui „Tatapetre", așa cum o evocă Al Conan Doi, și a perspectivei emise de Bazil Avaru despre acel bizar predecesor. Sînt aci două fire detectivistice propriu-zise așezate în alternanță, în urmarea cronologiei subiective. Întîiul este de formulă juridică și polițienească, întrucît urmărește a detecta imprejurările în care misteriosul Bazil Avaru a furat „gromovnicul" (id est „jurnalul") lui Tatapetre. Acest examen contemporan îl plimbă pe Al. Conan Doi (acompaniat de veșnica mătușă Ralița și de un poet cu capul în nori) prin medii literare tipice : lansări de cărți, cu vitrine sparte, vorbitori „împiedicați" și celebrități de o clipă, cantina scriitoricească, plină de tot felul de specimene, recognoscibile cu ușurință de aceia care frecventează acel loc, birfele „subțiri" și culturale, zvonurile catastrofice și în fond tot ceea ce face din viața literară un infern simpatic de nesuportat. Ca și Marin Preda (din „Marele singuratic") ca și C. Țoiu și Eugen Barbu, Vlad Mușatescu a făcut din „viața literară", pe latura ei cancaniera și supărătoare, un obiect de satiră de moravuri, cu aci o mult mai vizibilă cantitate de vitriol.

În al doilea rînd și paralel cu acest mediu contemporan, e firul detectivistic „istoric", căutînd a revela biografia lui Tatapetre din sumedenia de amintiri „familiale" și din jungla memoriei subiective. Acest „politism" este practic afectiv, fără rezultat... juridic și se manifestă mai cu seamă prin scenete de patru-cinci pagini, a căror savoare provine din truculența lui Tatapetre, un nastratinesc bătrîn vitalist, a cărui biografie e un șir de întreprinderi păgubitoare și neverosimile.

Ceea ce e caricatură în descripția lumii literare la aci o înfățișare de simpatică reconstituire de mediu tîrgovet, cu tot ce are aceasta mai pitoresc. Șeful de post de un „bronz" elocvent al piellii și cu obiceiuri țigănești, nevasta — văzută ca un principiu al hărțuielii cotidiene, ca într-un război familial de o sută de ani, familia, cu o sută de membri, din toate categoriile sociale, impiedicînd omul să fie liber, vecinii reclamagii și ticăloși, „fata bătrînă" de pe aceeași ulită, cu moravuri la limita suportabilă a decenței — acest tablou viu de tîrg interbelic, evocat cu acuitate în observație și limbaj cordial, este pitoresc și multicolor, la un nivel picaresc remarcabil.

O astfel de umanitate, care înțepenește o clipă la coborîrea solemnă din tren a „ofițirului" cu familia și la înmormîntarea funambulescă a lui Tatapetre, spre a fi studiată mai atent de ochiul încețoșat de memorie este tot ce poate fi mai potrivit pentru proza spectaculoasă a lui Vlad Mușatescu, ieșită din revelația dizarmoniei morale, făcută cu o maliție tolerantă.

„Ucigînd" pe Tatapetre, mort printr-un nefericit incident, prozatorul pare a rămîne în final în afară de „contratimp" apt a descrie numai lumea contemporană, și mai cu seamă pe infractorul Bazil Avaru („ucis" și acesta și apoi „înviat" de autor, ca într-un joc demn de Al. Dumas). A face supoziții în marginea „detectivismului" produs de Vlad Mușatescu e însă o curată aventură căci proza lui e lumea suspansului absolut fără sforțarea ingustă de verosimil, așezată, cum e, în domeniul barocului incontrolabil.

Artur Silvestri

*) **Vlad Mușatescu : „Contratimp". Editura „Albatros" 1981.**

PROMISIUNI ȘI CERTITUDINI

Cu versuri frumos rimate și deseori ușor memorabile, evitînd pe cît posibil retorismul și facilitățile prozodice, debuta în 1979 Octavian Doclin. Se pot cita din placheta de debut (**Neliniștea purpurei**, Editura **Facla**) cîteva poezii și numeroase imagini care ne arată nu doar meșteșug ci o „neliniște" a verbului, ce înfiorează versul, sporindu-i expresivitatea : „Și dacă-ai vrea, așa cum doar aripi de fluturi / însenînează disperarea-n trandafirii cruzi / și dacă-ai vrea ca mîna să mi-o aprinzi cu mîna-ți / și-apoi cum înfloresc de tine să auzi // Și dacă-ai vrea să te iubesc mai vesnic / să te iubesc, o, dacă-ai vrea mai tandru / atunci ai fi o adiere calmă, / atunci aș fi eu floarea de leandru" (**Și dacă-ai vrea, așa cum doar aripi**). Sigur că, dacă vom compara versurile lui Doclin cu cele ale „generației în blugi" (ironice, livrești, demitizante, de o frumusețe convulsivă, libere de dogme, atît de libere încît impun o nouă dogmă) ele au un aer „așezat", chibzuit „tradițional" și, poate, ușor desuet. Acestea nu sînt însă (decît doar din prejudecată) atribule ale inferiorității, căci în poezie respectarea unei rețete sau a alteia poate conduce la corectitudine și atît. Or, „tradițională" cum este, poezia lui Octav Doclin din **Neliniștea purpurei**, mereu onorabilă, devine adesea remarcabilă. Altfel spus, un volum de debut care, dacă nu impune un poet, promite oricum unul. Un poet al iubirii eterate, văzută ca stare de suflet și nu de trup, pentru a învinge astfel efemerul clipei. Gheorghe Grigurcu vedea în poeziile de debut ale lui Doclin „o aspirație spre esență, spre enigma formală a acesteia, cristalul". Nimic enigmatic, nici formal, nici altfel, în poezia din **Neliniștea purpurei**, ci, dimpotrivă, o perfectă transparență a sensurilor, o poezie ce nu oferă cititorului de la început, fără complexul incifrării. Doar încă un exemplu că-l așa : „Ce sfîntă-i iubirea atunci / sub frunte cînd vrei s-o alungi / și ca într-un riu să te culci // Pe tine doar lumina să iai / cînd poftit la Masaderai / nu-i nimeni cu cine să stai // Nu poți o privire s-arunci... / ce sfîntă-i iubirea atunci !" (**Sfînta iubire**).

La a doua sa carte, cu titlul blagian *) iubirea rămîne tema dominantă a poetului. O schimbare există însă, dar una de nuanță. Ierarhismului imaginilor din primul volum i se substituie acum, treptat, senzualitatea : „Sînt răstignit pe timpul iubirii tale iar, / Mă simt mai bun în toate, din răni îmi curge har, / corbii melancoliei pe umeri se-odihnesc / și văd cum le cresc aripi, și simt cum te iubesc // Deci da-iți-voi lumina din ființă spre păstrare / bogată ca grădina după o-nsămînțare / pînă cînd noaptea caldă cu cîntecul ei blînd / va cobori în suflet ca Firea pe pămînt // Ascultă : ard în mine, ca într-un flux febril, / a treia zi, iubito, voi fi din nou copil" (**Va cobori ca Firea**). **Trăit, în Neliniștea purpurei**, sentimentul este, acum, evocat, timpul așezînd un văl de taină dincolo de care memoria aproximează contururi altădată ferme : „Mi-am zis, spunînd adevărul : / trece prin mine din cînd în cînd / o nălucă / și se așază în locul imaginii tale / decolorînd amintirea icoanei / cum tulbură unda nisipul riului // O, dar unde este cînd plînge / nălucа din ochiu-mi de singe" (**Mi-am zis, spunînd adevărul**). Mai reflexivă, poezia din **Ființa tainei** este, totodată, mai profundă, mai bogată în sensuri, mai densă. Nu vreau să spun prin aceasta că Octavian Doclin scrie acum o „lirică de idei", ci doar că viziunea poetică depășește suprafața lucrurilor, pentru a cuprinde, luminîndu-l, misterul existent dincolo. Aparent descriptivă, poezia lui Doclin este, de fapt, sugestivă : „Subțire mîna mea, ca aerul, / se supune miresmei zăpezii ce-ți acoperă visul. / După Somn te voi zidi în inelul luminii / să-mi poți povesti despre lucruri nemaivăzute : / cum focul divin al Firii / aprinde lumina tîmplor, / despre miraculoasa umbra care ni se scurge / prin degete / ca apele izvoarelor de sub Munte. / despre înțelepciunea marmorei / care ține ascunsă fața nevăzută / a sufletelor noastre într-o pace tăcută. / O, marmora : se va deschide privirilor noastre ca o grădină veche / precum un pustiu înflorit / la ruga în graiul dulce al trandafirului" (**Zidirea**). În chip firesc, Octavian Doclin este profund cînd nu afectează profunzimea. Cînd o face (și o face în **Din cenușă. Sub umbra literei. Poem posibil. Lumina pleoapei**), versul sună fals : „O pasăre albastră va pogorî ușor / cum Ființa tainei odihnește-n rune. / se primenește aripa-i în zbor, / lumina pleoapei ne renaște-n mume". Aceste scăderi nu ne împiedică să notăm că, dacă **Neliniștea purpurei** era o promisiune frumoasă, **Ființa tainei** este o certitudine.

Valentin F. Mihăescu

*) **Octavian Doclin : „Ființa tainei", Editura „Flacăra", 1981.**

COMEDIA POPULARĂ

În **Comedie cu olteni**, titlul volumului de teatru publicat de Gheorghe Vlad, sînt cuprinse cîteva din piesele izbutite ale dramaturgului : **Îndrăzneala, Cain și Abel, Comedie cu olteni, Un tron pentru președinte, Cu oltencele nu-i de glumit, Frumoasele olandeze sau Păcăleala, Doi olteni în cosmos sau Lume, lume, nu sîntem nebuni**. Succesul de public al unor comedii cum sînt **Comedie cu oltenii** sau **Cu oltencele nu-i de glumit**, se explică, în principal, prin simplitatea situațiilor dramatice și prin caracteristicile de grai oltenesc conservate de limbajul piesei. Efectul comic, în parte reușit, în parte forțat, se realizează, astfel, prin confruntarea, în spațiul scenic, dintre o situație care își cere rezolvarea (alegerea primarului, procesul dintre doi vecini) și dezvăluirea, progresiv-schematică, a unor mentalități. Cu subiecte extrase din lumea satului oltenesc, piesele lui Gheorghe Vlad reprezintă nivelul autentic al **comediei populare** în teatrul nostru, un teatru simplu, cu adresă directă, cu evolutii lineare în cadrul cărora, de regulă, imprevizibilul nu intervine decît o dată pentru a potența efectul comic. Preceptul moral este, nu rareori, sesizabil. Ca în orice comedie populară, lupta dintre vechi și nou, dintre inerția comodității și afirmarea unui nou mod de a gîndi este mecanismul comicului. Procedee tradiționale ale comediei de situații și de limbaj (jocuri de cuvinte, efecte bufe) permit realizarea unor spectacole antrenante, cu priză la o parte largă a publicului.

Așa cum se întîmplă în cazul autorilor „populari", mai ales în teatru, dialogul este mai puțin concis, personajelor le sînt îngăduite dezvoltări trenante ale propriei performanțe lingvistice regionale. Defectul, la lectură, poate deveni, în spectacol, prilej de afirmare a comicului. Redescoperirea tîrzie a unor autori populari (Angelo Beolco zis Ruzzante, în Italia), sau a posibilităților unor actori regionali de a „fixa" mediul lingvistic (vezi experiențele, în acest sens, ale trupelor de teatru popular, avînd autori în exclusivitate, din țările Americii Latine) a dat o nouă forță și strălucire unor forme de teatru didactic-popular.

Aprecierea tipului de teatru scris de Gheorghe Vlad trebuie, deci, considerată din punctul de vedere a ceea ce încearcă să fie. Personajele lui Gheorghe Vlad — o mențione specială pentru importanta acordată celor feminine-evoluează firesc în mediul lor, comicul onomastic fiind adesea revelator. Nu este mai puțin adevărat că circumstantele sociale (cooperativizarea, cresterea cadrelor specializate, raportul dintre organele locale și cele centrale, etc.) determină un anume nivel al acestor comedii populare-cel pedagogic, nivel realizat fără ostentație, pe coordonatele unei viziuni mai puțin fabulatorie cît mai ales concretă a satului oltenesc, cu pitorescul și figurile sale specifice.

Marian Popescu

*) **Gheorghe Vlad : „Comedie cu oltenі", Editura „Cartea Românească", 1980.**

BREVIAR

■ A murit tînărul și talentatul reporter al „Vieții Studențești" Ion Crăciunică. Acest om, evocat cu emoție de Cornel Nistorescu (V.S. nr. 41), era, din cîte știm, și un remarcabil prozator, discret și muncitor, față de alții care voiesc a face carieră mai întîi prin insistența... vocală : prozele lui, cîte vor fi, merită o „restituire", întreprinsă, poate, de unul din colegii de generație.

■ „Meșterul Manole" (2), supliment de poezie „Argeș", cuprinde 16 poeme de Călin Vlasie (prezentat de N. Manolescu), un autor interesant și inventiv, apodictic („Physester" e un soi de artă poetică de o stranie religiozitate scientistă). Tot Călin Vlasie este și autorul acestor creațiuni curioase, combinație de limbă „leopardă" și de arhaisme à la Varlaam : „Onomathopeon vorbește cu / trudă filosofică la / megafoane : ororly-ororlă — Kawadherlă ! / (Nici Zeis n-ar putea / să reziste) Electroșocuri / scutură limvile / megafoanelor", De aici pînă la istoria călătorilor în Bahamas, efectuate de „mundulez și mundulează" nu mai e decît un pas, întreprins de poet, a cărui luciditate e de altfel remarcabilă : „O pastorală-document / care mă face să casc".

■ Din noua rubrică „Epifenomene" plină de observații critice pătrunzătoare susținută de Marian Popa în „Săptămîna", aflăm că un John Cleland, condamnat pe la 1750 pentru „imoralitatea" unei cărți, a renunțat să mai scrie vreodată în schimbul unei pensii anuale de 100 de lire sterline : „Și John Cleland e de acord. El se retrage într-o viață de erudit rafinat, preocupat de filologia celtică", precum se știe, o disciplină foarte combativă.

■ Remarcabilă ideea practicată de „Secolul XX" de a însoți textele publicate cu o iconografie bogată cantitativ, orientată, cînd e cazul și spre istoria literară românească. Un astfel de exemplu este acela al numărului 10—11—12 / 1980, care cuprinde o secțiune dedicată poetului Eugen Jebeleanu. Cum însă publicul larg nu cunoaște exact chipul unor scriitori interbelici, azi defuncți, (dar este curios să i se explice), ar fi fost, poate, de dorit ca fotografiile să fie însoțite de explicații mai amănunțite, cu menționarea fiecărei persoane în parte. Așa era cazul acelor instantanee din „hallul redacției ziarelor Adevărul și Dimineața", ori cu poza „compusă", unde E. Jebeleanu și E. Lovinescu sînt însoțiți de un personaj (probabil Anton Holban), așezat în spatele frumosului birou lovinescian pe care stă, într-o ramă lată, fotografia unei necunoscute fețite drăgălașe.

■ Absența, din ultima „Astra" (nr. 4) a excelentei rubrici documentare susținută de Vasile Oltean, ne face să-i semnalăm însemnătatea. O astfel de întreprindere, care, din însemnările marginale de pe cărțile de la Schei Brașovului, reia pe cele mai interesante, configurează imaginea unei „istorii particulare" și românești care ar merita divulgată în mod organizat în revista brașoveană și poate chiar sub o formă editorială.

■ Ancheta „realizată de Liviu Hotinceanu" despre „Literatura S.F. și actualitatea" (Argeș nr. 3), pornește, printre altele și de la ideea că viitorul „bate la ușă cu insistență, anunțîndu-se pasionant, misterios dar și plin de surprize". După acest început furtunos nu ne mai rămîne decît să examinăm intervențiile a șase autori S. F. : Ion Hobana, Gh. Săsărman, Vladimir Colin, Ovidiu Rîureanu, Voicu Bugariu, (autorul, aici, al unei interesante contribuții teoretice), și Al. Mironov, dintre care lipsesc inexplicabil cei mai interesanți prozatori de fantascienza, adică Mircea Opriță și Ov. S. Crohmălniceanu. E drept că locul lor e luat, nu-i așa ? de două celebrități : O. Rîureanu și Al. Mironov.

■ Volumul „Cumpăna haiducului" de Fernande Chirea (**Ed Sport-Turism 1981**"), o recentă apariție în genul „popular", pare a reprezenta cu cinste tradiția baroculul teleormănean, așa cum rezultă și din aceste rînduri : „Toamna cîmpul pare bătrîn pare sfătos și generos, pare greu și ostenit, purtînd povară de bogăție, rodul muncii și al vieții atîtor gospodari" (pag. 73).

A. S.

ERATA

În numărul 42 al revistei, la rubrica „Breviar", în loc de „că nu am nimic a face cu acest domeniu" — cum a apărut dintr-o eroare de corectură, se va citi, conform logicii frazei, „că nu au nimic a face cu acest domeniu". Orice altă lectură e răuvoitoare.

Protecționism

Marele motan Maciste fusese crescut de mic la I.A.S. Jugul din Vale chiar în casa directorului care, neavînd copii, îl îndrăgise enorm și se mîndrea că este proprietarul acelui rar exemplar felin. Maciste avea un cap monumental și pentru că nu fusese văzut aproape niciodată clipind, stăpînul său îl alinta cu apelativul : Sfinxule !

În incinta fermei pentru creșterea puilor de găină, sub dușumelele magaziilor, colonia de șobolani număra aproape tot atîtea exemplare cîți pui se născteau în fiecare serie, și Maciste nu prididea să le vină de hac. În fiecare dimineață, lîngă treptele din fața birourilor, Maciste depunea nevătămați dar morți, cel puțin o sută de șobolani, pe care îngrijitorii fermei îi ingropau zilnic la aceeași oră la o depărtare apreciabilă de crescătorie.

Ziua, Maciste putea fi văzut pe unul din acoperișele orientate spre sud, tolănit la soare. Pentru vînătorile sale nocturne, Maciste se bucura de un respect desăvîrșit din partea tuturor lucrătorilor și nimeni n-ar fi cutezat să-l deranjeze în vreun fel vreodată. Cam de două, trei ori pe zi, chiar sub fereastra biroului în care lucra directorul, apărea un șobolan atît de bătrîn încît nu mai avea urmă de blană, nici fir de păr, pielea semănîndu-i perfect cu stratul de noroi solzos ce se usucă și rămîne pe gîtul unui bivol după ce s-a scăldat în băltoace. Muncitorii cu stagiu mai îndelungat îl vedeau și zîmbeau pentru că, invariabil, apărea tot atunci marele Maciste care se culca pe bordura de ciment din jurul clădirii, bătrînul rozător alerga de cîteva ori de-a lungul și de-a curmezișul blănii motanului apoi Maciste îl prindea cu infinită delicatețe de gît, și-l transfera dintr-o labă în alta ca pe o minge alungită, îl azvîrlea în sus, apoi părea că-l alungă și dintr-un salt spectaculos îl prindea tărăși în sfîrșit se jucau aproape o jumătate de oră, timp în care și directorul îi privea de cîteva ori, după care Maciste îl depunea în gura birlogului și-l îmboldea cu marile sale mustăți să intre în adăpost. Cu toată prietenia pe care Maciste i-o arăta „bătrînului", adversitatea față de ceilalți șobolani (care nu cutezau să iasă decît noaptea), se manifesta cu aceeași vigoare.

Vara trecută curtea fermei s-a umplut de tineri practicanți, dintre care unul avea o adevărată ură față de toate rozătoarele și încă din prima zi cînd a dat cu ochii de bietul șobolan bătrîn, a scos din buzunar o praștie și cu o dexteritate nebănuită l-a omorît din prima lovitură. Maciste, care a sosit îndată, și-a găsit prietenul mort, a stat cîteva clipe acolo, ca într-o reculegere, apoi s-a îndepărtat urcînd pe dealul din față și de atunci nu l-a mai văzut nimeni. Stăpînul lui Maciste a încercat să-l găsească prin mica publicitate, însă anunțul, fiind considerat deplasat, nu a mai apărut. De atunci numărul șobolanilor care apar la lumina ziilei a proliferat atît de mult încît unul dintre tehnicienii zootehniști a propus ca ferma ori să fie transferată în munți pe un fundament numai din piatră, ori să fie reclădită pe stîlpi înalți din cel mai lustruit metal.

Gheorghe Pituț

Colocviile «Luceafărului»

«GENERAȚIA LITERARĂ»

UN CONCEPT DESCHIS(?)

PROBLEMA GENERAȚIEI LITERARE

Ce este o generație literară? Problema a preocupat și preocupă îndeosebi pe istoricii literari din nevoia de a stabili epoci pe baza unui spirit al timpului pe care filozofii culturii l-au numit **Zeitgeist.** Cine face istoria literaturii constată că la un moment dat inceteaza o mentalitate, un curent de idei și un stil de creație și incepe altul. Acest lucru se poate observa intii in viața unei familii. Copiii ajunși la maturitate, să zicem la 20—30 de ani, nu mai gîndesc la fel cu părinții lor, iar aceștia văd altfel decît bunicii. Intr-un secol există trei generații cu un spațiu de manifestare de 33—34 ani, bunicii, părinții și nepoții. Generațiile sînt constituite din oameni de aceeași virstă sau de virste diferite, dar cu un crez comun. Unii scriitori sînt precoci, spun totul de la inceput, mergînd în spiritul generației precedente sau venind cu un spirit nou, altii își intîrzie apariția, integrîndu-se generației noi, cînd semnele vechiului spirit au dispărut în intregime. Mai rar este cazul, dar nici acesta nu lipsește, al revenirii bunicilor în nepoți. Prin urmare, în profilarea unei generații contează virsta spirituală nu cea biologică, important este ca membrii generației să aibă o unitate de vederi și o finalitate comună, același ideal. De problema generației în istoria artei s-a ocupat Wilhelm Pinder într-o lucrare din 1926, despre problema generațiilor literare a scris un memoriu în 1930 Julius Petersen, iar criteriul generațiilor literare a fost folosit de Albert Thibaudet în a sa **Istorie a literaturii franceze din 1789 pînă în zilele noastre** (1936). Thibaudet consideră că în spațiul 1789—1936, de 147 de ani, au activat cinci generații, prima între 1789—1819, de 30 de ani, generația lui Chateaubriand (n. 1768), a doua între 1820—1849, de 29 de ani, generația lui Victor Hugo (n. 1802), a treia între 1850—1884, de 34 de ani, generația lui Baudelaire (n. 1821), a patra între 1885—1913, de 28 de ani, generația lui Mallarmé (n. 1842), în fine, a cincea din 1914 înainte, în curs, generația lui Paul Valéry (n. 1871). Criteriul generațiilor e aplicat mai departe de Gaëtan Picon în a sa **Panorama de la nouvelle littérature francaise** (1949, ed. II, 1960), care tratează despre generația de la 1930. La fel, Pierre de Boisdeffre în a sa **Une histoire vivante de la littérature d'aujourd'hui (1939—1964)** vorbește de generația de la 1930. Deci generația de la 1914 își incheie acțiunea în 1930, numai după 16 ani, desigur din cauza războiului; de la 1930 intrînd în scenă altă generație pe care Thibaudet n-o intrevăzuse în 1936. „Mă simt jenat, zicea Thibaudet, față de perioada actuală. E o literatură încă netriată, perspectiva se schimbă în totul. Mă mărginesc la o simplă schemă". În cartea sa de 564 de pagini, Thibaudet acordă ultimei generații numai 49 de pagini.

Cum s-ar înfățișa o istorie a literaturii române, dacă am uza, ca Thibaudet, de criteriul generațiilor? Natural, criteriul e aplicabil abia din faza modernă, cînd se poate vorbi de un crez comun al scriitorilor. Punctul de plecare este anul 1830, cînd contactul cu școala romantică franceză și engleză își dă primele roade. Acțiunea acestei prime generații durează pînă la apariția Junimii (1836), deci 33 de ani, cînd orientarea devine clasică, iar idealul politic se preface în ideal estetic. Generația de la 1830 grupează oameni de virste diferite, pe Eliade-Rădulescu (n. 1808), Grigore Alexandrescu (n. 1910), C. Negruzzi (n. 1808), M. Kogălniceanu (n. 1817), N. Bălcescu (n. 1919), V. Alecsandri (n. 1918), Al. I. Odobescu (n. 1834), B. P. Hașdeu (n. 1838). Ultimii trei trec și în spațiul generației următoare, fiind însă mai legați de ideologia generației precedente.

A doua generație, cu punctul de plecare în anul 1863, e cea a Junimii, deplin exprimată pînă în 1892—1893, cînd apare prima ediție în trei volume a criticelor lui Maiorescu și cele două volume postume din opera lui Ion Creangă (1890—1892). Avem a face cu oameni de virste apropiate: Maiorescu (n. 1840), Creangă (n. 1839), Slavici (n. 1848), Eminescu (n. 1850). Caragiale (n. 1852).

Idealul generației următoare din 1893—1918, de numai 25 de ani, se diversifică, fideli înaintașilor rămînînd puțini. Duiliu Zamfirescu (n. 1858) între alții. Clasicul G. Coșbuc (n. 1866), precursorul romanticilor sămănătoriști, al lui Iosif (n. 1875) și Octavian Goga (n. 1881), C. Dobrogeanu-Gherea (n. 1855) adună la revista sa din 1893—1894 **Literatură și știință** pe naturalistul Delavrancea (n. 1858) și pe epigonul lui Eminescu, Vlahuță (n. 1871), prim-director cu Coșbuc al **Sămănătorului** care va fi ilustrat de N. Iorga (n. 1871), M. Sadoveanu (n. 1880), Agirbiceanu (n. 1882), Goga și Al. Davila (n. 1862). La **Viața românească** (1906—1916), C. Stere (n. 1865) și G. Ibrăileanu (n. 1871) recomandă sub numele de poporanism realismul democratic ilustrat cel mai bine de C. Stere în romanul său apărut începînd din 1931, **În preajma revoluției**. Al. Macedonski (n. 1854) teoretizează simbolismul în 1892, publicînd volume reprezentative din 1895 **(Excelsior)**, urmat de Ion Minulescu (n. 1881) și G. Bacovia (n. 1881), N. Iorga, C. Stere, G. Ibrăileanu, Sadoveanu, Minulescu. Bacovia continuă și în generația următoare, pe care o ilustrează fără a o caracteriza.

A patra generație începe să se profileze din 1919, după război, durînd pînă la incheierea păcii după cel de-al doilea război mondial în 1947; așadar 28 de ani. Principalii reprezentați ai diferitelor direcții sînt: Tudor Arghezi (n. 1880), Liviu Rebreanu (n. 1885), Al. Philippide (n. 1900), E. Lovinescu (n. 1881), Camil Petrescu (n. 1894), Hortensia Papadat-Bengescu (n. 1876), Lucian Blaga (n. 1895), Ion Pillat (n. 1891), Mateiu Caragiale (n. 1885), Ion Vinea (n. 1895), Ion Barbu (n. 1895), G. Călinescu (n. 1899), Mircea Eliade (n. 1907), Emil Botta (n. 1911). Din această generație mai fac parte Zaharia Stancu (n. 1902), Mihai Beniuc (n. 1907) și Eugen Jebeleanu (n. 1911).

GENERAȚIE ȘI... REACȚIE

Încerc să înțeleg necesitatea unei asemenea discuții, gîndind-o... liber! Și cum în ultima vreme nu mă pot gîndi la ceea ce nu-mi este necesar, încep să pricep: carevasăzică revista **Luceafărul**, sătulă de pseudo-dilemele eterne ale presei literare, s-a hotărît să arunce o mănușă, care, în sfîrșit, merită ridicată... dar cu mare atenție! Ce este și dacă este o „nouă generație tînără"? Prin ce se delimitează ea de celelalte? Care ar fi statutul și programul ei? etc. etc. Iată o serie de intrebări pe care mă voi strădui să o sporesc în textul de față...

După mine, conceptul de „generație", cînd nu are o valoare strict sociologică, sau nu reprezintă **doar** o etichetă funcțională, îmi sugerează o falsă metaforă: toți se pot bucura de ea, nimeni n-are habar ce este... S-a vorbit în presa literară de la noi de existența unei noi generații poetice, numită provizoriu „generația 80". Și au vorbit cîteva autorități: Ștefan Aug. Doinaș, Mircea Martin, Laurențiu Ulici. Dintre tinerii critici un punct de vedere asemănător a susținut Radu G. Țeposu. Toate textele la care ne referim, pomenesc cam aceleași nume, cu mici excepții: Emil Hurezeanu, Ion Mureșan, Traian T. Coșovei, Eugen Suciu, Ion Stratan, Mircea Cărtărescu, Florin Iaru, Domnița Petri, Aurel Pantea, Magdalena Ghica, Matei Vișniec, la care i-am mai adăuga noi, pe: Viorel Mureșan, Liviu Antonesei, Alexandru Hălmăgean, Bogdan Ghiu, Mircea Bîrsilă, Ioan Moldovan, Liviu Ioan Stoiciu, Mircea Petean, Gheorghe Pîrja, George Bocșa, Virgil Misarăș, Virginia Gheorghiu, Octavian Soviany, Lucian Vasiliu, Carol Hirșan, Nichita Danilov, fără pretenția de a incheia lista. Toți acești poeți, prezenți cu volume în majoritate, restul cunoscuți din paginile publicațiilor literare, ne indreptățesc să meditățm la ideea că ar fi apărut **o nouă generație poetică**. Întrebarea este: cît de nouă? Textele la care mă refeream, precum și altele subliniază „noua sensibilitate" pe care acești poeți o aduc în prim plan. O sensibilitate receptivă în primul rînd la marile mutații petrecute în sfera vieții contemporane în ultimul sfert de veac, o sensibilitate atentă la real și cotidian, și intenționînd, după opinia unui proaspăt exeget, „o reacție antropocentrică... de recuperare a **integralității** și **coerenței** ființei umane, ființă „spulberată" de revoluția tehnico-științifică și nenumăratele fanatisme născute din unilateralizarea cuceririlor acesteia" (Al. Mușină). Chiar dacă „spulberarea" ființei ni se pare, în cel mai bun caz, o licență... patetică, fondul chestiunii merită toată atenția. Așadar o primă problemă de, să-i zicem, ideologie poetică: nu cred că este vorba de o „nouă sensibilitate" — de-ar fi să ne gîndim doar la Petre Stoica... — ci de o concepție literară de altă factură. Ștefan Aug. Doinaș a definit cu precizie „cultura poetică" drept gen proxim al acestei noi generații lirice, subliniind că toți tinerii poeți în discuție „trăiesc cultura ca o natură". Iar marea descoperire culturală a noii generații o reprezintă avangarda. Să ne amintim profeția lui Marinetti din **Le Figaro**, 20 februarie 1909: „poetul viitorului nu va mai cînta decît mareele multicolore și polifonice ale revoluțiilor în capitalele moderne, vibranta fervoare nocturnă a arsenalelor și a șantierelor incendiate de violente lumini electrice, gările lacome devoratoare de șerpi ce fumegă, fabricile atîrnate de nori prin frînghiile răsucite ale fumului lor"... etc. Spuneam deci că marea descoperire a „generației 80" o reprezintă avangarda. Numai că nu este vorba de fenomenul istoric al avangardei, ci de asimilarea ei ca **o descoperire artistică**. Iar redescoperirea avangardei înseamnă descoperirea (pentru a cîta oară?...) a realului. Prin filtrul cultural al... realului, poeții „generației 80" au proclamat (și ei!) „moartea metaforei"!, în favoarea unei poezii aproape nominaliste, renunțîndu-se la simboluri mediatoare; fiind impregnată de real (cotidian) poezia poate „eluda" orice formă de evazionism, evitînd rămînerea la nivelul tandrelor litanii apologetice; „generația 80" propune o conștiință autentică a zilei de azi, în care mai sîntem încă prizonierii resentimentelor, de alt ordin, decît cel strict literar; fără a avea superstiția posterității, s-a renunțat la acel tip de „poezie a evenimentului", hei-rupistă o numea cineva, voința demistificării convențiilor sociale ne obligă să observăm însă că sub acest aspect „noua generație" reia la alți parametri experiența insurgenților Geo Dumitrescu, Stelaru, Tonegaru, continuată la altă scară și cu alte mijloace literare mai tîrziu de Petre Stoica, Ovidiu Genaru, Nicolae Prelipceanu, Mircea Dinescu. Este vorba de acea sintaxă analitică, de gustul carnavalescului, de semnificația și fondul prin excelență moral și umoral al acestui lirism. Poeții „generației 80", lucizi și oarecum cinici, au abandonat de mult iluzoria gratuitate a lirismului, ei cer să fie înțeleși „cu scîrbă și ură", dar să fie înțeleși! Și este probabil momentul să subliniem, că dincolo de modalitățile specifice de transfigurare artistică, un element esențial îl apropie pe toți: **osatura reflexivă a lirismului...** Alte dominante de ordin general ar putea fi: protestul antirăzboinic; vigoarea perceptivă și vizionară; refuzul excesului estetizant; inserția masivă a cotidianului; intemeierea limbajului pe oralitate; gustul pentru calambur și paradox lexical; capacitatea inscenărilor grandioase; sarcasmul și autoflagelarea etc. Avînd un temei obiectiv, poezia „generației 80" este și un mod de a reacționa la pragmatismul extrem al epocii; eludînd versul care „literaturizează", cuvîntul „magic", acești poeți proclamă pe urmele lui Archibald Mac Leish, supremația celei de-a zecea muze, Muza Socială; violența poeziei este dată de violența modalităților de alienare ale omului contemporan, în defavoarea declarativismului discursiv și patetic, forma supremă a impostului... Deci, „cît de nouă"?...

Iată cum, în loc de o serie de întrebări, cum promiteam, au ieșit o serie de afirmații (cum mă temeam...), și, mai ales, iată cum, această dezbatere ne oferă nouă, „criticilor tineri", șansa de a trage pe cît cineva de mînecă, și a-i șopti persuasiv: „Uite cum stă chestia cu..." Căci ceea ce contează pentru unii într-o asemenea discuție nu este atît „generația", cît... reacția!

Radu Săplăcan

PERICOLUL INVENTĂRII INVENTATORILOR

Cei mai vigilenți critici literari au remarcat desigur, faptul că printre creatori nu mai bîntuie dorința de a fundamenta programe estetice comune. Dar critica are funcția ei stimulativă. Mai ales poeții sînt mulțumiți din pricina acestei funcții; ea le oferă puncte de reper mai mult sau mai puțin concludente. Nu cere, în schimb, decît pînă ascultare (adică ascultare de ucenic recunoscător). Cum de multă vreme criticii au înțeles că nu poți culege gloria cu amîndouă mîinile(chiar dacă știe stînga ce face dreapta!) fără să intemeiezi o «școală», ei au controversat problema, fiecare tinzînd să devină intemeietor. Încercările care au putut intra în istorie au intrat. În ultimii ani criticii care se iau în serios au grijă de „pepiniera (lor) poetică" în timp ce poeții par dispuși să incurce criteriile: nu știu cîți își doresc, pentru opera lor, coordonatele sigure ale unei școli literare dar știu că fiecare își poate confunda idealul artistic cu dorința aprigă de a fi titularizat „șeful generației". Virtualitatea acestei confuzii ar trebui să nu devină niciodată importantă. Ar trebui!

Dezbaterile pe tema „generațiilor" se transformă, inevitabil, în dispute: ba e necesară clarificarea conceptului (pînă la definiții operative), ba „generația literară" e o falsă problemă exprimată printr-un termen fals, o etichetă aplicată datorită unei greșite orientări, un concept normativ ori, la limită, o simplă (dar dăunătoare) modă teoretică. Supus mobilității semantice dar și interpretărilor derutante, însuși conceptul de „generație" pare un adevărat «concept-spital» (Jean-Marie Domenach folosise această sugestivă sintagmă referindu-se la procesul înstrăinării sociale). Într-o discuție despre generații o sumedenie de probleme își găsesc „patul lor": creația propriu-zisă și crezurile artistice, disputele pe tema privilegiilor de orice gen, terarhiile și instabilitatea lor, regulile și convențiile supărătoare, etc. În egală măsură argumentele și contraargumentele sînt căutate în istoria literaturii. Oricum, e o certitudine: din perspectiva istoriei literare o „tînără generație" a existat întotdeauna. Chiar dacă uneori ea se poate prezenta și ca multime cu un singur element reprezentativ. Altfel n-ar fi fost posibilă nici un fel de revoluție la nivelul structurilor literare. Pentru prezent istoria nu oferă puncte de sprijin. Cei care au neapărată nevoie de ele riscă însă, anticipîndu-le. Nimic rău în asta.

Fiecare artist inventează nu atît un mod de a se apropia de realitate cît un mod de a exprima această apropiere. El refuză deci un sistem de limbaj și protestînd împotriva formelor realizează o dublă operație: neagă sistemul de forme pe care-l găsește gata constituit dar nu-l anulează prin negație; dimpotrivă, se plasează parțial în el adoptînd un proiect permanent de restructurare. În plan psihologic raportarea polemică la un anume sistem de limbaj dă naștere unor «conflicte de diferențiere», (Hofstätter, „Die Psychologie und das Leben"). Protestul afectiv al generației tinere înfățișat protestul la nivelul limbajului. Uneori ambele forme de protest sînt zgomotoase și ineficiente. Alteori sînt numai zgomotoase. Fenomenele de contestație a statu-quo-ului estetic provoacă, în rîndul creatorilor contestatari, o neliniște care poate deveni obsedantă: fiecare dintre ei știe că nemaipomenita configurație artistică aflată azi în postura de etalon al propriei creații poate fi mîine depășită de un altul și că eroul literar nu se stabilește după criterii de virstă. Deasemenea, poetul știe că toți inovatorii au imitatorii lor și că în artă dacă nu ești inovator ești imitator fără doar și poate. Dintr-un singur punct de vedere tînărul scriitor poate fi astăzi liniștit: generația celor maturi nu-și apără cu exces de intransigență un sistem de creație; nici un tînăr poet (inventînd o formă de limbaj) nu se poate plînge că a fost anevoie receptat. Dimpotrivă, amenință probabil pericolul inventării inventatorilor. Tînărul poet se teme parcă și să nu fie transferat, datorită unei stări de lucruri pe care el n-o poate modifica, din tagma inovatorilor în cea a imitatorilor. Transferul nu pare imposibil: în timp ce manuscrisul unui debutant așteaptă pe birourile editurilor (așteaptă chiar verdictul celor pe care-i contestă ca sistem de limbaj!), în timp ce debutantul umblă de la o ușă la alta și este pretutindeni apreciat și înțeles, „virstnicii" pot prelua fără probleme (prelua creator, se subînțelege) vesmîntul formal al ultimei inovații. În spatele statutului de scriitor consacrat o carte se poate scrie în două săptămîni și tipări în două-trei luni. Dar și debutantul poate într-un an-doi, inventa o altă modalitate de exprimare. N-are nici un rost să se grăbească: i se pot oferi o sumedenie de exemple de „stele" care s-au grăbit să dispară ori de răbdători încununați la cincizeci de ani cu lauri. Preferința activă pentru atitudinea experimentală, preferință împărtășită cu drepturi egale de tînăra generație de critici și de bunicii critici literari implică un dublu avantaj pentru scriitorul tînăr și foarte tînăr: acela de-a fi repede-repede decretat mare inventator și de a gusta, de timpuriu, consecințele căderii în cursa originalității. Cursă pe care, dealtfel, și-o poate întinde și singur.

Elena Ștefoi

Teodor Bogoi: „Natură statică"

„NOI, EPIGONII?"

a). Nerăbdarea tînărului scriitor de a fi publicat este justificată atît prin psihologia virstei sale, cît și prin condițiile obiective ale vieții literare. Am mai scris cîndva că scriitorii tineri sînt uneori sacrificații editurilor. Iar dorința de afirmare (rapidă, de ce nu?) e și ea cît se poate de firească. Și ce face debutantul ca să se impună în conștiința contemporanilor? Scrie în continuare, citește, se instruiește, gîndește, scrie, renunță la lucrurile nereușite, retușează, scrie etc. Cel puțin așa văd eu lucrurile. Mai precis, așa vedeam pînă mai anul trecut dorința de afirmare: ca pe o dorință de autoperfecționare. Adevărul este că simpla dorință de afirmare și chiar simpla existență a talentului nu conduc cu necesitate la o afirmare binemeritată și **la timpul ei.** Mă gîndesc, de exemplu, la anii pierduți de Leonid Dimov pînă să insemne ceea ce inseamnă. Cred însă că, în general, cine are ceva de spus spune și asta într-un timp rezonabil. Așa s-a intîmplat cu destinele literare ale lui Mihai Ursachi, Cezar Ivănescu, Dorin Tudoran, Mircea Dinescu, Mircea Florin Șandru, Gabriel Chifu, Ion Mircea, Grete Tartler, Angela Marinescu, Marius Robescu Virgil Mazilescu, Dinu Flămînd și ale altora. Mă refer aici la acei scriitori tineri ale căror debuturi și ale căror evoluții am putut să le urmăresc „în direct" de-a lungul ultimilor ani. Dacă noțiunea de generație mai are vreo rezonanță neperturbată, voi spune că generația de mai sus s-a așezat firesc (temporal) după generația lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe, Adrian Păunescu, Gheorghe Tomozei, Ion Horea etc., generație considerată, de către unii „virsta de aur" a poeziei românești de după 23 August.

b). Am crescut în respectul față de aportul de substanță și formă adus de acești din urmă autori lirismului românesc de după război. (Adaug aici și respectul față de opera lui Geo Dumitrescu și C. Tonegaru, operă scrisă în altă epocă). Căci, care începător nu creste cu fața spre modele? Și dacă modelul general de poezie îl constituia desigur opera lui Blaga, Arghezi, Barbu, Bacovia, era firesc ca modelul contemporan să-l constituie opera lui Nichita, Sorescu, Ion Gheorghe etc... Un model, un ajutor și un factor de „concurență". Critica a semnalat influențele stilistice și de limbaj la o mare parte din debutanții anilor '70 (poate că uneori le-a mai și exagerat). N-a fost nici o rușine. Influențe barbiene s-au semnalat și în opera de început a lui Nichita, repere blagiene în poemele dintîi ale lui Doinaș. Cît despre Sorescu, versul său iconoclast și poantele lui hîrse au făcut adevărate ravagii printre „urmașii" cu mai puțină personalitate.

Așa se face că și critica română contemporană a fost obligată să certifice valoarea lirismului practicat de către poeții anilor '60, ba mai mult, să-i transforme în autori inclusi în manualele școlare! Din fericire, criticii noștri nu s-au cramponat cu obstinație de acești poeți, recunoscînd și valoarea poeților surveniți în peisajul nostru literar în anii '70.

Mai important mi se pare pentru generația lui Nichita Stănescu (hai să-i zicem așa, din comoditate!) **faptul că a stabilit un contact major cu marele public literar (adică cititor).** Și, slavă domnului, au scris cărți destule, fiecare dintre ei. Dar cărțile lor sînt de negăsit în librării la o săptămînă după apariție.

N-am să fetișizez această audiență la public, dar în cazul acestei generații **valoarea estetică** (recunoscută de critică) **a coincis cu marele gust public.** După ce aproape două decenii lirismul se complăcuse în preocupări extraliterare, generația '60 a readus încrederea cititorilor în poezie. E puțin lucru? De această încredere au beneficiat și autorii apăruți în ultimul deceniu, iar unii chiar **au abuzat,** sufocîndu-și uneori cititorii cu texte alambicate, excesiv, aș zice, nedulcite.

c). O parte din debutanții ultimilor doi-trei ani au adus pe lîngă talentul lor (mult, puțin, o să se vadă mai tîrziu!) și un nedorit sufluc belicos în viața literară, o aprigă dorință de vendetta, o vădită dispoziție spre confiscarea virtuților de orice fel. Păstrînd proporțiile și avansînd comparația cu umorul de rigoare, aerul acestora e de a fi descins în spațiul literar cu armele, bagajele și psihologia conchistadorilor spanioli pe un tărîm al sălbăticiei. În programele lor „teoretice", răspîndite pînă și într-o revistă universitară, în sensul „moral" al cuvîntului, cum e „Echinoxul", noii veniți se concepeau nici mai mult, nici mai puțin decît o „trupă de comando". Hazul involuntar se năștea din raportul precar dintre puținătate operei publicate și cantitatea și tonul vindicativ impresionant al „profesiunilor de credință". Procedeul, recunosc, trebuie să fi avut ceva unic în istoria literară, căci, dacă nu mă înșel, Eminescu, Arghezi, Blaga, Bacovia erau preocupați mai mult de scrierea operei decît de amenințarea... că o să-și scrie ei cîndva opera.

E drept că Eminescu concepea altfel literatura dinaintea lui: „zilele de-aur a scripturilor române". Să-și omagieze înaintașii, dar și o parte dintre comtemporani, era pentru el o datorie morală.

Desigur, obediența față de valorile consacrate nu este tocmai cea mai potrivită atitudine care să i se ceară tînărului autor la intrarea sa în viața literară. Dar nici decretarea stării de neant la sosirea sa în cîmpul literelor! „Mazilirea" înaintașilor denotă, pe lîngă infantilismul procedeului, un ciudat apetit fanariot...

d). Impacientța tinerilor debutanți în a se impune este, cum scriam mai înainte, motivată pînă la un punct. Edițurile sînt datoare față de ei nu numai cu un subînțeles soi de culanță, ci pur și simplu cu mai multă atenție și solicitudine. Unele reviste, la rîndul lor, rămîn și ele debitoare față de cei mai tineri autori. Dar, cerînd altora clemență, culanță și înțelegere față de cauza propriului tău destin, trebuie să te manifești ca atare și în reciprocitate. Intoleranța agresivă, cecitatea înrăită deturnează și așa energiile unor autori pentru a-ți face din ele un mijloc de afirmare încă de la inceputul activității literare. Atitudinea unora dintre tinerii noștri debutanți față de generațiile mai vechi și-a găsit însă nu numai critici „intelegători", ci chiar și sfătuitori mai mult sau mai puțin legați sincer de cauza lor. Impresia lăsată de acești critici este că, la urma-urmei, volumele unora dintre debutanți sînt minunate prilejuri de a pune la punct mai vechi sau mai noi diferende subiective cu poeții deceniului șase; de a încerca să liciteze ideea unei plafonări a substanței lirice a acestora din urmă. Căci, cum altfel să interpretezi stilul de sfîrșit de lume al unor cronicari (cu masca de rigoare: deja vu, deja connu) față de ultimile scrieri lirice ale lui Nichita Stănescu, Marin Sorescu, Ion Gheorghe și alții? Cum poate fi interpretată tăcerea supărată a lui Nicolae Manolescu față de ultima carte a lui Adrian Păunescu vizavi de ditirambii aceluiași critic prilejuiți de placheta unui, să zicem, Mircea Cărtărescu sau unui Ion Stratan? Nu pun neapărat la îndoială, acum, talentul acestor autori, chestionez însă manevra criticului.

e). Scriitorii elogiați de Mihai Eminescu în „Epigonii" se numeau Țichindeal, Mumuleanu, Prale, Cantemir, Beldiman, Văcărescu, Sihleanu, Donici, Pan, Eliad, Bolliac, Cîrlova, Alexandrescu, Bolintineanu, Murești, Negruzzi, Alecsandri. Pune cineva la îndoială sinceritatea gestului și gîndului lui Eminescu față de înaintașii săi? Sau, mai știi?... Între timp morala tînărului autor român s-o mai fi schimbat... Și, la urma-urmei, cine dintre noi ar mai avea tăria să se întrebe: „Iară noi? Noi, epigonii?"...

S-ar putea ca Eugen Simion, scriind următoarele rînduri („România literară" din 1 octombrie 1981) să se fi gîndit la același lucru: „Este aici o diferențiere firească pe care unii confrați o speculează în chip absurd (absurd, dar nu dezinteresat), opunînd „promoțiile" între ele, minimalizînd pe unii (pe cei dinainte) în favoarea ultimilor sosiți. Mentalitate barbară în cultură, poziție ne-critică în critica literară care n-ar trebui să încurajeze **spiritul revanșard** (s.n.) în literatură". Rezon.

Patrel Berceanu

Eugen Lovinescu și critica simpatetică

Urmare din pag. 1

astfel atitudinea lui Lovinescu se apropie mai mult de criticii revistei „La nouvelle Revue Française" decît de impresioniștii propriu-ziși. Într-adevăr, Jacques Rivière, Charles du Bos gîndesc în termeni similari: „Rid de mine — scria Rivière — cînd mă uit la inspăimîntătoarea mea plasticitate. Îndată ce găsesc o gîndire.. mă las în voia ei. Iau toate contururile pe care mi le impune". Critica este „un bulgăre de ceară, care ia toate formele", incît, la Charles du Bos (cum îl interpretează Georges Poulet) „conștiința criticului și conștiința subiectului criticat nu mai fac decît una: identificare, ce seamănă cu cea care se săvîrșește în gîndirea religioasă, deoarece, într-un caz ca și în celălalt, prin dispariția personalității sale proprii, eroul ajunge să se predea cu bucurie unei inspirații străine atotputernice, ce pare a se servi de el pentru a-și realiza propriile țeluri". La fel gîndește în plan autohton un critic de influență lovinesciană, anume Șerban Cioculescu: „Iubitorul de poezie este dator să se împărtășească printr-o dispoziție oarecum religioasă cu structura morală a poetului... A cere însă altă cheie decît aceea a simpatiei, este o naivitate". Așadar, o religie ar fi critica, dar să nu uităm o religie a particularului, dacă aceste două cuvinte nu s-ar contrazice etimologic. Într-adevăr, **religio** presupune o legătură a mai multora într-un simbol general, iar nu o dispersare a unuia — criticul —, între numeroasele și variatele simboluri care sînt operele literare moderne. Variate și eterogene, mai mult, opozitive. „A face o operă de artă — scrie Lovinescu — înseamnă a face o afirmație ce nu poate să nu se lovească de altă afirmație". Atenția și iubirea criticului se împart însă, în mod egal, între toate operele. În paranteză fie spus, Eugen Lovinescu e departe de a fi tras toate consecințele dintr-o asemenea idee. Deși receptiv la valorile originale din criterii total străine criticii simpatetice, mai mult, ajunge să construiască și să propage o critică doctrinară — teoria sincronismului — înțeleasă, deloc inspirat, ca imitație, fapt ce-l determină pe Șerban Cioculescu să-l amendeze pentru delict de dogmatism.

Totuși intervențiile sale în orizontul criticii simpatetice nu rămîn mai puțin sugestive și nu-l putem acuza că n-a desăvîrșit o ecuație rămasă multă vreme nedesăvîrșită în planul mai general al criticii europene. Nici nu era ușor să vorbești de o morală sau religie a particularului, fără să riști o elementară contradicție în termeni.

Intervenții mai recente ne fac să credem că ideea criticii simpatetice nu și-a epuizat toate rezervele, încît poate contribui, bine aprehendată, la solutionarea unor probleme fundamentale ale culturii europene moderne, rămase de multă vreme în suspensie.

Literatura — spune George Poulet — este „un ansamblu de monade ce s-a constituit prin gîndire și reactionează, se lasă incitate de altă gîndire care este critica". Să reținem expresia: „ansamblu de monade", și să formulăm o întrebare fundamentală: cum se realizează prin simpatie acest sentiment moral, astfel încît el să rămînă un mod de aprehendare a individualului și să crească totodată într-un principiu etic, care îmbrățișează nu doar pluralitatea dar și esențialitatea umanității, sau unitatea ei. Căci o atitudine etică presupune un obiect esențial, chiar constituit din particularități, dintr-un „ansamblu de monade". Ethosul ar fi minor, dacă nu inexistent, în cazul cînd socotim individualitățile ca fenomene închise, asemeni unor lucruri izolate, lipsite de coeziunea, chiar abstractă, a conceptului. Un eros donjuanesc, o rătăcire de la un obiect la altul, o substituire a obiectelor, nedescoperind între ele nici un factor de continuitate. Or, dacă admitem că opera include o semnificație, la care se poate ajunge prin simpatie, deci prin iubire, înseamnă că ea (opera) reprezintă un complex de factori cu reflexe adînci în mediul înconjurător, care crează o comuniune, o religio, între opera și spiritul receptor, o relație de tip universal.

Ne îndepărtăm acum de Lovinescu, dar nu uităm că s-a aflat odată în centrul acestei problematici.

Invocarea monadei leibniziene (de către Georges Poulet) e de natură să introducă un conținut sau o nuanță inedită în percepția complexului de individualități din care se compune literatura. O relație se stabilește acum între diferitele monade (originale, unice) și o esență universală. Monada leibniziană — scrie G. Poulet, — „e conștientă în același timp de ea însăși și de totalitatea înconjurătoare. Ea nu poate fi una fără cealaltă".

Mai departe Georges Poulet constată că această conștiință a operei are o natură stranie, în virtutea cărela ea se întruchipează într-un univers închis, material, unic, dar totodată se rupe de el, îl părăsește, plutind într-o puritate ce echivalează cu o adevărată abstracțiune. Vizitînd odată San Rocco din Veneția, unde sînt adunate la un loc mai multe tablouri ale lui Tintoretto, a avut revelația unei esențe comune tuturor acestora, care, pentru a fi percepută, pretindea să fie părăsite pe rînd picturile individuale. În fine, acest spirit „al tuturor" operelor are, cu toate întruchipările lui, o existență independentă de ele, liberă, oarecum antimaterială „Să ne ferim încă o dată a confunda această conștiință inerentă operei cu conștiința autorului sau cu aceea a cititorului. Pură **entitate categorială**, ea e poate doar acea conștiință de sine care, în orice **activitate a spiritului, se afirmă ca fiind spiritul**"... „Se pare atunci că, pentru a însoți spiritul în efortul său de eliberare, **critica** are nevoie să uite în cele din urmă aspectul obiectiv al operelor și să se înalțe pînă la surprinderea directă a unei **subiectivități fără obiecte**".

Recapitulînd, se impun cîteva concluzii: subordonarea față de operă și abordarea ei prin intermediul **simpatiei**, echivalînd cu **o cunoaștere prin iubire**, conduce la revelarea monadelor, a individualităților creatoare. Aceste individualități, moduri originale de a imagina și construi lumea, sînt totuși reprezentante ale unui spirit universal, care sălășluiește în ele, dar nu se epuizează în ele, fiind oricînd disponibil pentru a da naștere unor alte întrupări originale, individuale. Dacă menirea criticii este de a se „înălța", trecînd prin formele particulare la perceperea spiritului în sine al tuturor operelor, se poate conchide că, într-un fel, (dar pe o bază nouă care admite existența reală a valorilor concrete, individuale), critica literară, ca o formă a eticii moderne, ajunge din nou la aprehendarea universalului, a esențialului, asemenea eticii platonice a cunoașterii prin iubire. Acolo însă esența se atingea prin înlăturarea particularului, aici se realizează prin asumarea și integrarea particularului ca un aspect concret și consistent axiologic, al universalității. Această risipire a criticului în numeroase universuri particulare, și apoi regăsirea sa, împreună cu toate operele într-un punct esențial, comun tuturora, este expresia unui ethos, a unei morale superioare, intîlnită rareori în istorie. Astfel, criticul modern reprezintă o conștiință bogată, aptă să perceapă o umanitate variată și diferențiată, iar odată cu ea, una esențială și unitară. Nu exagerăm dacă vom afirma că, în fond, criticul literar, așa cum l-am înfățișat aici întruchipează conștiința morală cea mai nuanțată, mai complexă a epocii moderne.

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

IALOMIȚA

Poeți din cîmpie

1. Bătrînii; cum știau cuvintele, cum le vedeau, cum le trăiau? Intemeiad ce se spunea, zicind ce știau, știind ce zic.
2. Astfel: pămînt de după turme, taberi de oi, vetre de stini vedeau, trăiau;
   În urmă glie arsă de udurile animalelor, moșie aproape otrăvită de semințe de urzici și scai, spini și iar urzici.
   Urziceni au zis ei locurilor de la turme pentru turme.
3. Dar cuvîntul este fața zeului cu două chipuri: Urziceni — așezare peste cîmpii de văzduh și urzire, așezare de întemeiere, a întemeiere de-așezare.
4. Bătrînii, cum știau cuvintele? Intemeind ce se spunea. Astfel, pămînturi în focul ceresc, locuri fără nici-un arbore al umbrei; cu ale lor talpe de urși cunoscute — Fierbinți.
5. Fierbinți ce, fierbinți unde? Fierbinți toate, încolo și încoace fierbinți;
6. Fierbinți lucrări, stări și firi, situații, nonsituații, boli de bine, boli de rău, cuvinte fierbinți — Din tot felul de fierbinți este cîmpia Română.
7. Astfel Colelia, nume de nume, țară de iarba zăpezii, holdă-troian de albul albirii celei mai albe asupra albului albei albelor albiri de iarbă.
   Barbă de zeu: aproape că se deoache cuvîntul de dragul său sieși.
   Ciocîrlie de zicere!
   A cînta este să taci, a tăcea este să cînți alb colelie, de fierbinți, de urziceni.
8. Astfel și mai mult, să zicem: Grindu.
   Ridicarea pămîntului din sinele apei primordiale — precum cîmpul din cîmpie.
9. Astfel și mai astfel: dintr-un pămînt ca o apă, ridicat-a capul un pămînt ca un munte-muntior.
   Căci un Grindul e pămîntul sus, iar țărîna susă este grinda cîmpiei.
10. Astfel și mai astfel decît felul: Reviga
    Re-Vi-Ga. Adevăr vă tălmăcesc : totuna zicerea, cu Mama Lumii de pămînt.
    Re-perechea Cerului, cea mai dintîi și de pe urmă, Rhea.
    Vi — este un bob-cuvînt, de-un bob zăbavă, de-un bob-viață: ceea ce se află într-un bob, să vie, să vieze.
    Viața vieții, zisă scurt, să fie lungă.
    Cuvîntul Ga — este totuna zicerii dintîi despre pămînt, țărînă, țarină, întindere pe jos de Noapte Mumă.
    Pe asupra ei, tot neagră, gaia, pasărea, găină scormonind ogorul.
11. Adevăr v-am tălmăcit ce este, ce s-a pus, ce se păstrează: re-vi-ga; trei semințe de cuvinte într-unul fiul Gliei și-al Pămîntului:
    Reviga — rege, ctitor, Călăreț Danubian.
12. Așa știau cuvintele bătrînii: le trăiau dela un capăt pînă la mijloc, și dela mijloc la celălalt capăt.
    Lucrurile erau pe măsura cuvintelor, cuvintele erau dimensiunea lucrurilor: rătăcirea nu-și fătase viermele-viermușul indoieli în cuvînt.
13. Dar tot așa cuvîntul vieții, Slobozia : fapta omului pe pămînt, Eliberarea, Libertatea omului de către om — fără de care n-ar putea cuvîntul, cîte poate.
14. Astfel bătrînii, astfel părinții!
    Ei aveau pămînturi nenumite, întemeiau nezisele, nefăcutele, pe pămînt.
15. Însă noi, urmașii — aveam ziceri, aveam nume, însă cui să le mai dăm?
    Zicerea noastră asupra noastră, pentru noi și-n contra noastră pentru binele de rău, întru răul de bine.
16. Ar părea sămînță de urzică, spini, cuvintele în vremea noastră.
17. Ridicați-vă și scoateți plugurile împotriva tuturor înțelenirilor, s-a zis și n-a rămas doar zicere.
18. Iată, pe toată Cîmpia Română, așezări ale cuvîntului, cenaclurile literare.
    Mari stațiuni de experiență și producție — ale graiului unui neam pe cît de iute, pe-atîta de cumpătat — dînd temei la ce spune, zicînd ce știe, știind ce zice — să nu rămînă numai zicere.

Ion Gheorghe

Bărăgan

În satul Fierbinți, cu profesorul Florin Popescu despre Marin Preda și Bărăgan

1

Mai întîi a fost seară și eram ostenit.
Osia Carului Mare, ca niciodată,
într-o clipită, s-a învîrtit de trei ori,
pămîntul răsufla mireasme încinse de toamnă prelungă
și-am bătut la o poartă, ca pretutindeni,
Călătorului — o cană cu apă!
Străinului — o mînă întinsă ca pretutindeni
într-un sat de români.

Dăruite mi-au fost doar o cană
cu must de trei zile
și Nopțile lui Marin Preda, liceean într-a patra,
cînd lega plantoane peste plantoane
să afle ce este simplu,
dinaintea Cuvîntului și mult după noi,
o singură dată pe lume.

Așa eobori în veșnicie, cu o cană de lut
smălțuită cu flori care înmiresmau de trei zile mustul.
Ochiul trezit spre inimă de o veste îndepărtată,
visătorie, patimă, veghe și lut
(și voi ști mai tîrziu către unde
duc drumurile toate în Bărăgan)
regăsind într-un colț de odaie
zîmbetul îngălbenit de tutun al bunicului Cîrjan
numai cu vorba domoală-n cîntare
a omului de inimă din satul Fierbinți,
slujitor de o viață al limbei române.

2

Pe cînd bătrînul Cîrjan trăgea în Obor
cu bostanii-n căruță,
după ce istovea muntele galben și-o litră de monopol,
pînă muri
mi-a tot zis
cu vocea lui de gutuie și de măr înflorit:
„Hai, omulete, sui-te pe capră,
și află că Rațiul zic eu că scris e
pentru ăi de trăiesc mai la munte!"
și-mi dă un bostan spart anume de loitre.
Zeama dulce-mi curgea pe obraji,
miezul îmi gîdila narile,
bătrînul Cîrjan rîdea și-mi prindea ceafa,
în palmă, o strîngea între degetele-i groase
ca unui mînz.
Și-a trebuit să moară Cîrjan ca orice țăran ialomițean,
și-a trebuit să văd fața zbicită a milionarilor din Grindu,
și-a trebuit să beau apă din inima Bărăganului,
și-a trebuit să rup din pîinea poleită la gust cu un colb
auriu, o pîine cît ochiul fîntînii,
și-a trebuit să pricep.

3

Zoroastru mînca și bea apă.
Și pe urmă murea.
Asterion mînca și bea apă.
Spicul de grîu a fost labirintul neamului nostru,
marea noastră lucrare, marele gînd.
Piramidele neamului nostru durează-n cîmpie.
Ce este simplu, atît de simplu, este
o singură dată pe lume,
într-o mie de chipuri.
Dar simplu în inima Bărăganului fîntînă este.
Toate scrierile, toate săngerările, toate singurătățile,
toată phylosophia, toate brazdele
și toate zilele toate își încep vremea și se rotesc
în apa acestei fîntîni și din ea —
steaua fixă a vieților noastre.
Fîntîna — polul magnetic al pîinii de Bărăgan.
Marin Preda i-a iubit pînă la noaptea vînturilor,
urîndu-i deopotrivă, pe Istrati,
pe Hemingway și Albert Camus. A vrut să afle,
noapte de noapte planton vieților scrise paralel
și febril și nerepetabil, ce este
simplu, dinaintea Cuvîntului și mult după noi,
o singură dată pe lume,
într-o mie de chipuri.
Să ne jurăm inimilor credință!
În vîrsta pompei și a țevilor din plastic
pe zece ani garantate,
să ne aducem aminte
de fîntîna din inima Bărăganului care macină,
macină vremea pe cînd piramidele neamului nostru
anonime țin viața în albia vieții
și fîntînî se numesc.

Adrian Alexandru Basarab

Scrisoare

în ecoul pădurii de toamnă stîrnit
cu goarna frunzelor acolo iubito te aștept
pe corabia de taină a nopții să vii
peste orașul prăbușit de ieri într-o visare somnolentă
în lunatecul frunziș ce închipuie depărtarea dintre noi
potecile ruginii se-ngroapă în mine
să le urmezi
n-am să-ți vorbesc despre singurătatea
unei fîntîni fără cumpănă
izolată în cîmp și prin care șuieră liniștea
și despre lacrimile mele căzute în iarbă
ca o rouă tîrzie.

Iulian Talianu

O mașină, un pasager de noapte

O mașină, un pasager de noapte
Absent în nesfîrșite ore ;
Cu ochi deschiși, pe firme
Și răspîntii de lumine
Mă-ncearcă teama degradării.
Pe șoptite, navă rătăcită
Mă poartă pe lîngă cinematografe,
Pe bulevard, în cer vulcanic.
O mașină, un pasager de noapte
Și-această omenire,
Lumină tînără fără de timp.
Port colțul străzilor cu cale-ntoarsă
În ritmul inimii, rătăcitor —
Prin piața serii
O mașină, un pasager de noapte.

Ion Văduva

Profesori de limba și literatura română

Mărturisesc că în decursul relativ numeroaselor „deplasări" pe care le fac în diferite locuri din țară, împreună cu colegii mei de redacție și cu unii dintre cei mai statornici colaboratori ai „Luceafărului", „deplasări" la care particip cu reală, lucidă și înfiorată plăcere, aproape fără excepție, din primul moment, instinctiv, caut a-l întîlni pe profesorul de limba și literatura română. Contribuie la aceasta, desigur, și irepresibil sentimentalizanta, nostalgica aducere-aminte a faptului că eu însumi, în tinerețele mele, am fost dascăl de limba și literatura română : cîțiva ani la „ciclul doi" al micuței școli elementare din Teișul Tîrgoviștei și alți cîțiva — salt spectaculos, dar, vai, nu cu efect de permanentizare pe măsura așteptărilor ! —, ca lector de literatură română actuală și de teoria și practica presei, la tînăra, pe atunci, facultate de filologie a universității timișorene. Nu-mi ascund deci gîndul că o atare împătimită dorință de a-l întîlni pe profesorul de limba și literatura română la locul său de muncă, ori de cîte ori se ivește prilejul, își are sorginte și în elegiac — iluzoria obstinație de regăsire a propriului „timp pierdut", înscris în „biografia" carierei mele didactice, dacă nu ratate, în cel mai bun caz, neterminate. Pe de altă parte, însă, analizînd cu minimum de detașare faptele, îmi dau seama că impulsul de a-l căuta pe profesorul de limba și literatura română în peregrinările mele prin orașele și satele țării este tot atît de puternic determinat de ceea ce aș numi „vocea" mitic-subconștientă a intelectului meu profesional. Este „vocea" care îmi spune că mai ales căutîndu-l pe el, pe profesorul de limba și literatura română, stînd de vorbă și confruntîndu-mă cu el de la om la om, dacă îmi este îngăduit a spune, de la coleg la coleg, îmi apropii șansa de a evalua pe viu, la fața locului, care anume este starea de lucruri reală vis-à-vis de gingaș-vitalul fenomen de receptare și înțelegere a faptei noastre literare. Este, nu încape îndoială, vorba de cel mai eficient „test" socio-cultural pe care îl putem întreprinde fiecare dintre noi ; un „test" capabil a indica în chip revelator măsura în care, așa-zicînd, previziunile noastre „de cabinet" sînt confirmate de realitatea „de pe teren". Cît despre inestimabila valoare a „lecției practice" implicată într-un atare „test", legat de necesitatea continuei acțiuni de reașezare, a muncii noastre redacționale, în particular, și literare, în genere, pe baze mai realist-practice, a acțiunii noastre nici nu este nevoie, cred, să insist prea mult. Iată de ce, în ce mă privește, nu pot să nu aduc și cu prilejul fugarelor însemnări de față elogiul cel mai sincer acelor profesori de limba și literatura română cu care m-am întîlnit, închegînd trainice legături de prietenie intelectuală, la Poiana Mărului de lîngă Brașov și la Valea Mare de lîngă Craiova, la Focșani și Panciu, la Craiova și Zalău, la Buzău și Băile Herculane, la Reșița și pe platforma industrială Pipera din București etc. Și cum aș putea să nu elogiez neprețuita devoțiune arătată de acești incomparabili slujitori ai limbii și literelor române, cînd, nu mai departe, în recenta mea „deplasare" din județul Ialomița mi-a fost dat să-i cunosc pe alți doi străluciți colegi de ai lor? Scriu, prin urmare, aici, numele acestor doi dascăli de limba și literatura română, cunoscuți împreună cu colegii mei de sezătoare literară în localitățile ialomițene Fierbinți și Urziceni : Florian Popescu și Anatol Pavloschi. **Le scriu numele și închei prin a spune : cîtă vreme tineretul țării își soarbe învățătura despre frumosul artistic și binele moral beneficiînd de harul pedagogic și cărturăresc al unor asemenea oameni, putem fi încredințați că munca slujitorilor condeiului din România contemporană nu este zadarnică.**

Nicolae Ciobanu

* * *

De m-ar vedea la această oră din noapte
atît de palid aplecat
peste margine,
nu va zice oare :
iată un crin, sau
iată un fluture ademenit
de o lampă neagră ?
Exclus să fie cineva atît de brutal
cu propriul vis,
și să creadă că o asemenea priveliște
i-ar aparține,
dar adevărul e un ciine sfîrtecîndu-și stăpînul
în cea mai confuză vînătoare
a secolului.

atît de palid aplecat peste margine:
nu mă mai pot ridica.

Marcel Bărăganu

Convergența părerilor

Hotărîrea era luată:
Schimbul de ceasuri începea.

Restul instrumentelor :
rămîneau în lada înțeleptului.

În zori adăpaseră caii
și le innodaseră cozile
la răscruci —
fîntîni cu clopoței
și semne de clepsidre
jucate la sorți.

Aminau popasul,
Zaruri din dinți de cal
bătute la porți.

Ion Ianole

Cosașii

...și drumul obosit s-a ghemuit în grîu
ca un țăran bătrîn cu plete de lucernă
ce vrînd să-și prindă depărtările la briu
a nimerit cu sufletu-ntre stele

...tăcerea ca un spic dădea în floare
cuvintele se sfărîmau sub lună nouă
cînd dintre dealuri se iveau cosașii
însingerîndu-și coasele cu rouă

Costel Bunoaica

Et in Arcadia ego !

Et in Arcadia ego ! Arcadia, Bărăgan — miracol al rodirii!
Am văzut cuptorul născînd pîinea, / am văzut strugurele născînd vinul și trupul vacii scotînd din sine / trupul delicat al vițelului.
Am văzut un pămînt binecuvîntat / cu harul Nașterii abundente.
Am văzut omul stînd la pîntecul pămîntului / în așteptarea rodului.
Pruncul pîinii tipa pe masă, pruncul vinului spărgea cănile.
Nici un ritual nu e mai sfînt decît / trupul vinului sfărîmînd trupul pîinii.
În clopotele toamnei bat toaca nucile, / în clopotele cerului bat păsările, / plecînd să spună altor zări minunea noastră.

Amiaza toamnei în Bărăgan

Mergînd prin cîmpie, tăind-o cu mașina cum taie cuțitul, în brațe, cu pîinea mare a cîmpiei ți se trezește foamea și setea, și doar fîntînile, / înălțîndu-se din loc în loc, atîrnă glia de cer.
Atîta cîmpie cît ochiul nici nu încape, / și fîntînile, semne de apă, întorc vederea către lacrimă.
Lîngă tine e un bărbat care vorbește / cu patimă despre acest pămînt și dulos îl frămîntă în laudă.
În mașină miroase a pîine și nu știi / dacă adie pămîntul sau pîinea rotundă de care cineva ți-a umplut brațele.
Și omul acela foarte drag te face să adulmeci cîmpia și te face să crezi că iubirea cea mai mare se măsoară în cîmpie, în pîine, în roade.
Aici oamenii nu mai încap de rod și nici nu-ți vine-a crede / și parcă te lupți cu pîinea aceasta care te cotropește / și-n tine orizontul se răstoarnă și o fîntînă scoate apă din paradis.

Bătrînii de la Gheorghe Doja

Pasărea rănită își neacă aripa în apa sărată. Aerul șerii oade peste lac, pămîntul miroase amar / ierburi necunoscute ne pasc tălpile.
Bătrînii țărani scoțîndu-și căciulile în fața preatinerilor poeți ! / Și gestul acesta te frînge de parcă pe inima ta / s-ar fi pus o coroană de flori.
Pe fața bătută de soare și vînt adie acum uimirea.
Nu le vezi decît bătătoritele mîini împreunate a nedumerire / și zîmbetul nestiut care le-a cucerit ochii.
Îți aduci aminte de chipul tatălui și peste sufletul tău zboară cocorii.
Privirea bătrînilor venea de foarte departe / sfiala ta era pentru ei ca un spic care s-a copt prea repede.
Cuvinte dragi stăteau între noi ca un cos cu mere.
Tăind seara, poemul tău pe cer lăsase rană.

Maria Barbu

Imediat după ușă

Imediat după ușă se afla pe atunci o masă / la care nu s-a mai așezat nimeni
din ziua în care un bătrîn foarte celebru / a dispărut pentru totdeauna,
lăsînd în scrumieră resturile primei sale iubiri.

Îmbrăcată în roșu, femeia trecea cu farfuriile pe tavă
ocolind întrebările oamenilor și de fapt era
atît de nefericită încît s-ar fi așezat să mă asculte.

Pînă la urmă însă a răsturnat înghețata pe masă / și nu s-a gîndit la nimic.
Venirea mea îi răvășise timpul și nu mai știa / în care farfurie avea pusă din vreme otrava.

Pe vremea aceea cofetăriile adevărate ale lumii se aflau deja în catedrale, și era lumină puțină.
Abia bănuiam că vei fi adusă de vrăjile uluitoarei țigănci care
vai cum înnebunise cerșind pentru un copil ce nu era al ei.

Foarte de zîmbetul tău s-a năruit atunci putreda mea fericire
și pulberea ei ametită s-a legănat în vînt
prin perdele umflate pe cînd tu rîdeai
și geamurile se spărgeau fericite.

În momentul acela a răsturnat paharele
în memoria dimineților de mai și a bezmeticelor drumuri
ce duc spre gară chinuind iarăși legenda
garoafelor fără de număr
și fără de prihană ce răsar mereu între roțile trenurilor.

Așadar sînt mai bătrîn cu o spaimă.
și am privit pentru ultima oară amintirea ta rezemată de perete
imediat după ușă unde

Nefericită femeia aceea și-a șters mîinile pe roșul feței de masă
și a plecat să împrăștie vorba că din oraș a dispărut o catedrală.

Stan Marius

Iubirea doar

lui Marin Preda

Niciodată mai jos de liniștea noastră
nu poate muri cel ce-a murit,
niciodată cel deopotrivă tainelor noastre
nu va avea chip.

neajungîndu-ne casele
vom mesteca un cîmp de maci,
apoi altul și altul...

cînd vei avea mîna liberă
să vii să mă mîngîi !
voi fi mai tînăr cu cîteva secole
și mai bătrîn ca sfinxul ce-și plimbă umbra
pe izvoare ascunse.

Niciodată mai jos de liniștea noastră
nu poate crește iarba,
iubirea doar, semn de nerepetat,
pîndește în zadar...

Gheorghe Dobre

Cîntec pentru fratele Lai

Venind
speriem imperii ascunse în cai
și tatăl rostogolit ca o sferă în barba zăpezii
un șarpe pe ochi
fratele Lai,
pieptănăm cu auzul roua și iezii
iar mama bocește p-un codru de pîine
o moarte de pui pripășit la ospețe
o, frate Lai trimită-mi porunca
și lacrima lui să-mi cioplesc dimineți
și lacrima lui să-mi cioplesc dimineți.

Constantin David

Ușa

Din viitor spre prezent,
din prezent spre
trecut,
din prezent în prezent,
trec pe pragul vieții,
mai înalt sau mai scund,
urme din ce s-a născut
ce există și ce va fi.

Aleargă pe ușa infinitului
chipuri de suflete,
înfipte în cuiul propriilor
ființe,
sau agățate numai de dinții
materiei, de necunoscut.

Viorel Manolache

PÎINEA BĂRĂGANULUI

Nesfîrșit și negru este Bărăganul nostru toamna, nesfîrșit ca uitarea. Rar pămînt mai generos cu oamenii, cerul, anotimpurile. El este liniștit ca un bătrîn și drept de spate ca un flăcău, slobod la pungă asemenea unui haiduc, închis în sine asemenea unui călugăr. Toamna e timpul în care Bărăganul face ordine în sate și în oameni ca să lase apoi vînturile, ploile reci și ninsorile calde, să-l calce cum, înainte multă vreme, călcau oștile nebune Dunărea înghețată. Cine să mai știe de unde începe, cine să mai știe unde se termină ? Dacă, totuși, vrei să îi afli limitele, caută adînc în sufletul tău, călătorule, caută și vei găsi cu certitudine un loc al viinii, al muncii crîncene și al bălților misterioase ca niște peșteri vechi cărora nu li s-a găsit capătul și pot să trimită la existențe de cu mii de ani înainte, vei găsi un loc unde cerul, veșnic prunc, se joacă în pielea goală, murdar pe buze și pe mîini, în grămezile de pulbere ale drumului, la ferestrele caselor prin care se furișează, la cumpăna zilei și la cumpăna de un albastru înnegrit a nopții.

Fîntînile, prelinse pe obrazul cerului ca niște lacrimi, arată cît de rar știe pămîntul acesta să plîngă, cît de greu își pierde cumpătul, cît de puțin și la ce intervale mari de timp se dă supus cuiva.

Oamenii sînt deschiși, n-au nimic de ascuns, căci nici pămîntul acesta nu are nimic de ascuns.

Demult, în șantierul naval de la Turnu-Severin, observasem că oamenii, între înaltele nave, propriile lor creații, par mult mai mici decît sînt în realitate. Dar și aici, unde corpurile aproape dispar ca un stoi de cocori în orizont, și aici, unde este aproape numai suprafață, și aici oamenii par mult mai mici decît sînt, deși sînt foarte bine organizați, deși muncesc din obicei (cei născuți aici se nasc cu sentimentul muncii, pentru ei munca este o axiomă, singura formă utilă a deplasării între cer și pămînt), deși, în această liniște neliniștită, știu să se bucure, să se simtă puternici și veșnici ca răsăritul soarelui.

Pînă și drumurile și le-au cultivat. Între casele noi și mari din comuna Grindu, case ce te obligă să uiți cuvîntul uliță, drumurile s-au strîmtat, țăranii au cultivat de ambele părți ale lui, pînă la o distanță de cinci metri în fața casei, usturoi, ceapă, vinete. Pînă și cinepă și lucernă am găsit aici. C.A.P.-ul din comună, care a împlinit treizeci și unu de ani de activitate, e o întreprindere fruntașă pe țară, dînd recolte record, producții record de carne și de lapte. În halele de crescut și îngrășat animale se dau cîte două, trei producții pe an (în funcție de ciclurile de dezvoltare pe care le au rasele) ca și pe cîmp.

Anghel Mircea Dan, Erou al Muncii Socialiste, președinte al C.A.P. Grindu, este un om dintr-o bucată, ca și Cîmpia. Am văzut o hală de crescut animale realizată după gîndirea lui Anghel Mircea Dan. Pînă și capacele de la sticlele de bere erau folosite. Un specialist mi-a spus că hala are o rentabilitate mult mai mare decît celelalte și că este uimitor cît de repede și cît de bine a fost ea construită numai și numai cu posibilitățile C.A.P.-ului. Țăranii din comuna Grindu sînt arhitecții propriilor lor case : „Ce, înainte, cine ni le făcea ?"

Unii sînt mai cunoscuți în comună, oameni în puterea vîrstei și a minții : Ioana Dărăban, îngrijitor-mulgător, Corneliu Gheorghe, șef de echipă, Aurelia Stănucă, cooperatoare, Vasile Radu, șef de fermă, Elisabeta Neagu îngrijitor de animale, Ion Trică, mecanic-strungar, Grigore Răducanu, brutar, Stana Gheorghe, responsabila grădiniței, Dumitru Safta, îngrijitor de animale. Mîndria acestora e munca lor, înțelegînd și munca de formare a tinerilor de lîngă ei. Mare plăcere au cînd vorbesc despre tineri, îngrijorați sînt cînd le lipsește ceva, gata oricînd să le sară în ajutor. Și tinerii îi caută des. Maria Floarea, muncitoare în zootehnie, Petre Barbu, mecanic în C.A.P., Barbu Iancu, mecanizator, toți membri ai organizației U.T.C. de la Grindu, mi-au spus că ei niciodată nu-și fac treaba fără să se consulte cu mai bătrînii satului, cu înțelepții aceștia onești.

Dinspre ei, doar lumina lor închisă în pîine, pîinea de Bărăgan, mare, caldă, bună. Pîinea de Bărăgan, planeta pe care ei o luminează, pîinea din care trăim.

Aurelian Titu Dumitrescu

ÎNTÎLNIRILE «LUCEAFĂRULUI»

BISTRIȚA-NĂSĂUD

ISTORIA CA VIAȚĂ DE FIECARE ZI

Dacă n-ați fost pînă acum, niciodată, în județul Bistrița-Năsăud; dacă în mijlocul acesta de-octombrie pe care păianenii l-au țesut în prea multe fire și melcii și-au ingropat în el prea adînc cochiliile calcaroase pentru ca toamna să nu fie, după cum spun bătrînii, — lungă, caldă, și limpede, veți merge în județul Bistrița-Năsăud;

dacă veți ajunge acolo, în locul unde peisajele Transilvaniei presimțind Maramureșul cîntă, se dizlocă, de-odată, iau forma blîndă a dealurilor curgînd spre cîmpie, se petrec și alunecă, se ajung și se cheamă, înlănțuindu-se în perechi rotitoare pînă ce orizontul se ondulează, și el, și lumea se-nvîrte, și aerul fierbe ca sorburile de ape să știți, totuși, că nu peisajul, numitorul comun al călătoriilor izbutite, o să vă marcheze memoria.

Pregătiți-vă pentru o călătorie anume: o călătorie mai specială către un teritoriu în care nu ordinea lumii ci ordinea oamenilor așezată în lume, rostul omenesc așternut peste lucruri, frumosul vizibil în bine și în bunăstare, în echilibru și în dreptate, în tradiție și în cultură, pecețile unei spiritualități colective capabilă să exprime durate, aprinde, în tot și în toate, luminile civilizației.

Veți vedea dealurile, firește, dar mai ales rodul lor, în această toamnă bogată, uriașul sistem de plantații geometrice prin care marginea drumului se transformă în grădină și nici o palmă de culme nu scapă fără să devină livadă și nici palmă de coastă care să-și aplece aracii din vii înainte de brumele lui noiembrie.

Veți vedea satele din județul Bistrița-Năsăud, magnificele gospodării țărănești de pe văile Someșului, Șieului și Birgaielor; Romuli, Nepos și Parva, redutele grănicerești din ținutul istoric al Năsăudului, Prislopul și Hordoul, punctele de sprijin ale literaturii române numite Liviu Rebreanu și George Coșbuc, mineritul din Rodna și Blazna, creșterea vitelor din Anieș și Maieru, satele în care încă dela obîrșia lor țăranul, pădurarul și minerul au încăput, fără sfadă, în pielea aceluiași muncitor; veți vedea Năsăudul și Bistrița, orgolioasele așezări ale nordului Transilvaniei, cu străzile lor pavate și drepte, cu cartierele vechi vindecate și ocrotite, cu cartierele noi strîns legate la firul tradiției: fără poticneli și stridențe, fără exagerări și sincope astfel ca sufletul locului, atît de legat de amintire să nu fie strivit; dar veți vedea peisajele, astfel de priveliști cu dealuri, orașe și sate, vaduri de ape și stavile de pădure dar și o anume morală, mai ales o anume morală, la fel de vizibilă, poate chiar mai vizibilă: normele unei conduite comune care se sprijină pe un fond de civilizație prea puternic și vehiculează modele etice prea înalte pentru ca în succesiunea lor generațiile să se poată plasa, trăind și muncind, sub nivelul istoriei; obîrșie curată și certă, vîrstă veche, tradiție puternică și aleasă: prezentul nu poate să scapete și să scape, trăit la cote mai joase decît forța și puterea de dăruire a oamenilor.

Așa cred că se poate vedea, de veți merge, în ceasul acesta de octombrie, pe coridoarele de lumină ale județului Bistrița-Năsăud: permanența civilizației, însemnele ei triumfale, la fel de vizibile și de seducătoare ca simfonia patetică a dealurilor coborînd către toamnă și presimțind Maramureșul.

Sânziana Pop

În căutarea absolutului

La Maieru, în sat, am văzut o moară de apă. Era o zi transparentă, ca într-o stampă japoneză, lumina rămăsese pe lucruri și pe oameni, sticloasă, părînd a-i scoate din timp. La un ceas al după amiezii, cînd se pregătea o festivitate culturală, am ieșit dintr-un grup gălăgios și vesel, jenați parcă de nefirescul stării de bucurie, am pășit pe ulița satului, intrînd în cadra de eternitate a unei întîmplări de neuitat. Odată cu ultimul cuvînt pe care l-am auzit, odată cu tăcerea intensă în care am pătruns, lumina aceea străvezie ne-a luat mințile, îndreptîndu-ne către fîșia argintie a unui riu abia presimțit, ascuns în albia lui prea largă. Mergeam greoi, fiecare pas cerea un mare efort, cîteva sute de metri deveneau un imens calvar, era, cum să spun, imposibil, și totuși trebuia să ajungem acolo, știam că nu putem evita porunca. Era acolo!

Am trecut o punte, spre stînga, iar valea s-a deschis ca o reverență, era un peisaj convențional, atît de obișnuit la noi în Ardeal, cu prundurile alburil, întinse pînă departe, departe. Doar fîșia de apă, trasă dedesubtul muntelui, stînd așa, o lamă vineție și iute, ca un pumnal de samurai, te înfiora. Nu era nimic frumos acolo, nimic emoționant, nimic înălțător, nimic tulburător, iată cum îmi vin în minte acum negațiile dintr-o metodă psihologică a budhismului zen. Era însă o prezență copleșitoare, totul era, nicicum altfel, nimic altfel decît că era, pînă dincolo de marginile a ceea ce poate să fie Era destul să privești muntele din față pentru ca să te izbești de el, ca să înaintezi trebuia să ieși din fiecare pietroi, aerul devenise tare ca pînul. Puterea ascunsă a naturii se dezvăluia în sinceritatea unei după-amieze, ca un uragan nevăzut, care lasă toate lucrurile și oamenii la locul lor, pustiindu-le numai tainele acelea adînci, tocmai cele care îi fac să fie oameni și lucruri, într-o rînduială nevăzută. Eram atunci una cu totul, cu apa, cu dealurile, cu iarba neatinsă de coasă, cu fîșia de umbră de pe măgură, cu timpul care nu mai trecea.

Trebuia să plecăm de acolo? Am plecat, într-adevăr, s-a întîmplat oare ceva? Nu știu prea bine, senzația aceea de realitate deplină o păstrez încă sub frunte, nimic n-o mai poate stinge, ea durează în rama de oțel a timpului care stă. Pe puntea de întoarcere, am auzit: „Uite o moară, o moară de apă!" Era într-adevăr acolo, n-o văzusem la început, oare de ce?, zăcea prăvălită parcă, o vechitură fără moarte, mai durabilă în fragilitatea ei, decît toate monumentele pe care le-am contemplat vreodată. Am crezut la început că este abandonată, scîndurile erau slăbite în cuie, roțile arătau ca într-o carte pentru copii, iar scocul părea de mult lăsat la voia întîmplării. Dinăuntru s-au auzit însă glasuri, a ieșit o femeie cu niște bucăți de carne și a fixat afară un grătar, s-a uitat la noi și ne-a spus bună ziua. A doua oară ne-a întrebat dacă avem nevoie de ceva, cu un zîmbet de om săritor și bun, iar apoi ne-a spus că are bere și că dorește să ciocnească cu noi un pahar. Morarul ne-a arătat cum funcționează mașinăria veche de peste o sută de ani, și am vorbit, și ne-a explicat, și am fost înțelepți, și ne-am interesat de cîte în lună și în stele, și în timpul adunat peste noi în moara aceea veche și atît de durabilă, care dă încă cea mai bună făină, sigur că da, și are și motor electric, și am aflat multe acolo. Cel mai mult însă m-au atras uneltele vechi, scoabele de fier masiv, care ruginește greu, și niște scule de tăiat, și cele de curățit piatra, cum nu mai văzusem nicîndată. Scîndurile de stejar, lustruite, și grinzile, piatra, totul simțea mîna de om, fierul era îndoit cu sudoare, iar lemnul gemea sub tăietură. Și totul îmbătrînea atît de ciudat acolo, cufundîndu-se în sine, retrăgîndu-se parcă în liniștea aceea a dealurilor de afară. Acesta să fie oare timpul cînd stă și cînd ne face să credem în ceea ce este? Lucrarea cea mai umilă, întoarsă în deplinătatea sa, ca într-o moară din Ardeal.

Aurel-Dragoș Munteanu

La Năsăud, dumineca

Am fost la Năsăud într-o duminică. Orașul era gol ca în poeziile plictisului provincial și simbolist.

Ce m-a impresionat cel mai mult în Năsăud?

M-au impresionat arhivele locale. Am vizitat o clădire cu rafturi pline de cărți și gazete. Rarități. Între ele prima carte despre Războiul de Independență scoasă de doi ardeleni. Are hîrtie de lux și culorile drapelului național tivesc cîteva conture. Se cunoaște că sîntem în regiunea foștilor grăniceri, zonă autonomă, care și-a permis gesturi politice și literare mîndre și pline de urmări. Pachete legate cu periodice locale. *Muza someșeană* și altele. Și o sumă de nenumărate cărți care au făcut climatul intelectualității transilvănene din această parte de lume în secolul trecut. Un univers închis în hîrtie tipărită. Cît e de cercetat? Din volubilitatea ghidei noastre nu putem afla mare lucru. E sigur că depozitul e prețios. Gazdele noastre sînt alertate pentru că acest fond documentar, vechi, alcătuit prin donații și rivnă locală este amenințat cu transferarea la Cluj. Este la mijloc și regretul după o fostă glorie culturală reală, mîndria acestui memorabil colț de țară care l-a dat pe Coșbuc și care n-a fost confirmată de noile realități administrative. Aceste arhive sînt un panaș. Mărturie elocventă a unui trecut de atitudine și de afirmare națională în condiții dificile. Ele sînt pentru noi mai mult decît un fond muzeal, și pot deveni și aici la fața locului mai mult decît atît. Este desigur dreptul și datoria năsăudenilor s-o facă. M-au impresionat mult arhivele locale ca și alerta citorva tineri intelectuali de-ai locului față de înstrăinarea lor.

Dar și mai mult m-a impresionat corul liceului în care a învățat odată Coșbuc. Ne-am întîlnit cu cititorii revistei *Luceafărul* în severul liceu de altădată, cu copii emoționați și profesori pregătiți de sărbătoare. S-au rostit, dacă nu mă înșel, și vorbe solemne. Și acest liceu este mîndria năsăudenilor, deși el are astăzi un profil schimbat. Copiii au ascultat cu religiozitate pe poeții de la București și au pus întrebările cu școlărească timiditate. Eram departe de impetuozitatea juniilor cenaclieri bucureșteni. Poetul Ion Gheorghe a încercat să mai invioreze sala, dar aerul de ceremonie n-a dispărut. Ceva din tradițiile acestui liceu sobru și reputat plutea în aer.

Dar ceea ce a fost cu adevăr impresionant a fost corul tinerilor eleve ale liceului. Au cîntat cu voci pure cîteva piese muzicale între care și imnul liceului. Ne-am dat seama că și cu acest punct al programului sîntem situați cu bunăștiință undeva într-un

trecut de referință. Tinerele coriste în uniformele liceului cîntau cu timbru ingeresc vorbe al căror înțeles deplin va ajunge mai tîrziu la conștiința lor. Era de fapt o explicație indirectă a climatului care-l produsese pe Coșbuc. Aceste voci cristaline ne-au urmărit și după ce ne-am despărțit de arhitectura austrocrăiască a liceului în care învățase poetul *Morții lui Gelu*.

Cel mai mult ne-au impresionat însă la Năsăud lucrurile nevăzute. În curtea liceului la intrare se află un bust al poetului Coșbuc. Un bust frumos sculptat de Cornel Medrea. Știam că este lucrat de Cornel Medrea, dar nu știam totul. Bustul de afară, cel care străjuiește intrarea vechiului liceu este unul nou. Sculptorul și-a refăcut lucrarea. Bustul vechi se află în Muzeul liceului. Este un bust mutilat. O lovitură de topor o sport nasul simulacrului în bronz al poetului. Altele au crestat-o. Poetul care debutase în liceul local, tipărise în Transilvania cîteva din cele mai inspirate balade ale lui, era pedepsit postum cu lovituri de topor. Era sancționată de fapt forța de iradiație a literaturii, victoria ei împotriva oricăror opreliști. Trupele horthyste intrate în Transilvania după odiosul dictat hitlerist și musolinion l-au suprimat pe poet în efigie postumă. Bustul cel vechi nu l-am văzut. Se află în muzeul local, viu „remember".

Ceea ce ne-a impresionat la Năsăud într-o duminică de poezie simbolistă și provincială a fost mai ales ceea ce nu se vede.

M. Ungheanu

Gravuri de Victor A. Constantinescu în paginile 4–5

Invocație

Hei, vouă, indivizi oarecari, vă zic invocare,
și vouă, supușilor, vă chem, „luați în urechi
pentru ca să cunoașteți înțelegerea",
pe dumneata, majestate a industriei,
măria ta,
muncitorule, te invoc, seniore al tehnicii,
pe dumneata, sire al ogoarelor
prearoditoare sau neroditoare,
vă invoc, vă provoc, ainam! vă chem, iată
căci „s-au străpuns cu mulțime de dureri".
Pe dumneata excelență, iubitorule,
fărîmiciosule,
al poeziei,
vă poruncesc să veniți,
vă ordon să dați ascultare!

Hei! voi, mincători și nemincători,
cuvîntători și foști cuvîntători,
preamarli și nimenii pămîntului,
vă poruncesc!

Zîmbiți-vă zîmbetele cu duhniri zeiești,
lumina, cortegii albe, pieptișe,
în ascuns de tot își eliberează pindarii
căzîndu-vă pe spete ca niște alișe!

Deunăzi ne-a vizitat în mare taină cuvîntul.
M-a delegat să vă invoc,
ne-a dat dezlegare să vă invoc,
să vă transmit poruncile
Învățați trupurile cu
Lumina Amplificată prin
Stimularea Emisiei de Radiații;
Dezvățați trupurile de lumina
domesticită în gurile dascălilor;
procurați ovații numai pentru ultimul ceas
al patrulării printre oglinzile
pintecului matern,
aclamații numai pentru acel ceas,
cel al patrulării
printre scîndurile umede ca ochii!

După toate cele cîte au avut loc,
după toate cîte s-au împlinit
și cîte au rămas în neîmplinire,
a sosit vremea
să vă poftesc, fără rang, fără funcții,
fără neam, fără herburi, fără distincții,
laolaltă...

Virgil Rațiu M.

Iubirea de literatură

Spre sfîrșitul verii, împreună cu alți redactori de la revista „Luceafărul", am făcut o vizită, care s-a transformat, pentru mine, într-o lecție despre natura umană. În localități din județul Bistrița-Năsăud am întîmpinat realități despre care aș fi putut să spun: iată ceva cum nu se poate mai deosebit de literatură, de ficțiune. Suflătorii în lungi țevi de metal, pe care i-am văzut într-o fabrică din Bistrița, făceau obiecte din sticlă luînd dintr-un cuptor bile de materie incandescentă. Lucrau dezbrăcați pînă la briu, într-o căldură mare. Ce legătură puteau să aibă acei băieți cu literatura? Sau țăranii din Lechința, cu ville lor, cu turma lor de vaci ivindu-se maiestuos pe strada principală și trecînd într-un calm nefiresc printre mașini? Sau elevii din Năsăud, de la liceul de matematică și fizică? Știu ei ce este marea literatură?

În aparență, între viață și literatură există o prăpastie, pe care trilioane de cuvinte scrise nu reușesc să o umple. Restul e literatură, așa spun, cu îngăduitor dispreț, cei care se simt invulnerabili în cetatea realității palpabile. Uneori însă — și numai la impactul cu realități nonlingvistice — intuim că lucrurile nu stau așa, că viața și literatura se află contopite pentru totdeauna. Asemenea prilejuri au fost întîlnirile cu cititori dintre cei despre care am amintit mai sus. Mi-am dat seama în timpul lor că emoțiile erau comune, indiferent de faptul că unii dintre cei care le trăiau foloseau cuvintele în scopurile comunicării practice, iar ceilalți își făcuseră din îmbinarea vorbelor o formă de viață. În clipa în care ascultau o poezie care îi emoționa, participanții la întîlnire se simțeau ca și cum ei ar fi scris-o. Am intuit că între actul de a scrie o poezie și cel de a o asculta cu o emoție autentică nu este o atît de mare deosebire pe cît s-ar putea crede. Dealtfel, există o vorbă foarte adevărată: a înțelege înseamnă a egala.

Mi-am dat seama că fără oameni care o iubesc, literatura rămîne o simplă alăturare de cuvinte, o însumare ingenioasă de vorbe bine găsite. Am înțeles că întîlnirile scriitorilor cu cititorii lor nu sînt zadarnice, fiindcă iubirea lor pentru literatură este identică, diferită fiind doar profesionalitatea, adică îndeminarea folosirii vorbelor. Nu cred că scriitorii sînt niște zei, niște aleși. Cred că sînt oameni obișnuiți, care au privilegiul de a exprima ceea ce orice om simte.

Voicu Bugariu

Un poet în munți

Uneori îi ascultăm versurile la radio. Un uneori destul de rar. Sau îl vedem recitîndu-și propriile creații la televizor, duminica, în emisiunile pentru sate. Acum cîțiva ani a scos la Editura „Dacia" o carte de Cîntece. D. R. Popescu a scris despre el o tabletă formidabilă. Numele lui este Vasile Dăncu și se spune despre el că e poet-țăran. Este inclus în antologii de profil, dar trebuie să recunoaștem că fotografia lui spirituală are altă culoare decît cea a colegilor de pagini. Unii critici, la apariția culegerii sale de versuri, i-au pus la îndoială țărănia din litere. A, nu, nimic rău în asta!... Aș zice mai repede însă că este țăran-poet, și o asemenea „caracterizare" nu cred că l-ar incomoda. Adică sună fals să spui medic-poet, sau inginer-poet, sau director-poet, dar țăran-poet, nu! Adică e țăran-poet așa cum altul este țăran-portar, țăran-șofer, țăran-prozator... Adică e un țăran care nu se teme de înțelepciune. E un poet care nu se teme de înțelepciune.

Am urcat la el, pe o coamă de deal de lîngă Țibleș, într-un superb sfîrșit de august. Pe valea Ideciului mai întîi, apoi tăind grădini, prin porumb, peste fînețe, pe sub pruni, mesteceni, carpeni, aluni. De acolo, mai faci cîțiva pași și cobori în Cosbuc, fostul Hordou. Am aflat ce mai face Vasile Dăncu. Ară, pune sămînța în brazdă, prășește, seceră, coșește, usucă finul, îngrijește vitele care îi dau cîțiva litri de lapte și-i trag carul încărcat cu lemne. M-am oferit să-l ajut la munca din cîmp dar mi-a spus că dacă aș încerca, n-aș face decît să-l încurc. Pentru că munca lui are un rost și rostul ăsta doar el îl cunoaște cel mai bine. Nu locuiește în sat, ci lîngă o pădure a culmilor, în apropierea celor cîteva jugăre de pămînt moștenite de la părinți, pămînt ce nu a „rentat" să fie colectivizat. Asemeni lui, în vechime locuiau mai ales cei care aprindeau pe dealuri focuri vestitoare. Dar poetul nu-i un personj de legendă, și nici nu vrea să devină așa ceva. El duce o viață simplă, în adevăratul înțeles al cuvîntului, printre căpițe de fîn și cărți.

Dar cum știu că singurătatea de pe plaiurile acestea frumoase nu poate să o îndure totuși oricine, l-am întrebat dacă nu l-a tentat vreodată să se mute la oraș. Ar găsi, oricum, un loc de muncă. Poate chiar unul „convenabil", la vreo întreprindere, la vreo fabrică. Pentru că ovăzul e scund lîngă casa lui, iar porumbul nu ajunge întotdeauna să-și împlinească aurul boabelor. Însă Vasile Dăncu mi-a răspuns că, oricum ar fi, oricît de grea ar fi întoarcerea brazdelor înguste de pămînt destul de sec, el nu va schimba niciodată felul lui de viață. A început, a continuat și va continua așa. Era un răspuns definitiv și prea puțin umplut de filosofie. Și atunci, dar mai ales mai tîrziu, reflectînd, purtînd în minte imaginea eternă dela a acestor locuri, cu tot ce cer și cu tot ce dau ele, mi-am zis că, de fapt, un om este o concepție despre viață!

Olimpiu Nușfelean

Întîmplări într-o singură melancolie

Starea mea de spirit s-a schimbat. Înainte de plecarea la Bistrița-Năsăud, pot spune că eram entuziasmată, cuprinsă parcă de o ușoară febrilitate. Odată ajunsă acolo, m-am împărțit între plăcuta nostalgie a revederii unor locuri, a unor oameni și bucuria deplină în fața acelui fel responsabil, de un patriotism înflăcărat, plin de patetică demnitate, de asumare a literaturii, ca pe expresia cea mai sublimă a spiritului acestui neam, un fel minunat de a trăi în și prin limba și literatura română. De la reintoarcerea la București au trecut cîteva săptămîni, (așa se-ntîmplă cînd nu îți scrii la timp articolele!) lucrurile, întîmplările cele frumoase s-au depus în albumul cu amintiri, s-au stocat cu cuminție nefirească, nici nu știi cînd un amănunt poate reactiva o imagine din acelea culese la Bistrița-Năsăud. Iată, constat că starea de spirit s-a schimbat, în locul dealului împădurit, presărat cu pîlcuri luminoase, văd pe fereastră, viața derulată a sute de familii vecine, trăind dinamic și zilnic în ritmul trepidant al Capitalei. Nu m-am gîndit nici o clipă cît am fost plecată, că aș putea scrie ceva despre această călătorie, cu atît mai mult cu cît mă simțeam deopotrivă oaspete și gazdă, pe deasupra copleșită de emoția ieșirii în lume a noii mele cărți de versuri. (Între altele, acestui eveniment i se spune „lansare de carte" și, îmi închipui cînd aud această sintagmă, că tu, autor pașnic și visător, te îmbarci într-o rachetă pe o rampă de lansare, cînd începe numărătoarea inversă și aștepți să fii azvîrlit pe o orbită și să-ți începi rotirea).

Și totuși, acum, mergînd pe firul întîmplărilor, îmi amintesc foarte multe lucruri aglomerate, amalgamate, simple fapte de viață ori semnificații adînci, tulburătoare. Întîi de toate, un fel al oamenilor de a păstra, un fel de prețuire a ceea ce este, îndelung și statornic, fie că e vorba despre o minune a naturii — peșterile Tăușoara-Zalior, rezervația geologică Valea Repedea ori stranile concreționare grezoase „Ripa cu păpuși" de la Domnești — ori ceva ridicat de mîna omului: zidurile vechilor cetăți Rodna și Bistrița, sau podul acoperit de pe Someș de la Nepos, singurul de altfel care a mai rămas, dintr-o înșiruire de poduri ce alcătuiau acum cîțiva ani un adevărat complex de arhitectură populară românească, de mare valoare artistică și etnografică. E în firea acestor oameni să-și păstreze obiceiurile, așa cum le-au moștenit de la părinții lor; „leșitu plugului întîiu", și „Instrutatul boului", nunta someșană cu druște și bărbunc năsăudean, obiceiul „cununei someșene". Sau fluierele făcute din țevile vechilor puști grănicerești și chipiele liceenilor în care era purtat cu sfințenie și cu infinite riscuri, ascuns, tricolorul românesc, într-o vreme de restriște a Ardealului, obiecte adăpostite de muzeul sătesc din Maieru, colecția „Revistei ilustrate", acea foaie de cultură și literatură, apărută la sfîrșitul secolului trecut în satul Reteag, colecție pe care am răsfoit-o în casa prinsă de blîndă verdeață, în casa învățătorească a celui care a fost dascălul și folcloristul Ion Pop Reteganul. Apoi casele bătrînești, cu tîrnat și tindă și „casa

dinainte" din Anieș, ori în Bistrița, casa lui Ion Zidaru, meșterul cel renumit al lui Petru Rareș, monument de arhitectură medievală românească.

Am colindat orașul împînzit cu afișe mari, cu litere albastre, care anunțau „Sezătorile revistei Luceafărul", traversat de cenacliști ușor agitați, dînd telefoane și lăsînd bilețele, căutîndu-i mereu pe Ion Gheorghe, Mihai Ungheanu și Nicolae Dan Fruntelată și strecurîndu-le plicuri cu poeme. L-am văzut pe Rebreanu într-un scuar cu iasomie înflorită, și îmbătătoare, lîngă cea mai veche biserică a orașului, o biserică românească într-un stil romanic, veche din secolul XIII. Rebreanu exprimînd în excepționalul bronz semnat de Romulus Ladea însăși suferința interioară a artistului, zbuciumul și frămîntarea din care au izbucnit romanele celui mai mare prozator al neamului nostru. Alte amintiri. Foarte entuziaști și cu multe planuri de viitor, artiștii plastici bistrițeni: Traian Bradea, Mihai Lassel, Vasile Tolan, Miron Duca. Profesorul George Vasile Rațiu lucrează în continuare cu aceeași perseverență la cartea lui despre „scriitorii bistrițeni și năsăudeni. Aceeași, culoarea castanilor seculari din parcul orașului, după ploaia de vară. Drumul de la Năsăud la Anieș, însoțind Valea Someșului. Multe lucruri au rămas aceleași la Bistrița-Năsăud. Unele lucruri s-au schimbat. Orașul vechi, odinioară mărginit de parc și de semănături, e acum înconjurat de cartiere noi de blocuri și o platformă industrială cu foarte multe obiective de importanță națională: un combinat de utilaje pentru industria materialelor de construcții și refractare, o fabrică de textile nețesute, o filatură de lînă pieptănă á, un combinat de prelucrare a lemnului, și o fabrică de sticlă, și multe altele pe care nu le mai menționez aici. La orele dimineții, poți vedea valuri-valuri de muncitori venind dinspre cartierele noi, dinspre gară sau autobuze, navetiștii, foarte mulți dintre ei tineri, unii nici n-au lepădat pălăriile pădurărești cu pană de cocoș de munte, ori poartă cămăși stingace de nylon cu piepți brodați în fir de lamé ori melana, motive populare someșene. Am văzut într-o dimineață de iunie, pe o bancă de lemn, lîngă străvechea catedrală din centrul orașului, la umbra castanilor, o fetiță de țăran dormind. Purta o rochiță „domnească", decoltată, peste un trening care probabil o apărase de frigul dimineții, la plecarea din satul ei. I-am privit somnul, cu mîinile cuminți pe lîngă trup, cu capul pe trăistuța virstată în roșu și negru. Dormea și zîmbea în somn, deși era mare gălăgie la ora aceea a dimineții în centrul orașului, tocmai într-o zi de tîrg, cînd mașinile frînau și demarau aruncînd trombe de fum peste atmostera arhitecturii gotice. Și am văzut în fetița aceea o nouă soartă și o nouă viață, dar cu toate acestea pot spune cu mîna pe inimă că acolo, la poalele Munților Rodnei, există oameni care seamănă și culeg grîul și taie pădurile și cresc turmele, că neamul meu de țărani și păstori e acolo, același, treaz și statornic, neschimbător, cu toți străbunii și cu toți strănepoții, de pe Valea Anieșului, de la acel Laurente despre care avem de știre dintr-o hîrtie îngălbenită, că acum patru sute de ani cumpăra o moină în locul numit Arinete ca să răsădească acolo meri.

Reporter nepriceput și stîngaci, neexperimentat în surprinderea unor lucruri și fapte „telegenice" și care „par naturale" ori „ies bine", m-am tot dus prin satele din acest ținut, atît de dragi mie de parcă-mi vine să le spun la toate, „satele mele", știind prea bine că nu sînt în stare să scriu nimic despre Valea Someșului pentru că mi-e mult prea aproape de suflet. Și cu toate cele văzute, cu toate întîmplările spuse și nespuse adunate în final într-o singură melancolie, o melancolie încăpătoare, cu foarte multe fețe, mai bune sau mai rele, mai evolicabile ori mai puțin explicabile, pot zice că am deplină încredere în oamenii acelor locuri. Nesfîrșită încredere în bunul lor gust, în buna lor cuviință, în calmul și cumpănirea lor, în înțelepciunea bătrînească, așezată, greoaie și nespectaculoasă și mai ales în legătura aceea nealterabilă, legătura cu pămîntul românesc pe care-l muncesc de două mii de ani. Am încredere în țăranul român, spun asta fără să-mi fie teamă că sînt patetică, amintindu-mi cuvintele lui Rebreanu din „Lauda țăranului român": „Suntem și vom fi întotdeauna neam de țărani. Prin urmare destinul nostru ca neam, ca stat și ca putere culturală, atîrnă de cantitatea de aur curat ce se află în sufletul țăranului. Dar mai atîrnă, în aceeași măsură și de felul cum va fi utilizat și transformat acest aur în valori eterne".

Cleopatra Lorințiu

FANTASTICUL, DIMENSIUNE A «PROZEI SCURTE» ROMÂNEȘTI

I. L. CARAGIALE (VII)

Kir Ianulea

Operația critică menită a elucida „cazul" **Kir Ianulea**, în sensul de a stabili cu exactitate chipul în care este pusă în practică tehnica „uitării în model", se datorează lui Perpessicius **(Note despre arta prozei la Caragiale).** Subtil scormonitorul exeget, lucrînd cu cărțile pe față, izbutește a ne convinge pe deplin că, în comparație atît cu **Belfegor-ul lui** Machiavelli, transcris de Bandello, cît și cu varianta versificată a lui La Fontaine — **Belphégor, nouvelle tirée de Machiavel** —, prozatorul român dă la iveală o narațiune, artisticește, absolut originală, înscrisă între coordonatele unui stil și ale unei viziuni epice în toate privințele inconfundabile. Pentru rigoarea lor argumentativă și pentru pregnanța lor expresivă, formulările concluzive ale lui Perpessicius merită cu prisosință să fie transcrise : „Cînd ai părăsit însă cele două texte de mici proporții (în Machiavelli abia zece pagini, în La Fontaine cel mult o sută de versuri) și ai dat în vastul platou al celor douăzeci și șapte pagini mari ale ediției Zarifopol pe care se răsfață în plină lumină minunatul edificiu, de o construcție atît de familiară meridianului nostru, al nuvelei lui Caragiale, încintarea te întîmpină chiar de la piciorul plaiului și nu te mai părăsește o clipă. Desigur, arhitectul care a gîndit clădirea aceasta a cunoscut un proiect străin, pe care l-a pus la contribuție, așa cum nu s-a dat în lături să folosească și cîteva piese prefabricate. Edificiul însă, cu împărțirea simetrică a spațiului narativ, ca și parabolele arhitectonice, sînt toate opera lui. Ca un Aladin din **O mie și una de nopți**, el e și arhitectul și vraciul. El dictează alternarea aceasta de basm și realitate, ale lui sînt făpturile acestea pline de viață și atît de nuanțat plămădite".

Cum lesne se observă, în cele din urmă ideea este că întreg efortul de recreere desfășurat de scriitor are drept consecință punerea în circulație a unei noi structuri narative, caracteristică îndeosebi prin autohtonismul ei realist-fantastic. Și acum, „duhul balcanic" este acela care definește prototipul nuvelistic caragialian. Este elementul ce rezolvă în chip ideal, restituindu-le unui curs narativ impresionant prin coerența lui monolitică, anterior amintitele necesități ale ideaticei moralist-mitice, de o parte, și necesitățile impuse de irepresibilul apetit al prozatorului pentru pitorescul fastuos, de un barochism stilistic fără egal, de altă parte. În această privință, curba spectaculos ascendentă a artei caragialiene, luînd în atenție fie și numai tripticul alcătuit din **Abu-Hasan, Calul dracului** și **Kir Ianulea**, nu poate scăpa atenției nimănui Dîndu-i o asemenea accepție, se poate spune că fenomenul de autohtonizare a epicului în **Kir Ianulea**, atinge gradul zero. „Ideea de a transporta pe Belfagor în București în mediul negustoresc cam în epoca Mavrocheni — remarcă G Călinescu — constituie toată neașteptata creație a nuvelei". Într-adevăr, procedînd astfel scriitorul conferă materiei originare o substanță social-istorică și temperamental-psihologică atît de profund îndatorată condițiilor de loc și timp încît „basmul" ca atare cedează în chip evident terenul în favoarea creației nuvelistice sieși suficientă. Și de data aceasta, luînd seama la ceea ce am numi imixtiunea structurilor epice fățiș nuvelistice în cele aparținînd basmului (acestea, în esență, recognoscibile din primul moment prin stereotipismul lor consacrat, refractar la orice tendință vizînd determinarea de loc și timp), ne putem face o idee limpede asupra translațiilor produse chiar la contactul cu frazele introductive. Dacă tonalitatea ironico-familiară a povestirii probează binecunoscuta atitudine „desacralizantă" proprie „basmului cult" caragialian, pe de altă parte, precizarea vizînd situarea cronologică a întîmplărilor ce vor avea loc cohstituie un gest de insolită „impurificare" a viziunii atemporale specifică eposului mitic-folcloric. Nici mai mult nici mai puțin, narațiunea începe astfel :

„Zice că odată, **acu vreo sută și nu știu cîți ani** (s. n.) a dat poruncă Dardarot, împăratul iadului, să s-adune dinainte-i diavolii, de la mare pîn la mic, unul să nu fie lipsă, că-i scurtează coada și-i lungește urechile! Și, dacă s-au adunat ei cu totii, împăratul s-a tras de tăcălie scrîșnind strașnic, a tușit de i-a pîrîit jețul, a holbat ochii la ei și le-a zbierat așa :

— Afurisiților ! care dintre voi nu e zevzec, să-i treacă pe sub nas toate și el să nu bage nimic la cap, trebuie să fi luat seama, ca și mine, că toți oamenii sosiți de pe la dînșii aici la noi nu se plîng decît numa si numa de sotille lor" etc. Acțiunea de „impurificare" a celuilalt element consubstantial basmului — indeterminarea spațiului geografic — de asemenea, poartă aceleași însemne insolite. Interesant este, deci, că însărcinîndu-l pe Aghiuță să verifice pe cont propriu justețea motivului invocat de toți bărbații ajunși în iad, à propos de esecurile lor în viață, Dardarot își atenționează trimisul și în privința locului unde se va statornici, acordîndu-i libertatea de a alege. Este unul din punctele explicit formulate în „instructajul" pe care „împăratul iadului" îl face trimisului său pe pămînt :

„— Ascultă Aghiuță puiule... Dumneata numaidecît ai să iei din comoara-mpărătească suta de mii de galbeni adusi alaltăieri cu zgîrcitul pe care-l îngroapă cu talerul pirliții de mahalagii, că-ncepuse să le miroasă — zi o sută de mii de galbeni. Apoi, o să te-mpleiținezi din cap pînă-n călcîie în chip de om muritor și să te duci pe pămînt, **în ce loc ți s-a părea mai potrivit** (s. n.). Acolo — ascultă bine — astîmpără-te cu codița ! — să te căsătorești și să trăiești cu nevasta zece ani. Pe urmă, să te faci că mori ; să-ți lași acolo trupul, și să te-ntorci să-mi dai socoteală una cîte una din toate pîn cîte ai fost trecut ca om însurat". Din punctul de vedere al temei fantastice propriu-zise, cum se vede, spusele lui Dardarot ne edifică întru totul. Simplitatea esențială a „silogismului" mitico-ezoteric pe care se sprijină întreg edificiul nuvelistic poate părea dezarmantă la prima vedere. Situîndu-l însă în contextul lui „natural", faptul își dezvăluie marea potențialitate creatoare. Este de luat în considerare mai ales foarte răspînditul mare loc comun postulat de literatura populară pe teme religios apocrife, potrivit căruia raporturile, așazicînd, existențiale dintre ființa umană și diavol sînt implacabil dominante de acea ambiguitate structurală menită să favorizeze neîntrerupta trecere a atributelor psihico-morale de la un „regn" la celălalt. De aici decurge, fără îndoială, atît fenomenul de „îndrăcire" al celei dintîi (de regulă, femeia), cît și fenomenul de „umanizare" al celui de-al doilea. În totul, este vorba de „laicizarea" dintr-o atare dublă perspectivă a sacrului, tras pe făgașul miraculozității, dacă ne putem exprima astfel, de conținut realist satanic. Explorarea deschisă a acestui teritoriu, atît de ademenitor prin ezoterismul lui domestic, constituie, în fond, ținta demonstrației realist-fantastice din capodopera caragialiană care este nuvela **Kir Ianulea.** Din unghiul analizei critice, ceea ce fascinează în cel mai înalt grad este tocmai această tensionată dispută dintre spiritul satanic și spiritul uman, decis fiecare a se substitui unui altuia și, astfel, a-și demonstra supremația. Firește, întreaga chestiune se raportează la statutul moral, la caracterologia celor două personaje centrale ale nuvelei : kir Ianulea și consoarta sa Acrivița. Condiția ca amintitul circuit de atribute de la un „regn" la celălalt să se soldeze cu efecte pe măsură, înainte de toate, stă în capacitatea înnăscută a fiecăruia dintre cele două personaje de a-și asuma trăsături morale și de comportament care prin conținutul lor contrazic net ceea ce se consideră îndeobște a fi ordinea firească a lucrurilor. Iată de ce povestea vieții de pămîntean a lui Aghiuță

Desene de
Cristina Suciu Moscu

(devenit kir Ianulea, negustorul bucureștean trăitor în „miezul tîrgului", lîngă hanul lui Manuc) nu este de conceput fără a lua în considerare împrejurarea cu tonul de neînțeles că el, Aghiuță, nu este deloc invulnerabil față cu modul de a simți și de a se comporta ale omului, bîntuit de slăbiciuni, apăsat de frică și complexe etc. „Bietul Aghiuță — comentează autorul introducîndu-se în scena „instructajului" făcut de Dardarot — știa el de ce stă pitit printre plevușcă, măcar că era un drac și jumătate : bănuise ce-l așteaptă, că iar o să-i dea cine știe ce grea sarcină. Cînd a mai auzit că o să aibă a face cu femeia, a vîrît coada-ntre picioare ; încă n-o putea uita pe baba la care intrase să slugărească trei ani... Îi dedese baba de lucru — să-i îndrepteze un fir de păr creț ; l-a tot muiat cu limba Aghiuță și l-a tras pin degete, zi și noapte fără răpaos, de ce-l muia și-l trăgea, de-aia firul se-ncîrlionța, și mai tare ; și așa și iar așa, pîn i-a ieșit dracului părul pin căciulă, s-a lipsit și de simbrie și de tot, s-a fugit de la stăpînă".

Nicolae Ciobanu

NUMELE POETULUI

Virgil Rațiu M.

Viețuitor în Bistrița-Năsăud, Virgil Rațiu M. își divulgă expres originea țărănească într-un poem, „Satul", „întru eterna pomenire a nemărginirei natale, Sînmartinul de Cîmpie, județul Mureș", origine pe care limba poeziilor sale ne lăsa s-o bănuim.

Cele două volume de poeme pe care le-a scris pînă acum, **Comentarii nepărtinitoare** sau **Privind cerul pieptului** („Comentarii de gradul imediat", „Comentarii de gradul șapte", „Podișul") și **Poruncile** („Poruncile", „Eliberările și cele șapte poeme despre fructe" sau „Consfătuire generală privind îmbunătățirea lucrurilor omenești") mărturisesc o experiență poetică tutelată de opera lui Ion Gheorghe, „Poet al satului" prin excelență, experiență încercînd să fie o realistă descripție a „vieții deocamdată" ; textele dense, adesea greoaie, impresionează printr-o expresivitate obținută ca rezultat al unui travaliu obstinat de imperechere a neologismului cu arhaismul sau provincialismul și de îmbogățire a registrului stilistic prin citatul erudit, prețios în sine, neîncorporat însă, totdeauna, organic în fluxul poemului. Ciclul „Poruncile", cel mai unitar și mai realizat, pătruns de un autentic patos moral, ne încredințează că Virgil Rațiu M. se poate elibera de tirania unui model literar articulînd un discurs original dinamizat de viziunea dramatică a unui „realism fantastic". Regretăm că nu putem cita în întregime nici unul din poemele acestui ciclu, poeme ample, cîștigînd prin lentă acumulare. Alături de poemele ample, „procesionale", poeme scurte, lapidare („Sunt singur / Ca un bătrîn într-o duminică lucrătoare"– „...și pîntecul tău / cum pacea nevăzută a Selenei"), transcripții spontane („Atît de mult te iubesc, fată a străinului de peste Podișuri ! // Cine ți-a hărăzit ție / stăpînire peste toate hotarele și împărățiile / unde numai mie mi-a fost dat să lumesc, / unde numai mie mi-a fost dat să tînjesc cum nimeni n-a mai tînjit // după toate cele petrecute / și după cele ce încă mai întîrzie să se arate ? // Cine ți-a hărăzit ție / atotputernicie peste atotputernicia mea / încît brațele cînd te ating se înspăimîntă / încît trupu-mi cînd te acopăr se desface în mii de albii. / În mii de secoli cumpliți besmetici / risipindu-mă doar întru însămînțarea Galaxiei cu noi răspîntii // Despre ninsorile roșii numai zvonuri mă încearcă, mă numără...") ni-l descoperă pe Virgil Rațiu M. ca pe un calofil cuceritor reprimat prin exces de metodă. Cum sperăm în evoluția originală a paeziei sale, îl sfătuim pe Virgil Rațiu M. să-și asume cu curaj toate virtualitățile talentului său indiscutabil.

Cezar Ivănescu

CONFABULE

Visul

Într-o zi, sculîndu-se mai de dimineață și privindu-se în oglindă, Leul se hotărî să abdice. Coroana îl devenise o povară de nesuportat, ca și hlamida pe care trebuia s-o tîrîie după el, prin pădure. De aceea, chemă la el ciocănitoarea :

– Ia ciocăne adunarea, poruncì.

Ceea ce aceasta și făcu, astfel că în fața Leului tremurau după o vreme toate viețuitoarele din pădure.

– Dragii mei, începu să le vorbească Leul. V-am chemat ca să vă spun că, împotriva dragostei pe care v-o port și mi-o purtați și voi, nu-i așa ?

– Da, mărie ta, țipară într-un glas supușii.

– ...mă voi retrage, lăsînd locul meu altuia mai tînăr și mai vrednic decît mine. Vreau, prin urmare, să-l alegem împreună pe noul rege al pădurii.

Auzindu-l ce vrea, toate viețuitoarele pădurii, și cele mici și cele mari, fugiră care încotro, îngrozite, ascunzîndu-se. Nedumerit și întristat de atîta frică, leul își lăsă în poeniță coroana și hlamida. Și plecă să moară puțin.

Iulian Neacșu

LECTURI PARTICULARE

«Simplă notă»

Fie aceste rînduri, cu întîrziere de chiar o săptămînă, un omagiu adus lui L. Kalustian cu prilejul împlinirii vîrstei de 73 de ani.

Generațiile tinere îi cunosc prea puțin dacă nu deloc activitatea îndelungată de publicist progresist. Dicționarele nu-l consemnează, cronici și recenzii i s-au dedicat prea rar. De vreo cîțiva ani încoace poate fi urmărit regulat în revista Flacăra *cu o rubrică de „simple note", în care dezbate, într-un stil cu totul personal, felurite probleme — de toate pentru toți intelectualii.*

A publicat, după cîte știm, și trei cărți : Conspirații sub cer deschis, Facsimile *și* Simple note.

D-o flegmă rară, ca să folosim o expresie dintr-o scrisoare a lui Eminescu, de o modestie netrucată care dacă nu i-a adus elogii nu știm ce alteeva i-a adus, L. Kalustian scrie despre oameni și cărți cu o înțelegere și pioșenie care nu mai par proprii veacului în care trăim. Este numai o impresie pe care nu țin s-o demonstrez aici : el face parte din stirpea lui Perpessicius, prin același respect față de manuscris, prin aceeași servitute față de biografia pe care o discută „N-am nici un merit în alcătuirea ei (a cărții Facsimile *n. n.) și nu revendic nici un orgoliu de autor, decît, eventual, pasiunea de a fi adunat „hobby"-ul de colecționar ; și dacă se vrea cu orice preț asumarea unui rol, apoi acela n-a fost decît de cucernic copist care s-a străduit să rînduiască textele, să le tălmăcească pe cît i-a stat în puteri și să le caligrafieze" Totuși, simpla notă nu este niciodată o broderie în gol, ci e subtilă țesătură cu tîlc în jurul unuia sau a mai multe facsimile, în regulă corespondență aflată în posesia autorului.*

Printre literații de astăzi (nu neapărat printre cei din obștea scriitorilor), L. Kalustian este un singuratic, textele lui evidențiază o pluritate de asociații și sugestii și emană, de fiecare dată, o imensă bunătate.

La mulți ani, maestre stringător și grădinar de mireasme !

UN COMPENDIU EDIFICATOR

I. M. Ștefan și Edmond Nicolau ne dau o Scurtă istorie a creației științifice și tehnice românești (Ed. Albatros 1981). *Este un compendiu ce înfățișează faptele de la origini pînă în zilele noastre. Exact, rapid, în interacțiune cu ceea ce s-a făcut în plan internațional, autorii ne oferă tabloul contribuțiilor românești în matematică, mecanică, astronomie, fizică, chimie, geologie, geofizică, geografie, biologie, agronomie, zootehnie, medicină, cibernetică, inginerie feroviară, metalurgie, construcții de mașini, aeronautică, electrotehnică, cercetări spațiale etc., etc. Din această obiectivă trecere în revistă a aporturilor științifice și tehnice românești reies mai cu seamă în evidență întîietățile noastre, mai eclatante sau mai modeste, în toate domeniile. Dar pentru a nu fi acuzați de o viziune „protocronistă" (termen pentru unii devenit de ocară) să citîm o remarcă din* Cuvînt înainte *al chimistului Mihail Florescu, membru corespondent al Academiei R.S.R. : „Se poate spune că autorii au înțeles misiunea cărții și anume aceea de a schița în primul rînd istoria creației științifice și tehnice din România prin ceea ce este mai semnificativ, iar în al doilea rînd de a releva nivelul înalt la care s-a ajuns prin invenții și descoperiri capitale, cum sînt crearea primei rafinării de petrol din lume și a primei instalații petrochimice, a primului avion cu reacție din lume, identificarea magnetonului, a energiei deformante și a leacului salvator al diabetului, aporturi în chimia polimerilor și a catalizei stereospecifice, elaborarea de teorii originale și fundamentarea de noi discipline ca biospeologia, sonicilatea, hidrogazodinamica mediilor poroase, inframicrobiologia, geometria centrofină, farmacodinamica nespecifică, poetica matematică sau aducerea de contribuții majore în teoria operatorilor, neurocibernetică, cibernetică economică ș. a."*

După ce citești această carte atît de incitantă îți vine de sine întrebarea : dacă românii au avut atîtea priorități în domenii atît de diferite care numai în „științele" umaniste să stea mai prejos, cum vor unii să acrediteze ideea? Noi credem că harul unui popor se manifestă în toate direcțiile și a mai pune în ghilimele protocronismul cînd este vorba de domeniul umanistic este și o impietate și o deșertăciune, vizibile amîndouă cu ochiul liber.

UN DICȚIONAR INTERESANT

O lucrare de strictă specialitate care a cerut din partea autorilor un mare travaliu de investigație este Dicționarul elementelor românești din documentele slavo-române (1374-1600). *Sînt despuiate un număr impresionant de documente, — acte de cancelarie, inscripții și însemnări, opere — pentru a se înmănunchia în acest masiv tom* (Ed. Academiei, 1981) — *1 815 cuvinte-titlu, „dintre care 869 sînt comune, iar restul de 946 sînt toponime și antroponime". Dicționarul, care succede acelui foarte interesant al lui Gheorghe Mihăilă* (Dicționar al limbii române vechi) *va constitui, nu ne îndoim, obiectul unor analize mai adecvate din partea lingviștilor noștri (sau, ca și în cazul altor contribuții de aceeași anvergură va fi trecut sub tăcere, dîndu-se prioritate unor broșuri de popularizare ?).*

Cercetătorii istoriei și culturii noastre vechi vor găsi sigur în această lucrare puncte de sprijin pentru ipotezele și demonstrațiile lor : lucrarea este o sursă probă. Este, de pildă, foarte interesant de observat persistența în documentele cercetate a elementelor latine și autohtone. Dacă în cazul celor dintîi lucrurile sînt aproape clare și admise de mai toți cercetătorii limbii române (indiferent de originea lor) prezența elementului autohton în aceste monumente nu se pare foarte elocvent și ei ne dă seama, împreună cu celelalte, despre originea românească a „autorilor", cît și despre stăruința, continuitatea acestui fond lexical. Am numărat, comparînd cu lista dată de I. I. Russu în Etnogeneza românilor *(apărută aproape simultan) peste 66 de elemente autohtone, unele dintre ele atît de grăitoare asupra continuității românilor în spațiul carpato-dunărean (baci, bordei, barză, brad, brînză, bucurie, cătun, copac, copil, leagăn, minz, moș, prunc, stînă, strungă, vatră, zestre etc.. etc.). Vom pomeni și aici pe acei care au elaborat acest tratat : Gheorghe Bolocan, Virgil Nestorescu, Ion Robciuc, Corneliu Regus, Aspazia Regus, Mile Tomici, Ion Ciocea, Olimpia Guțu, Cornelia Popescu.*

Cred că trebuie să elogiem cărțile care nu-și dezmințesc scopul pe care și-l postulează cu un modest orgoliu.

Gheorghe Suciu

TINERI POEȚI

Maria Urbanovici

Apelul la real cîștigă tot mai mulți adepți în poezia noastră tînără, și, departe de a fi semnul unei imitații ori al unei trecătoare „mode", se constituie, prin implicațiile pe care le presupune, de legitimitate și autenticitate, într-o dovadă sigură de maturizare. Este îmbucurător astfel să constați faptul că autori, pînă mai ieri cu exprimare poetică doar plauzibilă, izbutesc să atragă atenția prin forțarea realității din ei și din-afara lor, prin asumarea unui sentiment veridic al vieții, lăsînd în urmă limbajul abstract și poetizant, patosul exclamativ sau efuziunea duios-idilică a începuturilor. Hotărît lucru, limba poetică din ultimul timp, peste diferențierile particulare, a dobîndit un sporit accent de netezime, de sinceritate directă, de abordare fără complexe și prejudecăți a problemelor ex'stenței. Se **spune** mai mult în poezie și mai aproape de trăirile noastre imediate, mai spontan și mai percutant, într-un decor familiar care nu are nevoie de inutile aranjamente regizorale.

Este și cazul poeziei semnate de Maria Urbanovici, al cărei debut din 1976 **(În prelungirea luminii,** Ed. **Cartea Românească** nu depășea decît arareori pragul cursivității formale, al unei dicțiuni bine puse la punct, dar acționînd cam în gol, pe fondul unei limitate deschideri de orizont lăuntric. Poezia din acest volum e exterioară, celebrativă la modul detașat încantatoriu, pătrunsă de ființa abstractă a unui tînăr poet care nu cunoaște decît sentimentele înălțătoare, nu și **practica** mai complexă a vieții. Versurile, de altfel, cînd reușesc să treacă peste o expresie ușor oraculară, cînd reușesc să afirme ceva clar, se rotesc în jurul unei simțiri adoratoare față de menirea poetului și a cuvîntului rostit de el : „Steaua se înclină pe munte. / În orice clipă depărtarea se poate ivi ; / aud colinele venind dinspre tine / și string bogății pentru fiecare om — / ne vom întinde senini pe linia pămîntului. / semn vesnic în trecerea de la răsărit la apus. / Această sărbătoare ne petrece. / muguri sub pleoape se dezlănțuie mereu. / Îmi visez tinerețea ca rodul fără moarte : / sînt chiar natura calmă — și în cuvînt sînt eu". **(Tinerețea poetului).**

Bucuria, candoarea, lumina, miracolul, fervoarea purității, abundent și energic invocate, nu au consistență lirică și exprimă mai degrabă o nevoie de a vorbi în versuri. O dulceață generozitate subminează, și ea, plauzibilitatea internă a poemului : „Clipa de bucurie a tuturor sînt" ; „Sînt, în fiecare secundă, a fraților — / cu roua sărbătorită / pe fruntea învingătorului" ; „de bucurie strivesc în brațe lumina / și o corabie cît toată această împărăție / pluteste spre cer". Fluența frazării, calitatea sufletească nu sînt capabile să facă din **nobile** simțiri, simțiri adevărate, originale, iar poemul, credibil de regulă, plutește în ape cît se poate de neutre : „Ești cel mai frumos poem nescris / care-aleargă pe trupul cutrelerat de eroi. / nelinistea baladei cu ochii albastri / stăpînind tot cerul / unde luceste libertatea în loc de soare. // Ești bucuria cîmpiilor mele fără sfîrșit / care-mi ormesc copilăria și tinerețea / într-un singur timp / întîmplat în cea mai curată respirație". **(Poemul dintîi).**

Al doilea volum al Mariei Urbanovici **(Crater,** Ed. **Cartea Românească,** 1981) vădește o metamorfoză de asemenea proporții, încît, dacă n-ar fi bine slujită de mijloacele lirismului și în perfect acord cu sentimentul unei experiențe interioare, ar putea părea oarecum forțată față de temele stacate în cartea de debut. Cea dintîi, însă, care își dă seama de această transformare, de depășirea produsă, de senzația pierderii irecuperabile, dar și a împlinirii necesare, este poeta însăși care se confesează astfel într-un frumos și energic poem : „Zadarnic vei mai căuta lirismul / în poemele mele, / de la o vreme a murit în fiecare zi / cîte un strop — pînă astăzi, / cînd n-a mai rămas nimic. / Ies afară sub cerul liber și nu / voi mai cînta imaginar un drum duios / pînă la stele. / Știu că nu-l voi străbate nicicînd / și la ce bun și pe voi să vă mint ? / Voi privi floarea și voi scrie adevărul ! / Uriți-mă că am început / să mă port ca o piatră. / Am suflat praful auriu de pe lucruri, / (le-am surprins misterioasa mișcare) — / despre sentimente nu voi mai scrie ; / le voi picta într-o zi pe pămîntul / frămîntat de ploi, / ca rimele șingerii vor ieși la plimbare. / Credeți că mai ridic osanale melancoliei ? / Că mai departe îmi voi țese pînza fină / a singurătății, să mă-nfășor în ea ca un păianjen ? / Dincolo de asfaltul încins în care îmi las urmele / așteaptă cel mai obișnuit paznic — cu semnul lui / cel negru mă însoțesc de la o vreme". **(Metamorfoză).**

Dacă „abandonul" lirismului sau, mai bine zis, a ceea ce crede autoarea că înseamnă el se petrece cu asemenea rezultate notabile, nu avem altă decît a-l saluta ! Și într-adevăr, Maria Urbanovici merită a fi încurajată pe acest drum al renunțării la excesiva preocupare față de „poezie", pe acest drum al părăsirii sentimentalismelor și dulcegăriilor fals „poetice", pentru că posedă atît **fondul** comunicării, încă discret revelat chiar și în acest volum remarcabil, cît și forța de articulare a cuvîntului. Maria Urbanovici este o poetă care nu numai crede în rațiunea de a fi a poeziei în lume, intim legitimată **(Rațiunea de a mai fi,** sună unul din titlurile poemelor sale), dar și o poetă capabilă, cum o dovedesc numeroase versuri, de a-și pronunța sugestiv propriul ei adevăr de viață. Versurile ei de acum, ausfere și bine strunite, mult debarasate de excesul verbal anterior, descoperă un substrat de dulce și totuși nu mai puțin crudă frustrare, un balans, sfîșietor adesea, între nostalgia libertății și imperativele „firii". O pătrundere mai profundă în domeniile vieții tale adeseori aripile visului și ale iluziei, dar sporește capacitatea de convingere a confesiunii, a unei confesiuni ce dorește să păstreze încă aproape de sine delicata condiție a existenței în mijlocul obișnuitelor degradări cotidiene. Limbajul poetei a cîștigat net în precizie și autenticitate, în posibilitatea de a numi direct lucrurile : „Aș putea spăima / care mă însoțește în fiecare zi ; / e mai mult decît o ființă, mai mult decît / puterea definitivei tăceri. // Dimineața alunecă printre oameni, / în tramvaie o zăresc — și privirea înghețată / într-un uriaș aisberg / de unde nimeni nu se mai poate salva. // Spaima are uneori chipul tău : atunci / în globii înecați de lumină / strivești nepăsător linia pămîntului. // Cine să mă poată înălța deasupra / muntelui firii, deasupra / drumului umbros spre neant ?". **(Melancolie).**

Poeziile Mariei Urbanovici înregistrează o deplasare de conștiință și de afecte, în profundă cunoaștere de sine, un fel nou de a privi lumea, mai avizat, fără edulcorările care-i epuizau contrastele, dar și fără brutalități de prisos, neconforme cu firea acestei poete discrete care își consumă înaparent sensibilitatea și pasiunile. Din reprimare și nevoia de rostire, totuși irepresibilă, ies accentele cele mai izbitoare ale acestei poezii ce a început deja să-și creeze propriile ei obsesii : „Tac — cu fiece zi de tăcere — dispar ; / dar te simt, poezie, / cum mă amenințî / pentru starea mea de tînără larvă. // Dacă ar trebui să-ți spun de ce tac / m-as folosi clandestin de cuvinte. Desertăciunea e / ca o poighiță de gheață / sub care nu se mai află decît / nelucrare, / linie dreaptă, / neant fără nume".

Dan Cristea

LUPTA CU ÎNGERUL (II)

Labirintul privirii

„Oglinda este maestrul nostru"
Leonardo

Drama nichitastănesciană începe cu revelația nestatorniciei lumii și a perpetuei pierderi a propriei durate în mijlocul curgerii dintre neființă și ființă, făcînd imposibilă certitudinea lui a fi : strigătul triumfător al sinelui **(Sint !)** în centrul unei lumi care este . Cel ce se credea originar identic cu universul („Și totusi, mi se cuvine dreptul / întîiului născut, / dreptul cifrei i mi se cuvine.") se află deodată singur înaintea copleșitoarei smulgeri a voalurilor amăgitoare ale statorniciei lucrurilor. Adînc dureros, asemeni sentimentului absurdului înaintea morții, e cel al despărțirii eului de lume și sine în minunatul **poem Enghidu.**

Se naște astfel în altă dimensiune temporală drama spiritului european „asianic" a **omului care și-a pierdut sinele** rătăcind nestatornic printre măști și aparențe, nefiind nicăieri și aflîndu-se pretutindeni, hotărît atunci să experimenteze totul în speranța cunoașterii adevăratului chip care i se refuză : „Deodată / m-am trezit atît de departe / și de străin / rătăcind înapoia chipului meu". Dar Circe metamorfozîndu-se, alunecînd dintr-o formă în alta, se lasă prinsă în lantul mișcării, al goanei după proprla-i esență. Căci așa cum credea Bernini, sufletul barocului plastic, : „niciodată un om nu este mai asemănător cu sine însuși decît atunci cînd este în mișcare". Mișcarea însă e funcție de spațiu și timp, ascunzînd capcana limitelor și a schimbărilor niciodată oprite și determină exasperarea fugii. Vinei de a nu fi una cu Marele Tot, îi corespunde damnarea căutării identității în infernul mișcării. Soluția insolită ar fi accelerarea mișcării, tentativa de a ajunge timpul, asemeni vitezei luminii, dilatînd spațiul pînă la paradoxul său unde infinitul mare este egal cu infinitul mic, cosmosul este punctul însuși, iar viteza absolută devine nemișcare prin spargerea granitei timpului : „Voi alerga, deci, în toate părțile / deodată / după propria mea inimă voi alerga / asemeni unui car de luptă / tras din toate părțile simultan / de o herghelie de cai bicîuiți. // Voi alerga pînă cînd înaintarea, goana / ea însăși mă va întrece / și se va îndepărta de mine / aidoma cojii fructului de sămînță, / pînă cînd alergarea / chiar în ea însăși va alerga, și va sta / Iar eu mă voi prăbuși asupra ei, asemeni bărbatului tînăr întîmpinîndu-și iubita." Numai așa alergarea s-ar putea schimba, poate, în imobilitatea sfîntă a începutului prin această vinătoare de sine pînă la capătul privirii de care sîntem priviți („Sîntem fructificați. Atîrnăm / de capătul unei priviri / care ne suge"), încercînd o contopire cu izvorul ei prim, medievalul ochi al demiurgului, sau — cine știe — însăși ființa ultimă. „privirea" originară a poetului. Motivul liric al **ochiului,** unul din simbolurile gîndirii esoterice universale, este puternic ambiguizat la Nichita Stănescu printr-o aură enigmatică în care se ascunde un sens profund, un adevăr ultim al existenței, care ne scapă. Lumea sa este plină de peisaje stranii, anamorfotice, din care ne ațintesc de pretutindeni, uneori apatic, alteori atent, ca în troițele-totem ale lui Țuculescu, nenumărați ochi: „Pietrele deschid un ochi de piatră, / oasele deschid un ochi de os // E un schimb de ochi mereu în aer". În acest univers al aparenței, al văzului, lucrurile sînt doar învelișuri care își pierd conținutul material, devenind abstracte obiecte ale privirii : „Se zgîlțîie învelișul, se modifică-ntr-una, / ride și plînge în același timp / întipărește cerul și mai jos copacii, / se lasă privit pînă cînd el însusi / devine privire". Ființele înseși par fantastice proiecții ale unei planete străinii, care nici nu-și mai privește creațiile părăsindu-le într-un spațiu indiferent și haotic, asemeni „infernului muzical" al lui Bosch : „Ochi mare, nu te vezi decît tu, / noi sîntem imagini rapide / curbîndu-ne, atunci, acu, / și rupți ca raza în lichide. / Alunecăm pe emisfera ta, / sculpturi în relief, de aer, / și țărmul pleoapei reci și grea / se-nfige-n furci de gene verzi, cu vaier. / Și ne-ntîmplăm, pierim, ne stingem / pe irisul în contemplare. / dar nu-ți sîntem priviri, ci ningem / în iarna ta, ochi mare, tu, ochi mare." Privirea poate fi însă singura cale spre un alt ochi lăuntric, iar prin acesta spre o altă realitate transcendentă : „Închid ochii : se arată numai peisajul interior / Adîcă negru, adîcă vînăt. / Îmi închid pleoapele pînă jos la picioare, / ca și cum as fi un ochi. / Desigur sînt un ochi. / Dar în orbita cui ?". Revelatia misterului, rară la acest poet hiperconștient se produce prin „spectacolul" **epifaniei privirii.** Ea e întîi simțul profan, amplificat însă în „organele" multiplicate de veghea poetică : „Oh, fereastra prin care, / fata mea cu o mie de ochi pe ea, / priveste.". Doar iubirea, punctul fix al lumii, se relevă unei alte trepte a cunoașterii : „De ce n-as crede că există / tu ce respiri în unde, / tu singură, / văzuto doar cu ochiul / triunghiular din frunte". Privirea devine o certitudine a lucrurilor („Mi-am întins privirea și ea a întîlnit un copac / și el a fost"), iar apoi, asemeni unei forte primordiale, ea iscă magice universuri ale imaginilor : „Am născut o pasăre azi-noapte / pe cînd întindeam privirea / de la unu pîn'la șapte / contemplînd nemărginirea. // Din privirea mea gravidă / ea, și-a scos ciontul livid / și-a zburat filf-filf departe / pînă dincolo de moarte". **Privirea** se schimbă în **vedere,** existentul trece în esența sa ascunsă, sacră : „Am să mor și am să mă trezesc / într-o vedere / aici și pretutindeni". Facerea lumii, asemeni unui act demiurgic al privirii, poate naște însă gîndul luciferic al unei fantastice identități a sinelui cu însuși Creatorul (gînd care îl prăbușește pe eminescianul Dionis din cerul visurilor sale esoterice). Abisul ispitirii e, de altfel, aproape : „văzui că totul e de dinafară înlăuntru / și, ochiul e cel mai adînc, din trupul meu. / Din ea, vederea curge-n mine / cel mai îndepărtat, cel mai departe". Dar poetul modern și-a uitat pe stinca de care-l priponiră zeii, titanica sa răzvrătire. Nedescoperindu-se în transcendența privirii, poetul se întoarce în labirintul ei. Singurătatea privirii întoarse mereu către sine duce la motivul **oglinzii** și al **dublului,** dar Narcis nu se mai oglindește cu încintarea vinovată de la început, ci se caută cu spaimă în nenumăratele imagini răsfrînte în apele suprafețelor mereu în mișcare din juru-i. În amurgul Renașterii și pragul manierismului, Leonardo voia să construiască la Roma un cabinet de oglinzi octogonal, un labirint optic. Acum, luptîndu-se cu îngerul — **existența latentă a cuvîntului** — Nichita Stănescu vinovat de „depărtarea" privirii, încearcă să armonizeze lumea prin puterea demonică a metaforei paradoxale, paralogice. În magia transformărilor metaforice — unde o imagine naște nenumărate altele ca într-o nouă ispitire a certitudinilor unui Sf. Anton al nemișcării — cosmosul se abstractizează printr-o nesfîrșită oglindire pierzîndu-și imaginea sa primordială în care sinele se vede în sine. Fratricidul lui Cain e de fapt o moarte în oglinda poemului a ființei „prime" a materiei, cufundare a unicului în labirintul neliniștitor al imaginilor multiplicate la infinit, ca într-un abis al privirii : „Încoronăm oasele / cu un nimb al trupurilor / E dreptul întîiului născut. / Celui de-al doilea nu-i rămîn / decît valurile nervoase / ale spiritului. / Celui de-al doilea nu-i rămîn / decît facerea lumii / fără lume. / El este întru totul asemănător / celui dintîi născut. / De aceea el / ține-n mîini o oglindă" **(Cain și Abel).**

Obsesiva căutare ontologică se apropie la Nichita Stănescu de dramaticul efort de **recuperare** al luciditătii baudelairiene, despre care vorbea Sartre. Căci a vedea înseamnă a poseda, a te redobîndi, dar, vai ! dacă ochiul poate vedea totul, pe sine nu se poate vedea decît dedublîndu-se, privindu-se în oglindă. Și iată riscul tragic al gîndirii paradoxale unde orice „ieșire" este o nouă „intrare" în labirintul ce încifrează taina de a fi a universului : fața și reversul medaliei în aceeași suprafață continuă, ca o nesfîrșită „bandă a lui Moebius". Exasperat de veghea privirii, în ruga sa magicianul cuvintelor invocă o singură dată tăcerea : „Ieși din mine, Doamne / nu-mi lua capul singelui — / inima — / las-o oarbă, fără ochi, fără vedere / cu un romb într-însa de tăcere".

Alexandru Condeescu

atelier literar

poșta redacției

V. STOICESCU: Nu lipsesc nici acum unele accente lirice, dar, în ansamblu, lucrurile nu depășesc, din păcate, nivelul unor compuneri modeste, convenționale.

M.-M. BĂJĂNESCU: Sînt unele indicii favorabile, dar textele sînt încă tulburi, aglomerate, insuficient decantate, structurate (...și nici îndeajuns de descifrabile!...). Să vedem ce mai urmează.

INA B.: Mulțumiri cordiale pentru binevoitorul mesaj.

IRMA SANDU: Cîteva pagini demne de atenție: „Greiere de buzunar", „Inimă de iarmaroc", „Punga de cangur", „Zurgălău de uitare", „Iarna" (compoziție oarecum „cuminte" și cam convențională). Și în celelalte există elemente interesante, dar asupra tuturor (inclusiv cele menționate) planează primejdia excesului de vorbe și imagini și, mai ales, insuficientele finisării, de cele mai multe ori, inadvertențe de amănunt, incongruențe zgură și balast de vorbe, etc. (de pildă: „Icoanelor arse [...] ca de cărți", etc., „presse-papier"-ul fiind și el, probabil, un „coupe-papier", mai apt să „reteze", desigur...).

ACMINE: Din păcate, nu putem adăuga nimic celor spuse anterior (discutăm mai pe larg textele care prezintă semne de înzestrare și perspectivă). Întrebarea dv. trebuie adresată redacției, „poștașul" nefiind deci un colaborator extern.

C.H.E.: Încă șovăitoare, dar nu lipsite de semne bune („Geneză", „Drumul poeziei").

C. C. DRĂGANU: Manuscrisele dv. (inclusiv scrisoarea) sînt în mare parte indescifrabile. Vă rugăm să recurgeți la o mașină de scris.

LAURA ION, DALI OLARU: Pagini naive, stîngace, din care nu se pot trage încă (e mult prea devreme!) concluzii pentru viitor. E mai înțelept, deocamdată, să puneți accentul pe școală, studiu, lectură, lăsînd pe plan secundar exercițiile literare.

BERNARD I.: Mai bună „Dorința"; celelalte, cam forțate, nefirești. E nevoie, între altele, și de mai multă atenție pentru expresie, stil (...Era totuși viu și J.J. simți că soția începuse să-l neglijeze". Pe cine?... — în contextul anterior, e vorba de cîine!...).

D. IONAND: Mai echilibrată, acum, (deși finalul deturnează oarecum „greutatea specifică" și desumflă nițel interesul lecturii...), cu oportune reflexe satirice (mai puțin obișnuite în paginile dv.), schița e dintre lucrurile mai bune pe care ni le-ați trimis.

D.E.R.: „Invitație" și mai ales, „Inexorabila poetizare".

E. CHELARU: Multe improvizații ușoare, inconsistente, adesea superficiale. Ceva, în „Lumina" și „Bețe-n roate" (care, dealtfel, ilustrează, destul de bine starea dv. și a textelor...).

OZOLIN DUȘA: Nu sînt, din păcate, semne de progres. Predomină vorbirea fără șir, fabrica de flori artificiale, convenționalismul „poetic". Pagini inconsistente, învălmășite, din care nu se poate alege mare lucru (ceva mai adunată și mai limpede, „Numai noi vom rămîne veșnici"). Ar trebui să vă continuați studiile, să intensificați, oricum, contactul cu cartea (lectură, studiu, meditație asupra diverselor arte poetice majore, etc.). Căci textele dv. respiră și o anumită insuficiență în ce privește orizontul de cultură și spiritualitate, tonusul intelectual, etc (Între altele, nu e permisă unui poet-aspirant confuzia grosolană între **miasme** și **mireasme** — e cu totul compromițător, descalificant, să vorbești despre „miasma teilor"!...).

E.T.K. 38: Mai degrabă, cantitate, lucru manual, modest, fără aripi. Ceva, în „Penelul", „Drum".

ALADIN: Mai slabe, de data asta, risipite și fără nerv. Mai bine, în „Septembrie".

Dimitrie Chiseleteanu, Iuliu Mandelli, Teodor Bejan, Marian Popescu, Adrian Petrache, Gabriela P., Răzvan N., Rodica Bratu, Ghiță Pericеanu, Nicu, Marian Vâlvoi, D. Săndel, V. Marghita, Sergiu Vilcu, Marian Petrescu, Carmen Zaharia, Elvir Marian, R. Lefter, S.A., Nicolae B rnaz, Ionuț, Mihai Năiejde, Constanța Duță, Ion Pițolu, Lludziana, Ioan Boar, David Arpad, Amalia Scaracirja, Mihai Petrescu, Cristina Marc, A. Nicolae-Sităruș, N A. Mara, Maria Todea, Sebastian Dobre, G. Cărpoj, Avram Gheorghe, Emil Petrescu, Daniela Tudose: Încercări de nivel modest.

Ticuță Eftene, M.P.M., Dor de soare, Pătru Monea, Niccolo Paganini, Mihai Moșilă, Ioana Covaciu, Dinu Matei, I. V. Periam: Nimic nou!

Geo Dumitrescu

N. R.: Manuscrisele nu se înapoiază.

Suflete fir fără nod

Suflete fir fără nod
Prea-mi stai gata de exod

strecurat ca o șopîrlă
pe sub talpa de la tîrlă

ai tot dat tîrcoale pietrei
cît ținu căldura vetrei

și-ai amușinat știștarul
cît n-a curs pe el amarul

dar acuma cînd de bîrnă
cujba văduvă atîrnă

și visînd potop de lapte
stă ceaunul plin de noapte

iar cofița sprinteioară
prinde sunet de vioară

și-n uitata acioaie
pune paingul războaie,

te tot rupi — a cîta oară?
dinăuntru spre-n afară
suflete șopîrlă rară!

ION GRUNZ

Oasele

Tăceți voi, s-aud cum dansează
oasele albe, sub soare de-amiază
ca niște dinți scrîșnesc
luminînd se-nvîrtesc.

Groase sau subțiri sînt semințe oasele,
din care ies ființe
ce gîndesc, se joacă și mint
o clipă, sub luna de argint.

CRISTALIA STOIA

Ca un zefir subțire

Viața mea, ca un zefir subțire,
nu-ți scutura aripa de iubire!

Viața mea, ca un lac înverzit,
nu bea de unde algele te-au năpădit!

Viața mea, firavă petală de mac
nu tot ce crește poate fi copac!

Viața mea, o, prea tîrzie înflorire
nu-ți scutura aripa de iubire!

ELISEEA CODREANU

Desen de
Cristina Suciu Moscu

Mic poem colorat

culoarea nesfîrșirii e albastrul
iar a speranței este nesfîrșirea
culoarea-uimirii este neștiutul
iar a privirii treze e uimirea

culoarea zborului este plutirea
a năzuinței omului e zborul
culoarea dorului e depărtarea
iar a melancoliei este dorul

culoarea renunțării e tăria
a fricii totdeauna vorba „nu"
culoarea ta este culoarea vieții
iar a iubirii și-a tristeții — tu

MARIUS DUMITRESCU

Acea nordică

Acea nordică vara pe nisip
cu cercul ei polar înconjurîndu-i
mijlocul de femeie deșucheată
îmi propune un love affair
ca dintr-un gol de pescăruș
acea nordică mai roșcată
decît trupul meu cu sînge
tinjește Doamne după un sărut
sau după o palmă sărată peste ochi
cînd eu îi răspund într-un fel balcanic
„muiere muiere
fraga gurii tale
duhnește a infinit"

HORAȚIU STAMATIN

La marginea aceea

La marginea aceea unde voiam să nu vin
niciodată
mă așteptați
cu șapte peceți aurite
pentru fiecare zi cîte una
mă așteptați
cu douăsprezece piini
puse pe rînd în cuptor
mă așteptați
cîntărindu-mi
și vorbele
și gesturile
și faptele cu o balanță farmaceutică
în speranța că mă veți găsi într-o perfecțiune.

Nu vin la marginea aceea
pentru că trebuie să fiu aici
încercînd să găsesc firul
ce poate lega lucrul făcut de veșnicie.

Am putea spune că răul vine de la teamă
am putea spune că răul vine
de la ușurința cu care trecem peste noi.

Ar trebui să ne disecăm pînă la celulă
o anatomie originală vă propun vouă
dar mai întîi mie.

GABRIELA COPU

Ruine asediate de grîu

La ruine, aceste locuri virane ale istoriei,
iarba grasă mustește de-atîta glorie efemeră,
pe marmora templului gîlgîie soarele
ofranda unei după-amiezi,
iar greierii ronțăie nepăsători
tăcerea aristocratică a unor statui umilite.
Doar grîul, de jur împrejurul ruinelor,
asediază meterezele acestei lumi apuse
și la lumina spicelor coapte,
statuia unui demnitar surîde
îngăduitor și conspirativ.

NICULAE ALEXANDRU VEST

REMEMORĂRI

Se iscălea Z.S. (III)

Cele ce urmează s-au întîmplat în ziua în care poetul Teodor Pică întrase de trei ori cu stilu-i intempestiv peste președinte *și acesta l-a refuzat de tot atîtea ori, într-o chestiune bănească, evident.*

Erau zile în care STANCU era ciufut și coltos, toată vigoarea lui de fost luptător și lup tînăr învățat să muște și să se apere izbucnea din adînc și-l făcea de neînduplecat. În ciuda acestui lucru știut, a vigilenței secretarei, Pică a izbutit, totuși, să intre pentru a patra oară, într-un stil, ca să zic așa, absolut pichesc...

A rupt un trandafir mare, chiflit și înrourat, din grădina Uniunii, a urcat scările de marmură, a străbătut holișorul secretarei, a bătut la ușă și fără să mai aștepte a răscheis-o, și-a strîns doar capul hîrsut în crăpătură, apoi a prezentat trandafirul tremurîndu-l ca pe-o floretă împurpurată, și-a grăsuit baritonal cu vocea sa erodată de recitări nocturne: „Ce mult te-am iubit, Zaharia!". După care a făcut stînga-mprejur, *îmbătoșat și demn (știa el ce știa) și dus a fost...*

De cu dimineață aflasem de la Traian Iancu, elegant ca un actor de operetă pregătit pentru aria finală, că președintele *a decis să viziteze sala de protocol.*

Trei sau patru luni încheiate lucraseră cu proverbiala tragere de inimă o echipă de icaliști al căror entuziasm era greu de apreciat și care se încăpățînaseră să restaureze pictura barocă a tavanului boltit și înalt.

Și acel tavan reprezenta, dacă-mi amintesc bine, un cer siniliu, cu nuanțe pierdute, (eternitatea, nu-i așa?), cîteva perechi de îngeri stînd șui, agățați cu aripa de nori, sau pur și simplu le-(ne)-vitînd, roze și alte flori, fringhii de tederă sau te miri ce, șnuruind colțurile. Din mijlocul tavanului, (administrativii, *adică noi, vizionasem capodopera) spînzura un candelabru numai bile și biloaie, greu cît un Trabant și vopsit într-un galben oranj.*

Plictisit de dute-vino-ul icaliștilor cu coifuri de hîrtie pe cap, Stancu a cerut urgentarea lucrării *și urgentarea s-a făcut și iată, venise ziua în care rodul celor trei sau patru luni de zugrăveală artistică avea să fie gustată și apreciată chiar de* președinte, *și alături de el, de toată suflarea funcționărească de la parter și etaje emoționată și curioasă deopotrivă.*

La ora potrivită, după ce Iancu a dat svon prin emisari sunînd adunarea, și după ce subsemnatul a împrumutat o cravată de la Szasz Janos care, în calitate de secretar, putea veni și deschelat la cămașă, și după ce același Iancu, a făcut o ultimă inspecție pieptănîndu-se în toate oglinzile de pe hol să fie „spitz", ușa dinspre cabinet s-a deschis și Zaharia Stancu a apărut desiul de posomorit.

I s-a arătat drumul, s-a făcut un mic alai în spatele lui și el a intrat urmat de Iancu și de cîțiva administrativi *mai îndrăzneți și nespus de mîndri; a intrat, a făcut cîțiva pași și s-a oprit cu capul ridicat spre tavan. Pe mine nu mă interesa tavanul. Mă interesa figura* președintelui *și n-am uitat dar „nimica n-am văzut", numai mușchii maxilarelor umflîndu-se ușor.*

A stat așa într-un extaz enigmatic, cu toți cei din jur privind în sus de li se muiase jugulara, apoi s-a întors spre Iancu și l-a întrebat tărăgănat:

— Cît a costat chestia asta, Iancule, cît a costat?

Iancu a ridicat sprîncenele-i stufoase spre Mihăilescu (șeful administrativ) care a murmurat iute din buze ca un școlar șoptind la matematică.

Și Iancu a repetat cifra prinsă din zbor cu glas îndulcit și cu mirare îndulgentă. (Adică, numai atît?!?)

— Și dacă a costat atît, a zis președintele, *de ce nu i-ați și îmbrăcat în prețul ăsta? Cine-a mai văzut îngeri-îngerași cu sex? Cine?*

Abia atunci ridicat fulgerător capul observînd pentru prima oară că, într-adevăr, sus pe tavan se lăfăia un înger băiat, un înger fetiță, un înger băiat, un înger fetiță, cu toate însemnele îndubitabile menite a-i diferența fără falsă pudibonderie.

La întrebarea de mai sus n-a putut răspunde nimeni. Eram gata să înapoiez cravata sau s-o șterg cu ea cu tot, dar Iancu a mîrîit un Mihăilescule! și apoi un Micule! așa, din obișnuință, după care ne-a făcut semn să-l urmăm în biroul președintelui.

Intrarăm, ne foirăm, așteptarăm și spionarăm pe sub sprîncene.

Stancu avea un început de grimasă, ceva între zîmbet și înjurătură, se uita la pendula de pe perete ca și cum atunci ar fi văzut-o pentru prima dată și tăcea încît îmi auzii genunchiul scîrțîind de emoție.

Și Traian Iancu, nemaiputînd suporta silența ireverențioasă (din partea noastră), a întrebat bănuitenește:

— Cum v-a plăcut, tovarășe președinte?

Stancu s-a uitat întîi la mine, apoi la Mihăilescu străpungîndu-ne cu două lasere:

— E ca la tractir! În două zile să le ștergeți „pușteie" și să-i îmbrăcați, iar dumneata, domnule Micu, să-ți dai demisia și să te înscrii la Belle-Arte... Auzi, domnule, îngeri cu sex!

Mircea Micu

PABLO PICASSO

Ici, colo, cîte un rest de viață. O femeie mai pilpîie-n flăcări, o mamă-și strînge la piept copilul mort și aleargă nebună să-și găsească bărbatul, un taur se zbate în fiestă de sînge, un cal cu burta spartă și-a pierdut intestinele printre mormane de cadavre iar o pasăre cu aripa frîntă își curmă zborul pe o floare strivită.

Toată mizeria umană care ia **dejunul frugal** în penumbra albastră și se agață cu mîini lungi, osoase de marginile neputinței, implorînd un strop de ocrotire ca un **copil bolnav** de a cărui frunte **maternitatea** își lipește, învăluită de semne ridate, fața palidă cu ochii arși de insomnie, coboară pe pînze. **Orbul** își așterne **prinzul** pe cîmpul albastrului lunar din abisul izolării în care omul își trăiește decăderea, singurătatea, visînd la **femeia adormită** cu brațul îndoit sub cap, cu subțioara dezgolită, în somn adînc, obosit.

„Pablo Picasso deslușește imagini umane ce plutesc în azurul memoriei noastre. Sînt ceruri purtate de zboruri" (Apollinaire).

Într-o zi, ca o coloană de lumină încet albăstruie, o **fetiță cu coșulețul de flori** părăsește regatul albastru, lăsînd în urmă singurătatea, neputința, pustiul lunar și, ca o Scufiță Roșie din poveste, pornește printr-un peisaj fumuriu, poate gri-deschis și ajunge la colina cu umbre de toamnă unde **doi acrobați și un cîine** o conduc la familia saltimbancilor care imită dansuri nebune de arlechini triști în penumbra care se luminează tot mai mult, se colorează în roz, în mov, în galben șters pînă albește carnațiile, sentimentele, inviind naturile moarte, trăind prematur adolescența, istovind drăzostea femeilor goale, pentrau a se întîlni cu **băiatul care conduce un căluț** prin pășunea roză, la **adăpare**, unde se respiră bucuria păgînă de a trăi. Țăranii catalani încep să rîdă interior de sublim, de transpunerea, cu o grație antică, a **femeii din sat**, pe cînd își făcea **toaleta**, într-o **compoziție** ce pare model de Veneră iar **două nuduri ținîndu-se de mînă** o învață pe Gertrude noul său chip din care se privește cu ochi inegali.

Domnișoarele din Avignon alarmate, uluite de pierderea curbelor ce le conturau pulpele, și coapsele, și sînii își admiră reciproc corpul frînt de forme neclare, în planuri desenate în spațiu de culori diferite, planuri ce se ating, se împreună prin linii discrete, albe, negre ce le redau în final frumusețea stranie.

Nu știau, încă, domnișoarele din Avignon că, pictate, se înălțau pe o linie de hotar în timp.

Iar Pablo Picasso își lua zborul spre frontierele nemărginirii. Geometrii abisale adunate în infinituri mici, piramide de cristal, sparte, lipite de ceruri ghicite pe frînturi de nemurire, spirale dispărute în orizontul de frumusețe al stropilor de ploaie solară, toamne pătrate expuse enigmatic pe pereți de conștiință, nașterea exactă a maternității permanente deșteptînd amintirile împietrite, toate sugerate magic de Pablo Picasso în interioare, în multe interioare de oameni, de case, de cîmpii, de munți, de ceruri, l-au făcut atît de universal prin îndrăzneala neîndrăznită pînă la el și extravaganta ciobită a bucuriilor, a dorințelor, a emoțiilor, a pasiunilor, a dragostei și a urii, a vieții adunate pe paleta-i vrăjită, încît secolul nostru, descumpănit, s-a întrebat și încă se întreabă dacă este adevărat.

Și deodată încep să bată clopotele. Dar nu mai au timp. O noapte neagră s-a prăvălit peste lume. Moartea se bălăcea pe pămînt. Ici, colo, cîte un rest de viață. O femeie mai pilpiie-n flăcări, o mamă-și strînge la piept copilul mort și aleargă nebună să-și găsească bărbatul, un taur se zbate în fiestă de sînge, un cal cu burta spartă și-a pierdut intestinele printre mormane de cadavre iar o pasăre cu aripa frîntă își curmă zborul pe o floare strivită.

Nu mai scăpase nimic.

A dispărut o parte din lume.

Și încă ne întrebăm dacă este adevărat.

Guernica, sosită la Prado, este o mărturie veșnică.

Pablo Picasso este adevărat.

„El este mina lui dumnezeu ce face lumea din nou în fiecare zi" (Luis Rosales).

Dorel Filipescu

Cine?

Urmare din pag. 1

din cîte s-au făcut spre acest dulce și amar pămînt).

Cine-și simte cireșii adolescenței arzînd și trosnind în propriul sînge și umblă cu felinarul unei răni de amor după fata de 17 ani pe care a iubit-o pînă la halucinație, teroare și deznădejde, cine a căzut din frasin alergînd după veverițe, cine a prins noaptea în grădina lui îngeri la funat și s-a luat după ei cu puști de vînătoare a prietenului Sadoveanu. Cine l-a învățat pe Labiș pe de rost, cine plînge de bucurie ascultînd cîntecul naiului (atît de asemănător cu cel al privighetorii!). Cine a urmărit la TV spectacolul (prea mic, de altfel!) al lui Gheorghe Zamfir, este rugat să mă ierte că am îndrăznit să scriu aceste tremurate rînduri, înțelese de mine și de libelule ca un **„Omagiu genialului Gheorghe Zamfir"**.

Din țara cantoanelor

O PRIETENIE LITERARĂ

În optica noastră, a europenilor, Berna este capitala Elveției. Scrupuloși față de adevărul lor specific, bernezii se recunosc a fi locuitorii centrului politic al țării, așa cum Zürich este centrul financiar, Bâle al industriei chimice, Lausanne al justiției, Geneva al organismelor internaționale.

Fondat în anul 1191 de ducele Berchtold al V-lea, orașul Berna întruchipează de la bun început o idee, o idee arhitectonică, legată de facilitarea traficului de-a lungul și peste tumultuosul riu Aar, dar și, în paralel, o idee mai îndrăzneață pentru ceea ce va fi, mai încolo, legătura între cantoane, 22 la număr.

Încît cine străbate fermecătoarea așezare, trecînd peste zidul de la Untertor, se oprește la hanul „Zum Mühlenrad" și întîrzie privind Zytglogge, turnul incintei fortificate de acum cinci veacuri, va remarca amestecul de vechi și de nou. Vechiul, prezent mai pretutindeni într-o urbe cu aproape 800 ani vechime, noul la rîndu-i prezent în cartierul băncilor, al ambasadelor, în clădirea gării, a ansamblului de blocuri ce privește spre lanțul munților din vecinătate.

Faptul că aici funcționează președintele confederației, miniștrele în totalitate ar putea lăsa impresia că orașul își ajunge sieși. Nu este exact.

Cum Elveția este o țară cu multiple înfățișări, fiecare fidelă unor necesități locale, poate contrastante însă cu siguranță complementare și centrul ei era firesc să asimileze aceste contraste, aceste multiplicări ale caracterului național. În mod curent la Berna s-au interferat caracterul alemanic și cel romand, goticul venit din nord și clasicul inspirat din vest. Ceea ce nu înseamnă că orașul este german sau francez. Fizionomia lui, primind întîpăririle poziției geografice, a semănat cu o cîtadelă și a devenit, în chip natural, o splendidă sinteză de civilizații în care a fuzionat aportul colinelor de la Gurten și al Alpilor, cultura medievală și trepidația modernă.

Plimbîndu-mă într-o dimineață de toamnă prin Kramgasse m-a amuzat să descopăr că firmele magazinelor anunță o largă paletă de mijloace publicitare. Și mi-am spus că o întreagă stare de spirit, o întreagă sensibilitate iese în evidență aici, învederînd vocația elvețienilor, a locuitorilor Bernei de a se exprima. În albia normală în care curge riul capitalei, Aar-ul, se regăsesc în sensul deplin și obișnuit al cuvîntului vitalismul și pitorescul cuceritor, un fel de sobrietate care pare reversul muzicalității.

Însă ca să respectăm impresia culeasă la fața locului orașul merge în pasul lui armonios, se mișcă plastic, cu sonorități scăzute, semn al discreției, al elegantei și, neapărat, al fervorii sănătoase.

Nu m-a mirat să aflu dintr-o scrisoare pe care Lucian Blaga o adresa lui Ion Breazu, pe vremea cînd a funcționat aici ca atașat de presă la Legația României, că Berna înseamnă pentru el, cum o spunea el însuși, „o maternitate spirituală". Și îmi revine ca o plăcută îndatorire acum cînd evoc, într-o formă superioară și pură, pretuirea unei mari conștiințe literare românești pentru Berna, să citez cîteva mărturii elocvente.

Să ne plasăm în contextul epocii, spre a ne face mai bine înțeleși. Într-o epistolă din Viena, datată 19 decembrie 1936, către același Ion Breazu, Lucian Blaga notează într-un P.S.: „Aici reîncep sîcanele. Probabil voi fi totuși transferat sau rechemat". Peste cîtva timp, mai exact la 17 februarie 1937, aceluiași corespondent L. Blaga îi mărturisea: „Scumpe Breazu, suntem șosiți la Berna de-o săptămînă. Trecuți peste mutare sunt mai mulțumit decît puteam să fiu la Viena".

Că lucrurile s-au îndreptat sau că Blaga a găsit climatul de care avea nevoie o dovedesc rîndurile ce urmează extrase din scrisoarea datată 26 februarie 1937: „Berna este foarte plăcută și am mare spor cu **Geneza metaforei și sensul culturii**".

Cum știm tot anul 1937 Lucian Blaga rămîne la Berna. În 26 aprilie 1937 povestește: „Zilele acestea a murit prietenul Hugo Marti. A fost o nespusă tragedie și a murit cum n-am văzut al doilea. Era la Davos, și ultimele lui cuvinte către sotia sa au fost: salutări lui Blaga".

Este momentul să deschid o paranteză. Evoc aici o legătură de fidelitate literară dar gîndesc că evoc și unul din motivele de apropiere spirituală între cele două popoare ale noastre. Și iată de ce: datorită lui Hugo Marti, scriitor elvețian de limbă germană, redactor la publicația **Der Bund**, apare în suplimentul ei literar **Der kleine Bund**, la 12 mai 1929, un număr special dedicat literaturii române contemporane. Hugo Marti venise în România în 1926 și 1928 la invitația lui Oskar Walter Cizek. A scris despre noi **Rumänisches Intermezzo** (tradus mai încolo de L. Blaga sub titlul **Intermezzo românesc**). În 1928 Marti redactează și imprimă **Rumänische Mädchen**, recenzată de Blaga în revista clujeană **Gîndirea**, nr. 12, dec. 1928, p. 514—515. La rîndul lui, Hugo Marti (conform scrisorii lui Blaga din 28 oct. 1928) a conferențiat la Berna despre piesa **Meșterul Manole** în calitatea acestuia de președinte al Pen-Clubului (conform **Tribuna**, nr. 19, 13 mai 1965, p. 5).

Și ca să închei acest simbolic periplu literar româno-elvețian, să-l citez din nou pe Blaga care relata unui prieten tot pe cale epistolară la finele anului 1937: „La Berna este frumos și mă reculeg după multe osteneli".

Dacă dragostea zămislește frumuseți atunci este firesc să vedem cum la Berna decorul naturii și geniul oamenilor se întîlnesc de trăsăturile cerului înalt, ale aerului pur, de lumină și generos echilibru.

Henri Zalis

În jurul biografiei intelectuale

Urmare din pag. 1

pentru termenii tehnici ce-i lipseau în limba română" —, cu toate acestea nu dă înapoi, își continuă drumul, chinuindu-se dar și cuprins treptat de un fel de jubilare interioară pe care o cunosc cei ce se „inițiază", biruind încercările prevăzute în „ritualul magic". Fiindcă, spre deosebire de alte traduceri, tălmăcirea operei — destul de complicate — a lui Rotscher, are, într-o mare măsură, un caracter inițiatic, de revelare treptată a lumii unor adevăruri, simțite intuitiv dar abia acum înțelese în totalitatea lor. Așa ne explicăm și faptul că, fată de autorul tratatului, tînărul Eminescu manifestă un interes care nu știm dacă îmbrăca însăși forma raporturilor dintre un învățăcel și un dascăl, dar, oricum, depășea latura formal-profesională, de vreme ce a avut grijă să decupeze și să insereze între manuscrisele sale necrologul apărut în presă la moartea cunoscutului estetician și critic dramatic.

Inițierea de care am vorbit privește nu numai „reprezentarea dramatică", fiindcă Rötscher, ca demn discipol al lui Hegel, știe să lege problemele scenei de evoluția literaturii dramatice din antichitate pînă în timpurile moderne, cu accent special pe modelul shakespearian, și de la procesele vietii teatrale să ajungă la principiile generale estetice și filozofice, preocupat tot timpul să pună în evidență „centrul spiritual" al artei, sau, altfel spus, formele pe care le îmbracă în acest domeniu „spiritual" istoriei.

O vastitate a orizontului care nu se poate afirma că nu ar fi corespuns apetențelor intelectuale ale tînărului Eminescu. Dovadă însemnările marginale. Într-un loc își pune întrebarea (puțin candidă): **„Wast ist spiritul abstract?"** Altădată, pornind de la constatarea existenței unor prejudecăți care devin „idei" ale unor epoci, formulează dialectica negației spiritului unui secol de către spiritualitatea altui secol: **„Ea (ideea n.n.) trebuie înlocuită cu alta tocmai așa cum spiritul unui secol neagă pe acel al celuilalt secol, o negațiunea diametrală a spiritului unui alt secol"**. O încercare evidentă (deși încă destul de stîngace) de a exersa în maniera gîndirii hegeliene. Dealtminteri, după ce alte note ating incidental ideea de bază din **Filozofia istoriei** — geniul național constituie principiul activ al dezvoltării istoriei — va înscrie, către sfîrșit, acest scurt comentariu care cată să muleze raționamentele hegeliene pe osatura gîndirii proprii: **„E condițiunea absolută a unei istorii naționale ca să ție cont de mișcările sufletești a unei națiuni, de toată suma impresiunilor pe care le produc impresiurări și întîmplări în sufletul ei. Firul cel roșu, antiteza împrejurărilor din afară e individualitatea caracteristică și internă a poporului însuși — acesta trebuie să fie călăuza în labirintul istoriei numai că individualitatea aceasta trebuie înțeleasă și trebuie înțeles totodată că toate combinările sale cu întîmplările timpului sînt organice și conforme cu individualitatea însăși. O receptiune fără ca partea caracteristică a faptelor să fie individualitatea națională nici nu se poate cugeta măcar."**

Fraze care ne trimit direct la **Scrisoare către Domnul Brătianu** — unde putem regăsi expresii întregi —, dovedindu-se că respectiva intervenție publicistică, din epoca vieneză, nu are un caracter accidental, cum s-a crezut, și că, în general, se cere a fi reconsiderat, cu hotărîre, punctul de vedere care neagă că în constituirea Weltanschauung-ului poetului filozofia hegeliană ar fi avut vreun rol.

Cum e ușor de înțeles, Eminescu, se va instrui, cu aceeași aviditate, și în aspectele care țin de subtilitatea reprezentării pe scene a pieselor de teatru. Și-o face în același mod ostentativ școlăresc, luîndu-și note, auto-întrebîndu-se: **„Noțiunea, Ce-i pronunția?"** Sau **„Ce e cantitate silabică?"** Altădată își explica sieși: **„Va să zică sunetul are corp care poate fi urît sau frumos, timbrul? Sufletul acestui corp, expresiunea dar?"** Anumite însemnări pot să pară — și chiar sînt — stîngace, ele sînt făcute însă pentru uzul propriu — nu se adresează unui ochi străin —, de aceea nu se sfiește să-și mărturisească neștiința, nu ce trebuie să afle și să clarifice: nicăieri, ca în aceste notații la traducerea lui Rötscher, Eminescu nu ni se va înfățișa cu reacții atît de nude, de o sinceritate dezarmantă a auto-dezvăluirii. Șirul notelor personale, în înlănțuirea lor dialectică, face să ni se pună sub ochi însuși procesul formării sale intelectuale, într-un moment cînd, pentru a ne exprima astfel, Eminescu nu devenise încă Eminescu, dar tindea spre asta cu toată energia lui spirituală. Și dacă la început noțiunile filozofice nebuloase sau cele de specialitate teatrală mai subtile sînt puțin simplificate pentru a putea fi mai ușor asimilate — urmărindu-se însă, cu încăpățînare, pînă la capăt, volutele gîndirii teoretice —, treptat, meditațiile proprii iau o altă turnură, judecățile sînt exprimate mai din afară, mai de „sus" și chiar cu un ochi critic, cum se dovedește această remarcă, prin care fostul învățăcel, instruit de-acum în capitolele esențiale ale filozofiei, discută de la același nivel cu dascălul: **„Cred că deosebirile lui Kant și Schopenhauer între caracterul inteligibil (liber) și cel empiric (determinat) este mai clară și mai folositoare pentru această parte decît distingerea antică".**

1) D. Caracostea: „Studii eminesciene", Ed. „Minerva", 1975, p. 255.

m a p a m o n d

CULTURA ROMÂNEASCĂ ÎN LUME

„RĂSCOALA LUI HOREA" într-o lectură antropologică

Monografia lui David Prodan, Răscoala lui Horea, 1979, despre care revista noastră s-a exprimat la vreme prin avertizatul comentariu al lui Șerban Papacostea, este o lucrare științifică de mare anvergură, care a stîrnit interesul specialiștilor preocupați de istoria și realitățile românești. Publicăm mai jos comentariul acestei lucrări a școlii istoriografice românești publicat în revista SLAVIC REVIEW, 1981, sub semnătura Katherine Verdery. Autoarea studiului este antropolog de formație, face parte din grupul de antropologi de orientare marxistă din S.U.A., și ține cursuri la Universitatea Johns Hopkins, Katerine Verdery care a făcut studii asupra istoriei românilor sub îndrumarea lui K. Hitchins, știe românește și este colaboratoare la periodicul american de Studii românești. Katherine Verdery a făcut cercetări antropologice de teren la Binținți în Transilvania în vederea unei monografii antropologice asupra Bințiților lui Aurel Vlaicu, carte care se află în curs de apariție. Comentariul la cartea lui David Prodan, Răscoala lui Horea dovedește o remarcabilă familiarizare cu problemele pe care această carte le ridică.

La 2 noiembrie 1784 un mare număr de iobagi din Carpații apuseni ai Transilvaniei s-au năpustit asupra stăpînilor lor feudali într-o dezlănțuire a distrugerii și morții care a devenit cunoscută drept răscoala lui Horea, după numele instigatorului ei. În mod formal, răscoala a fost înăbușită la 27 decembrie, odată cu prinderea și executarea lui Horea, însă agitația care o declanșase nu s-a epuizat încă multă vreme. În cursul răzmeriței au pierit circa o mie de oameni, dintre care o sută cincizeci au fost nobili uciși de răsculați. La răscoală au participat peste douăzeci de mii de țărani. Au suferit distrugeri, de multe ori totale, circa o mie de moșii ale nobililor. Daunele cauzate numai într-un singur județ au fost apreciate la peste 770 000 de florini (în acea vreme o pereche de boi de jug costau între 20 și 30 de florini). În momentul de vîrf al succesului, răsculații dețineau controlul pe o suprafață de cîteva mii de kilometri pătrați în Principatul Transilvaniei. Răscoala a avut o mare însemnătate în interiorul Transilvaniei, marcînd o schimbare irevocabilă în raporturile dintre asupriți și asupritori. Aceasta este, cel puțin, una dintre afirmațiile susținute de această carte cu totul remarcabilă.

Pentru oricine și-a dorit să cunoască cum ar fi să trăiești o răscoală țărănească, să o observi prin ochii numeroșilor participanți, fără a-ți expune viața pericolelor pe care le implică, și pentru care un film nu ar fi satisfăcător din cauza absenței notelor marginale, eminentul istoric român din Transilvania a oferit acum această posibilitate. Lucrarea este elaborată cu o extraordinară măiestrie, construită cu bogăția de date a celor mai bune scrieri istorice *). Descrierea dublează ritmul evenimentelor : loviturile de trăznet sînt urmate de deliberări chinuitor de îndelungate, aminări și înfruntări de păreri, căci au trecut zece zile pînă cînd vestea izbucnirii răscoalei a ajuns la urechile împăratului și alte zece zile pînă cînd răspunsul său a ajuns la destinație. Prin stilul său, autorul surprinde diferențele calitative dintre cele două izbucniri majore ale răscoalei, prima relatată într-o manieră copleșitor de directă și concentrată care ia cititorul prin surprindere, iar cea de-a doua mai fragmentată și mai puțin viscerală. Profesorul Prodan accentuează sentimentul de participare al cititorului, dînd posibilitatea diferiților protagoniști și să vorbească cu propriul lor glas, citînd și parafrazînd pe larg din corespondența, rapoartele, declarațiile și jalbele lor. Efectul cumulativ al acestui procedeu este să ai simțămîntul de a fi membru al unui juriu și, cu toate că Prodan nu lasă loc de îndoială în ceea ce privește pledoaria sa, cazul este prezentat cu conștiincioasă minuțiozitate și obiectivitate în vederea deliberărilor juriului. Un al doilea — și foarte diferit — rezultat al acestei abordări este faptul că această carte devine nu o sursă secundară, ci una primară. Autorul sintetizează diversitatea scrierilor sale anterioare, oferindu-ne nu numai adîncimea analizei din magistrala sa lucrare **Supplex Libellus Valachorum**, ci și larga cuprindere a detaliului documentar dovedită pe deplin în colecțiile sale de urbarii din zona Făgărașului **(Urbariile Țării Făgărașului).**

Structura cărții este de o măiestrie inimaginabilă. În timp ce **Supplex**... o carte bine construită, era clădită din blocuri masive, **Răscoala lui Horea** este lucrată cu migala unui mozaic. În cazul lui Prodan, atenția acordată construcției este pe deplin justificată, căci structura devine argument, chiar mai mult decît în **Supplex**... Dacă am considera „Un cuvînt de încheiere" drept un summum al realizării sale, s-ar putea să rămînem oarecum nesatisfăcuți. Însă această carte atacă ignoranța cititorului prin afirmații indirecte cel puțin în aceeași măsură ca și prin cele explicite. El ne seduce pînă la acceptarea categoriilor pe care le consideră semnificative prin repetarea lor subtilă, insistentă. În lumea acestei răscoale sînt mulți actori : iobagi ai coroanei, șerbi ai nobililor, armata, comisia lui Jankovici, împăratul, consilierii acestuia (poate insuficient prezentați, dar în cazul lui Iosif II poate că nu), nobilimea, guvernul civil al Transilvaniei și administrația județelor (prezentînd fiecare o configurație ușor diferită de interese). Obiectivul lui Prodan este de a ne înfățișa modul în care percepea fiecare dintre aceste grupuri situația în care se află și modul în care au acționat în lumina acestei reprezentări. Astfel, cartea conține o permanentă repetare a diferitelor voci și puncte de vedere subiective, alăturate în cadrul categoriilor obiective ale organizării sociale care constituie pentru Prodan mediul în care se conturează aceste puncte de vedere subiective.

Glasurile care se aud cel mai tare sînt cele ale țăranilor, ale nobilimii și ale diferitelor organe ale statului habsburgic.

Prodan își prezintă explicit argumentele în legătură cu aceasta în două fraze modeste, ascunse în capitolul 1: „Două puteri, din două laturi, îl apasă pe supus, cea a stăpînului și cea a statului, concurente în tendințe, de conivență faptic. Pe care din două o socotește mai apăsătoare, spre care își va îndrepta mai mult mînia, la care va căuta de preferință sprijin împotriva celeilalte, va spune-o el însuși" (vol. I, pag. 46). După parcurgerea a două treimi pînă la trei sferturi din carte, Prodan îi juxtapune pe iobagi și pe nobili în două perechi de capitole (adăugînd a doua oară și statul), spunînd : „Două mentalități diametral opuse stau față în față și se înfruntă cu neînduplecată dușmănie" (vol. II, pag. 303) Cele două mentalități sînt, după părerea autorului, cea a forțelor progresiste orientate spre schimbare și cea a forțelor conservatoare orientate spre menținerea ordinii tradiționale. Simbolurile lor sînt sudoarea și sîngele : sudoarea frunții țăranului și sîngele vărsat de spada nobilului.

A reduce argumentarea la simpla invocare a luptei de clasă ar însemna, însă, să comitem o nedreptate față de Prodan, căci părerile sale sînt infinit mai nuanțate ; tocmai acesta este mesajul ascuns în structura cărții. Lupta de clasă este fundamentală, după cum sînt și reprezentările — cele două mentalități — care se înfruntă. Dar ceea ce creează condițiile pentru această luptă este centralizarea treptată a statului, ale cărui numeroase componente se află în raporturi complexe atît unele cu altele cît și cu diferitele combinații de alți „actori". Fără permanenta încălcare de către „luminatul despot" a domeniului consacrat al nobilimii, fără simpatia tacită a monarhului și a armatei față de cauza răsculaților, fără pretențiile reciproc escaladate ale statului și nobilimii de a obține venituri tot mai mari, fără separarea instituțională voită între autoritățile civile și cele militare, fără comportamentul egoist al adunărilor de județ și fără constatarea intereselor complementare dar deosebite ale celor două categorii de iobagi, această răscoală nu ar fi îmbrăcat forma cunoscută. Este o reală plăcere pentru cititor de a vedea cum se țes complexitățile acestor relații în jurul principalilor protagoniști, transformîndu-se într-o inevitabilă rețea de determinări cauzale. Cînd vi s-a mai întîmplat ca, la lectura unei cărți științifice, să vă crească pulsul ?

Dacă semnul unei cărți bune este de a trezi noi întrebări în mintea cititorului, care sînt atunci întrebările pe care le provoacă această carte ? Prima — și deosebit de interesantă pentru o lucrare de asemenea factură — este aceea că Prodan nu are aproape nimic de spus despre rolul jucat în determinarea răscoalei de dezvoltarea capitalismului : din 1 313 pagini, el consacră o singură pagină transformărilor survenite în economia moșierească. În măsura în care o problemă centrală a analizei efectuate de științele sociale asupra răscoalelor țărănești a fost cea dacă principalele lor cauze rezidă în aspectele structurii de clasă sau în penetrația economiei capitaliste (cei mai capabili purtători de cuvînt tind să încline în favoarea celei de-a doua ipoteze), această chestiune își are importanța ei. Care este poziția lui Prodan ? El pare a considera, deși nu o exprimă direct, că transformarea capitalistă nu era încă în curs în Transilvania, deși „criza" feudalismului începea să se manifeste tot mai puternic. (...) Faptul că în aceste condiții Prodan dă prioritate luptei de clasă este, deci, nu numai previzibil ci și rezonabil, deși nu mai puțin discutabil.

În măsura în care Prodan se preocupă de „modernizare" drept cauză a revoltei, este vorba mai mult de modernizarea structurii de stat decît de a economiei. Aici aș avansa o ipoteză pe care el s-ar putea să nu o împărtășească : ținînd seama de entitatea pe care o reprezenta monarhia habsburgică, în cadrul economiei mondiale a epocii— un „imperiu semiperiferic" față de „nucleul" vest-european, pentru a folosi terminologia lui Immanuel Wallenstein — tocmai în modernizarea aparatului politic, mai mult decît în modernizarea economiei (deși cele două aspecte sînt, desigur, inseparabil legate), trebuie căutate cauzele primare ale tulburărilor. Luptînd pentru a-și menține poziția în rîndul statelor competitoare a căror capacitate de a realiza venituri atinsese eficiență superioară, monarhia habsburgică era un imperiu multinațional în care însuși obiectul de dispută între o sumedenie de actori reprezentînd o mare diversitate de interese era tocmai acela de a stabili ce anume condiții să se stabilească pentru transformări economice. Dacă în Europa occidentală capitalismul și statul centralizat s-au dezvoltat mai mult sau mai puțin în tandem, acest lucru nu este adevărat în zonele mai răsăritene, unde centralizarea a avut loc înainte.

O a doua problemă pe care o ridică această carte a lui Prodan este măsura în care țărănimea s-a ridicat ca o categorie socială nediferențiată. Deși autorul face aluzii la faptul că principalii capi ai răscoalei proveneau din rîndul iobagilor celor mai săraci, el tratează în general țărănimea ca o categorie solidară, afirmație pe care aș pune-o la îndoială. În cîteva locuri el furnizează indicii în sensul că ar fi avut loc lupte interne, dar probabil că documentele nu ne permit să aflăm care dintre iobagi s-au dedat în principal la jafuri (mulți țărani au rămas la casele lor). Asemenea informații ne-ar fi oferit un tablou chiar și mai rafinat al caracterului relațiilor atît dintre moșieri și supușii lor, cît și în interiorul țărănimii, ca grup neomogen. Așa ne rămîne o imagine imperfect focalizată. (...) Această lucrare nu este numai un strălucit exemplu de abordare științifică impecabilă și profundă, ci și de curaj. Ea servește cunoașterii prin prisma ambelor „mentalități" — ale lumilor de gîndire socialistă și nesocialistă — ale căror conflicte actuale creează uneori obstacole serioase în calea comunicării între oamenii de știință. **Răscoala lui Horea** se recomandă tuturor, cu excepția, poate, a acelora cărora le plac istoria curățică și categoriile simplute.

Katherine Verdery
Universitatea Johns Hopkins

*) „Răscoala lui Horea", 2 vol., de David Prodan, București, Editura științifică și enciclopedică, 1979, vol. I: 602 pag.; vol. II: 766 pag.

DIN LIRICA TURCĂ

FAZIL HÜSNÜ DAGLARCA
Întrebarea copilului

Mamă,
Mustafa Kemal e cel care
În această zi de sărbătoare
Mă trezește devreme ?

Îmi mîngîie ochii cu străluciri,
Îmi răcorește fața cu apă,
Îmi poartă picioarele pe drum,
Îmi prinde în mînă creionul,
Îmi așează pe bancă o floare,
Îmi sădește în suflet frăția.

Mamă,
E Mustafa Kemal ?
Cînd tu îmi spui
Știu că nu mă minți...

SABAHATTIN KUDRET AKSAL
Încep o poezie...

Cu creionu-n mînă
încep o poezie
Nu doresc să fie
o vagă nostalgie.
Mi-este de-ajuns
drumul încercat
Plin de negre versuri
ce le-am presărat.
Nici chip iubit
nici vreun dor cumplit
Nu mai vreau să cînt
nici ploaie, nici vînt.
Să fie-un poem
să răsune demn
Vrerea poporului
seninul patriei
Să fie un poem...

TAHSIN YIGIT
Un piept peste o apă...

Fără ca apa să știe
Podul e îndrăgostit de ea.
Vremelnic îl mîngîie apa
Ce curge agale, iarna, vara
Ziua, noaptea.
Iar podul știe că unda
Nu se va mai întoarce.
Deși e legat de iubire
Cu ambele brațe.
Nu plînge, nu se revoltă,
O protejează cu pieptul său de piatră.

HAMIT MACIT SELEKLER
Ceaiul

Capătă forma în samovar
Un secret transparent, rubin
În ceștile de porțelan
Culoare și parfum fin.

Gene înlăcrimate
Ochi negri ce grăiesc
O taină perpetuă plămădesc
Suflete curate.

Perdeaua brodată
Coboară lin
Se înnoadă în odaie
Un suspin.

În românește de
Erem Melike Roman

TITULESCU ȘI CONȘTIINȚA EUROPEI (IV)

O adresă întîmplătoare?

văzut de Ioan Grigorescu

La Paris, nu departe de Cartierul Latin, pe o casă din rue Madame, situată între strada Vaugirard și bulevardul Montparnasse, există o placă de marmoră ce amintește trecătorilor că acolo a trăit pînă la sfîrșitul secolului trecut marele om politic și istoric francez Jean Jaurès, unul dintre fondatorii partidului socialist francez și al ziarului „l'Humanite", tribun al păcii, orator strălucit, asasinat în ajunul izbucnirii primului război mondial. Ei bine, chiar în apartamentul de sub cel locuit în acea casă de Jaurès, și-a petrecut anii de studenție la Paris, Nicolae Titulescu. Erau anii începutului de veac, cînd la Sorbona se întîlneau în aceeași universitate Titulescu, I. G. Duca, Dimitrie Drăghicescu și alți studenți români, bulgari, sîrbi, greci, turci, cehi și slovaci care, laolaltă, au constituit asociația studențească „Union des Pays danubiens", pe baza unui statut întocmit de cel ce, 30 de ani mai tîrziu, avea să fie unul dintre inițiatorii și fondatorii Înțelegerii balcanice și ai Micii Antante.

Să fi fost casa aceea din rue Madame între zidurile căreia vibra în acea epocă ecoul vocii lui Jaurès un argument al predestinării, un stimul al vocației viitorului tribun, ce avea să se înscrie în conștiința Europei drept una dintre cele mai marcante personalități din perioada interbelică? Titulescu avea 32 de ani cînd, într-un atentat politic, murea asasinat în vîrstă de 55 de ani, Jean Jaurès. Pe atunci, fostul locatar din rue Madame, care își luase doctoratul la Sorbona, era profesor de drept la universitatea din București. El însuși trecuse deja de jumătatea vieții, deoarece n-avea să trăiască decît 4 ani mai mult decît trăise Jaurès...

Paralela dintre cei doi mari tribuni europeni, unul francez, celălalt român, nu este sugerată decît de împlinirea ca amîndoi să fi locuit un timp în aceeași casă. Spre deosebire de Jaurès, Titulescu n-a fondat partide politice, ba mai mult, el nu a făcut parte din nici un partid — lucru nedumeritor, chiar paradoxal pentru cei ce îi studiază cariera, dat fiind faptul că, pe atunci, ca și astăzi, este aproape imposibil să devii cu adevărat „cineva" pe arena internațională, fără să ai în spate un puternic partid, fără sprijinul potentaților politici și fără a face jocul vreunei mari puteri. Titulescu refuza însă net să se situeze la remorca vreunuia din partidele ce se succedau la putere, el nu vroia să reprezinte altceva decît țara, patria lui, România, spiritul de pace și înțelegere între popoare ce se degaja din întreaga înțelepciune și experiență multiseculară a celor din mijlocul cărora se trăgea. Mai mult, alături de cele mai strălucite conștiințe ale epocii sale, el respingea hegemonismul de orice natură, luptînd cu ardoare pentru drepturile țărilor mici și mijlocii și pentru evidențierea rolului ce le revenea de drept acestora pe arena internațională. El clama cu vehemență : „Înlăuntrul oraganizației actuale a comunității internaționale nu este loc pentru un suprastat. Acesta este înlocuit printr-o asociație liberă a unor state libere, cu obligațiunea de a se supune legilor făcute de ele, în virtutea propriilor lor suveranități... Consecvent cu aceasta, dreptul internațional apare astăzi nu ca un drept de **subordonare** (subl. N. T.), ci ca unul de **coordonare**, iar poziția fiecărui stat față cu celelalte state, nu apare ca dependentă, ci ca independentă".

...Dar sîntem în rue Madame din Paris, nu departe de Saint Germain de Pres, în fața casei locuită cîndva de doi dintre cei mai străluciți oratori pacifiști, născuți de Europa. Ceea ce îl aseamănă este ardoarea pledoariilor lor patriotico-boinice, într-un timp distanțat prin două decenii, la începutul și la sfîrșitul cărora se stingea un prim război mondial, pentru a-și aprinde vîlvătaia, luînd proporții planetare, un altul, și mai cumplit. Mai exact, 23 de ani, din 1918 pînă în 1941. Distanță egală în timp între anul nașterii lui Jaurès, 1859, și cel al lui Titulescu, 1882.

Paris, rue Madame, o casă în care ecourile a două voci s-au stins de mult. Vine însă un timp cînd avem nevoie de vocile uitate. Cînd le simțim imperios lipsa și cînd ne întrebăm ce cuvinte ar fi rostit ele astăzi, cînd le evocăm trecerea prin viață. Memoria lui Titulescu este încărcată de reproșuri. Pe nedrept uitat, ba mai mult, într-o perioadă cînd forța de penetrație a cuvîntului său se resimțea mai acut, cu numele repudiat la malefica inspirație tocmai a acelora pe care cu atîta ardoare îi sprijinise pe arena internațională, statura lui revine în actualitate. Astăzi facem apel la om și la operă dintr-o necesară și obiectivă nevoie de restituire, simțind similitudinea paroxistică dintre evenimentele pe care el le-a trăit și cele trăite de noi acum. Cîțiva dintre cei ce l-au cunoscut îndeaproape și-au dat obolul în creionarea personalității lui. Printre aceștia, marele filolog și lingvist român Sextil Pușcariu, ale cărui neașteptat de plastice descrieri a atmosferei, a peisajului uman și cultural de la Liga Națiunilor din anii 1922—1924, le aflu din scrisorile lui intime adresate soției sale, Leonora, epistole expediate aproape zilnic de la Geneva, timp de trei sesiuni. „Sextilă", cum îi zicea Titulescu, pentru a-i pune numele în rimă cu cel al lui Vintilă Brătianu, își compunea scrisorile chiar în timpul dezbaterilor, atunci cînd oratorii vorbeau în engleză, și el, necunoscător al acestei limbi, se afla în așteptarea traducerilor franceze. Găsesc la el portrete surprinzător de colorate, cum este cel al „domnișoarei" Elena Văcărescu, supranumită de Geneviève Tabouis prin anii treizeci „bunica Națiunilor Unite", sau cel al lui Titulescu : „E un om înalt, însă cu o față de chinez și de birjar rus în același timp ; spin și cu ochii ca migdale. Îndată ce-l cunoști însă devine un om foarte simpatic. Titulescu e un om foarte de seamă și un **causeur** admirabil. Îi place puțin să vorbească despre sine, dar o face într-un fel simpatic și îl asculți bucuros. Se bucură aici de mari simpatii și ca ministru la Londra are conexiuni foarte prețioase". Necrutător portretul lui Constantin Dissescu, pe atunci șeful delegației române la Liga Națiunilor, pe care Pușcariu îl descrie ca pe un gurmand insensibil la cultură, obtuz și obez : „Cît de necrescuți sînt unii oameni la noi — reflectează el cu amărăciune —, care trec drept elita societății, foști miniștri, profesori universitari, autori vestiți de cărți etc. ...".

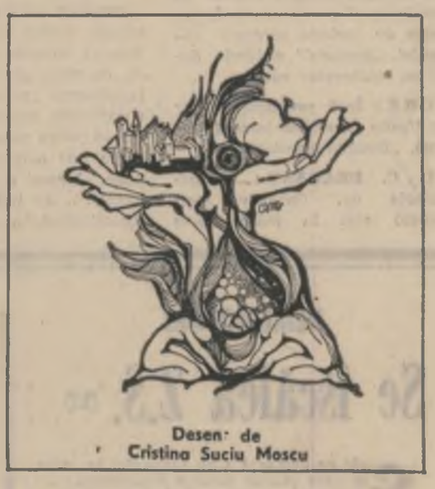

Desen de Cristina Suciu Moscu

S-au păstrat filme ce ni-l înfățișează pe Titulescu, pelicule ale căror fotograme fac parte din zestrea de conștiință a Europei. Aș îndrăzni să sper că s-a păstrat undeva și discul de gramofon înregistrat de el la București și care purta titlul „Idealul creator", titlu personificat de însuși Titulescu în „idealistul realizator" — cum îl vedea prietenul său și colegul de studii Dimitrie Drăghicescu : „Magicianul ce era Titulescu a dat o nouă viață miezului de idei care ne deveniseră comun. Idealul este o realitate **în devenire** (subl. D. D.), dar el nu devine realitate decît în măsura în care se bazează pe realități. Titulescu a fost el însuși cea mai reușită exemplificare și concretizare a acestei abstracte definiții a idealului. El a fost un idealist care a realizat, pentru că a fost, în același timp, tot atît de realist cît era și idealist...".

...În casa din rue Madame, cînd rămînea singur, studentul Titulescu își improviza din scaune un „auditoriu" în fața căruia își exersa arta elocinței. Nu știa că, demult, înaintea lui, în apartamentul de deasupra camerei sale, același lucru îl făcuse și Jean Jaurès...

REVISTA STRĂINĂ

● **SCRIITORULUI** George Tabori, care trece la ora actuală și drept unul dintre cei mai interesanți regizori din R.F. a Germaniei, i s-a decernat Marele premiu al Berlinului occidental, 1981. Dramatizarea lucrării lui Kafka, „Der Hungerkünstler" (Acrobatul foamei) și scenariul „Sigmunds Freude" (Bucuria lui Sigmund") în original, un intraductibil joc de cuvinte cu numele lui Sigmund Freud) bazat pe anamnezele unor pacienți, au suscitat un viu ecou. Premiul vine să răsplătească activitatea desfășurată de Tabori în domeniul scenariului radiofonic („Om alb și față roșie", „Ora 25", „Mutter Courage").

● **ÎN UNIUNEA SOVIETICĂ** se proiectează editarea operelor complete ale lui Maxim Gorki. Această ediție academică ar urma să aibă nu mai puțin de 73 de volume. (Cea mai mare ediție Gorki pînă acum ajunsese la 30 de volume). Colegiul redacțional, condus de scriitorul Leonid Leonov, pregătește pentru tipar nu numai lucrările finite ci, bineînțeles, și ciornele, variantele, materialul documentar adunat de Gorki pentru scrierile sale. De o mare valoare documentară vor fi cele 11 volume de ciorne. Contractul pentru ediția academică va fi semnat doar după ce se vor încheia pregătirile pentru primele zece volume.

● **„EFFENDI"** este numele unei noi reviste ilustrate apărută recent în regiunea autonomă Xinglang (R.P. Chineză). „Effendi", — care poartă numele unui personaj legendar — este o revistă de umor. În primul său număr, revista ilustrează cu desene și benzi desenate povestiri populare, proverbe și dictonuri din bogatul folclor al regiunii Xinglang. Revista este publicată în limbile uygur și han.

● **„TUTANKAMON NE-A PĂRĂSIT"** își intitulează ziarul Stuttgarter Zeitung cronica la expoziția itinerantă a celor mai valoroase obiecte găsite la mormîntul faraonului. În cursul turneului său în cinci orașe germane (Berlin, Köln, München, Hanovra și Hamburg) expoziția Tutankamon (asigurată pentru fabuloasa sumă de 50 000 000 de mărci) a fost vizitată de 3 645 000 de oameni. Ultima escală a expoziției, înainte de plecarea spre Cairo, a fost Muzeul de arte decorative din Hamburg, unde au venit să vadă comoara lui Tutankamon peste 620 000 de vizitatori.

● **ÎN GEOGRAFIA** pariziană a secolului XIX, palatele din Plaine Monceau erau privilegiul marilor oameni de afaceri. Una din clădirile acestui cartier — Muzeul Nissim de Camondo, neschimbat din secolul al XVIII-lea încoace —, a fost aleasă pentru a găzdui o serie de expoziții consacrate evoluției modei de la începutul veacului trecut pînă în pragul primului război mondial. Organizatorii își propun ca aceste expoziții să depășească interesul limitat la croieli', și să prezinte moda ca fenomen istoric, social și economic. Ei încearcă să surprindă și evoluția gustului, a mentalității, a comportamentului oamenilor. Costumele se vor găsi deci de fiecare dată într-o lumină particulară, însoțite de mobilier, accesorii vestimentare și chiar parfumuri de epocă.

● **PREMIUL „ORFEU"** al Festivalului internațional de muzică contemporană organizat în Polonia, a fost decernat anul acesta sopranei sovietice Galina Pisarenko și pianistului Sviatoslav Richter. Premiul „Orfeu" este oferit de organizatori pentru interpretare, celor care și-au înscris în repertoriu lucrări ale compozitorilor polonezi. Cei doi artiști sovietici au prezentat la Festivalul de muzică contemporană de la Varșovia lucrarea lui Karol Szimanowski „Cîntecele muezinului nebun", pe versurile cunoscutului poet Jaroslav Ivaszkiewicz. Așa cum scrie presa poloneză, în acest recital de mare virtuozitate, vocea și pianul s-au contopit într-un extraordinar duet vocal-pianistic.

SPORT

Inter — Dinamo 1-1

Echipa aia gîndită de Ștefan Covaci și Valentin Stănescu ca să se umple de colb ca scaleții și ca ochiul boului ne-a spoit toate blidele cu chiciură. Ne-am răcorit puțin vînătăile cînd federația i-a trimis pe cei trei logofeți de papură să se legene-n hamac de pînză de păianjen și să prăjească bibani în sticlă de lampă. Nu e o faptă de ispravă să te bucuri de urîtul căzut în casa altuia, dar prea ne-au pus alde Piști, Tinel și Mandiba lupii să ne scheaune la poartă. După meciurile cu Ungaria și Elveția mă gîndeam chiar să-mi rup creionul și să-mi văd doar de necazurile mele. Osul grijaniei se numește anafură, iar jurămîntul chibițului așternut pentru întoarcerea reginei. N-am putut să stau departe de stadion, iar acum, cînd Dinamo București ne-a scufundat o seară în uleiuri aromate, redeșteptînd în noi speranța că nu sîntem picioare de lut, încep să cred în destrăbălarea de culori a toamnei. De unde vorba lui nea Tudorică Mușatescu : absint beau, absint mănînc, noaptea pe absint mă culc. Cu unșpe ani în urmă, celebrul dramaturg (singurul vecin al lui Caragiale) m-a rugat să spun lumii că absint înseamnă pelin. Prin urmare, pelin beau (de unde ?) pelin mănînc (se găsește), noaptea pe pelin mă culc (prietenul Al. Căprariu, de față cu noi fiind, confirmă). Pe San-Siro, numit astăzi Giuseppe Meazza, Dinamo București a dat cu năduf de pelin de la Dormărunt. M-a răzbunat pentru toate însîngerările (fără maci) din anii cînd echipele de club românești mergeau la Milano ca să cumpere ciorapi de damă (cu găuri albastre și buburuze rătăcite) și să vadă cimitirul monumental ca să ia măsură de cruci pentru mătușă. Fraza pică din Ionel Teodoreanu, cel înflorit cu zarzări și cu nespus de multe iubiri superbe, nu ca frate-su Păstorel cu care am colindat, plini de lumînări roșii, toate legendele și butoaiele Moldovei unde el va rămîne sigiliu al nemuririi pentru întoarcerea reginei. N-am putut să stau departe de stadion, iar acum, cînd Dinamo București ne-a scufundat o seară în uleiuri aromate, redeșteptînd în noi speranța că nu sîntem picioare de lut, încep să cred în destrăbălarea de culori a toamnei. De unde vorba lui nea Tudorică Mușatescu : absint beau, absint mănînc, noaptea pe absint mă culc. Cu unșpe ani în urmă, celebrul dramaturg (singurul vecin al lui Caragiale) m-a rugat să spun lumii că absint înseamnă pelin. Prin urmare, pelin beau (de unde ?) pelin mănînc (se găsește), noaptea pe pelin mă culc (prietenul Al. Căprariu, de față cu noi fiind, confirmă). Pe San-Siro, numit astăzi Giuseppe Meazza, Dinamo București a dat cu năduf de pelin de la Dormărunt. M-a răzbunat pentru toate însîngerările (fără maci) din anii cînd echipele de club românești mergeau la Milano ca să cumpere ciorapi de damă (cu găuri albastre și buburuze rătăcite) și să vadă cimitirul monumental ca să ia măsură de cruci pentru mătușă. Fraza pică din Ionel Teodoreanu, cel înflorit cu zarzări și cu nespus de multe iubiri superbe, nu ca frate-su Păstorel cu care am colindat, plini de lumînări roșii, toate legendele și butoaiele Moldovei unde el va rămîne sigiliu al nemuririi pentru întoarcerea reginei. N-am putut să stau departe de stadion, iar acum, cînd Dinamo București ne-a scufundat o seară în uleiuri aromate, redeșteptînd în noi speranța că nu sîntem picioare de lut, încep să cred în destrăbălarea de culori a toamnei. De unde vorba lui nea Tudorică Mușatescu : absint beau, absint mănînc, noaptea pe absint mă culc. Cu unșpe ani în urmă, celebrul dramaturg (singurul vecin al lui Caragiale) m-a rugat să spun lumii că absint înseamnă pelin. Prin urmare, pelin beau (de unde ?) pelin mănînc (se găsește), noaptea pe pelin mă culc (prietenul Al. Căprariu, de față cu noi

Luceafărul
Revistă editată de
UNIUNEA SCRIITORILOR
din REPUBLICA SOCIALISTĂ
ROMÂNIA

Redactor șef :
Nicolae Dan Fruntelată,
Mihai Ungheanu (redactor șef adjunct), Teodor Balș (secretar responsabil de redacție)

REDACȚIA : București, Piața Scînteii Nr. 1, tel. 17 32 09
ADMINISTRAȚIA : Calea Victoriei Nr. 115, tel. 50 71 96
ABONAMENTELE :
3 luni — 13 lei ; 6 luni — 26 lei ; 1 an — 52 lei
Tiparul executat la :
COMBINATUL POLIGRAFIC „CASA SCÎNTEII"